

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Lektorutdanning for trinn 8–13 Master i lesevitenskap	Høstsemesteret 2020 Åpen
Forfatter: Anette Riise Antonsen (signatur forfatter)
Veileder: Ingrid Nielsen	
Tittel på masteroppgaven: Pastorale naturfremstillinger i Helge Ingstads <i>Nunamiut</i> – en økokritisk lesning. Engelsk tittel: Pastoral nature depictions in Helge Ingstad's <i>Nunamiut</i> – an ecocritical reading.	
Emneord: Pastorale, økokritikk, Helge Ingstad, polarlitteratur, nature-writing, inuitter, litterær analyse, Arkadia, retreat, return, Gifford.	Antall sider: 79 Med vedlegg/annet: 89 Stavanger, 16. november 2020

Pastorale naturfremstillinger i Helge Ingstads *Nunamiut* –
en økokritisk lesning

Mastergradsoppgave i lesevitenskap
Fakultet for Utdanningsvitenskap og humaniora
Institutt for kultur- og språkvitenskap
Universitetet i Stavanger

Anette Riise Antonsen
Høsten 2020

Sammendrag

Denne masteravhandlingen er en økokritisk lesning av Helge Ingstads *Nunamiut – blant Alaskas innlandeskimoer* som han skrev i 1951 etter sitt opphold blant innlands-inuittene i Brooks-fjellene Nord i Alaska. Avhandlingen undersøker hvordan Ingstad fremstiller det polare landskapet og nunamiutene, og den drøfter hvorvidt teksten har et økokritisk potensial. Økokritisk teori om den pastorale sjangeren har stått sentralt i undersøkningen av Ingstads naturfremstillinger. Sentralt i analysen er derfor Terry Giffords post-pastorale og de tre begrepene «Arkadia», «tilbaketrekning» og «hjemkomst». En økokritisk pastorale innebærer en tilbaketrekning til det idealiserte stedet Arkadia, med en potensiell ny innsikt og forståelse av forholdet mellom mennesket og naturen. Den overordnede problemstillingen er: Hvordan fremstilles naturen og nunamiutenes levemåte i Helge Ingstads *Nunamiut*?

Det *første* analysekapittelet, Arkadia, er delt i to. Den første delen handler om hvordan Ingstad skildrer det polare landskapet, mens den andre delen viser hvordan Ingstad skildrer inuittene og deres samfunn. Det *andre* analysekapittelet er basert på Giffords begrep «retreat», som jeg har valgt å oversette til «tilbaketrekning». Her tar jeg for meg hvilken innsikt og forståelse Ingstad danner seg av det polare landskapet og nunamiutenes samfunn i den tekstlige fremstillingen.

I drøftingskapittelet viser jeg hvordan den tekstlige fremstillingen legger til rette for ny innsikt hos leseren i lys av Giffords seks forventninger til en økokritisk post-pastorale.

Analysen viser at Ingstad ikke nødvendigvis forholder seg til én bestemt måte å fremstille naturen på, men slik tittelen tilsier: pastorale naturfremstillinger. Jeg viser at Ingstad i stor grad oppfylder Giffords forventninger til post-pastoralen når det gjelder fremstillingen av naturen, men i mindre grad når det gjelder fremstillingen av nunamiutenes samfunn.

Forord

Ironisk nok har jeg til nå sittet utallige timer foran pc-skjermen for å fordype meg i en tekst som vanligvis inspirerer mennesker til å søke naturen. Selv om fordypningen på mange måter har gitt meg en naturlengsel, har den bidratt til en ny forståelse av mitt eget forhold til naturen. Prosessen var vært lang, utfordrende og lærerik. Jeg tar med meg kunnskapen og nysgjerrigheten videre, både som norsklærer og som friluftsliventusiast.

Det er mange som har hjulpet meg i prosessen. Jeg vil spesielt takke Ingrid Nielsen for gode samtaler og støtte gjennom en lærerik prosess. Takk for at du har sett meg og mitt prosjekt og for at du har hjulpet meg med å se oppgaven fra nye perspektiver.

I tillegg vil jeg takke mine medstudenter som har inspirert meg gjennom de fem årene som lektorstudent. Studietiden ville ikke vært den samme uten deres selskap og støtte.

Takk til Sølvi og Marit som leste korrektur på oppgaven.

Helt til slutt vil jeg takke familie, venner og samboer for oppmuntring og tålmodighet.

Stavanger, november 2020

Anette Riise Antonsen

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 MIN INTERESSE FOR NATUREN	1
1.2 LITTERATURENS OPPMERKSOMHET PÅ NATUREN	2
1.3 ØKOKRITIKK	4
1.4 VALG AV LITTERATUR OG PROBLEMSTILLING	6
1.5 HELGE INGSTAD OG HANS FORFATTERSKAP	7
1.6 NUNAMIUT – BLANT ALASKAS INNLANDESKIMOER	8
1.7 REISELITTERATUR SOM SJANGER	10
1.8 OPPGAVENS OPPBYGNING	11
2. TEORI OG METODE	12
2.1 PASTORALEN	12
2.1.1 Pastoralen i et historisk perspektiv	12
2.1.2 Mot en åpnere forståelse av pastoralen	14
2.1.3 Fra tilbaketrekning til hjemkomst	16
2.1.4 Giffords forventninger til kvaliteter ved post-pastoralen	17
2.2 METODE	20
3. ANALYSE	21
3.1 ARKADIA: DET POLARE LANDSKAPET	21
3.1.1 Estetisk skildring	21
3.1.2 Harmonisering og besjeling	24
3.1.3 Frodighet og samspill mellom arter	26
3.1.4 Uberørt og øde landskap	29
3.1.5 Polarlivets ubehag	32
3.1.6 Oppsummering: Det polare landskapet	36
3.2 ARKADIA: INUITTENE OG DERES SAMFUNN	37
3.2.1 Skildring av inuittene	37
3.2.2 Lover, forbrytelser og straffemetoder	40
3.2.3 Maktforhold	43
3.2.4 Storfamilie og samliv	45
3.2.5 Barn	48
3.2.6 Kultur	50
3.2.7 Avvik fra den dominerende tendensen i Ingstads fremstilling	54
3.2.8 Oppsummering: Inuittene og deres samfunn	56
3.3 TILBAKETREKNING	57
3.3.1 Tilhørighet	58
3.3.2 Monotoni og mangel på livsglede	59
3.3.3 En kultur med dårlig innflytelse	63
3.3.4 Oppsummering: Tilbaketrekning	66
4. DRØFTING: HJEMKOMST	68
4.1 ÆREFRYKT	68
4.2 SKAPENDE OG DESTRUKTIV	70
4.3 INDRE OG YTRE	72
4.4 KULTUR SOM NATUR, OG NATUR SOM KULTUR	74
4.5 SAMVITTIGHET OG BEVISSTHET	75
4.6 MILJØMESSIG OG SOSIAL URETTFERDIGHET	77
4.7 DET ØKOKRITISKE POTENSIALET	77
5. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	78
LITTERATURLISTE	79

1. Innledning

1.1 Min interesse for naturen

Grunnlaget for valget av naturfremstillinger som litterært tema er min egen interesse for naturen. Denne interessen handler først og fremst om gleden av å *være i naturen*. Jeg har vokst opp i en familie som har brukt naturen som rekreasjon og som en pause fra hverdagen. Naturen har bestandig gitt meg en frihetsfølelse som står i kontrast til den travle hverdagen. På den måten har jeg alltid følt at oppholdene i naturen har hatt en positiv innvirkning på meg, både fysisk og psykisk.

Vinterårstiden har alltid stått meg nær, og jeg har vokst opp med lange, kalde og hvite vintre. Til tross for at det ofte er kaldt, vått og mørkt er det likevel noe idyllisk og frigjørende ved å oppholde seg ute i naturen på vinteren. Vinterturer kan på mange måter virke skumlere enn turer om sommeren. Man må ha riktig bekledning, utstyr, proviant og ikke minst kunnskap for å føle seg trygg. Ofte er det slik at mange undervurderer slike turer. Slik var det i det minste da jeg og samboeren min skulle på skitur til Viglesdalen i 2017. Det var dårlig vær, det ble mørkt før vi kom frem og vi hadde ikke med oss optimalt utstyr. På turen opplevde jeg kulde, slit og frustrasjon, og jeg undret flere ganger over hvorfor vi holdt på med dette. Neste morgen våknet vi til et idyllisk hvitt landskap med sol og blå himmel. I etterkant er det ofte slik vi minnes turen.

Det er det senmoderne menneskets forhold til naturen som fascinerer meg. Jeg minnes oftest oppholdene i naturen som idylliske, til tross for at jeg opplever ubehag. Likevel lengter jeg tilbake til naturen kort tid etter hjemkomst. Slike tankesett påvirker dessuten hvordan jeg forteller om opplevelsen, og språk og fortelling sammenfaller ikke alltid med realiteten. Et spørsmål som har interessert meg, er hvilke andre fortellinger og forestillinger om naturen som preger de fortellingene vi forteller.

Det potensielt paradoksale forholdet mellom faktisk opplevelse og fremstilling av naturen, har gjort meg nysgjerrig på hvordan naturfortellinger fremstiller møter med naturen. Som følge av min store lidenskap for friluftslivet, har jeg ofte hentet inspirasjon fra ulike forfattere som skriver om sine opphold i villmarka. Det som gjennomgående vekker min interesse er hvordan naturen ofte fremstilles som vakker og helbredene, til tross for at det å være i naturen

også kan være ubehagelig og dramatisk. Dermed blir jeg nysgjerrig på om en slik måte å fremstille naturen på, stammer fra en viss sjanger eller tenkemåte.

1.2 Litteraturens oppmerksomhet på naturen

Mange søker naturen, men ønsker likevel ikke å oppholde seg i den over lengre tid. Vi synes snarere å bruke den som en rekreasjon, en retrett eller som en pause fra det travle hverdagslivet. I naturen kan man nemlig bruke sansene uten å tenke over dagligdagse gjøremål, svare å på e-mailer eller forholde seg til tidspress. Min nysgjerrighet på forholdet mellom naturen og litteratur, springer ut av en interesse for hvorfor mennesker søker naturen. Er det fordi vi egentlig er ment å leve der? En som tok for seg nettopp det spørsmålet er den tyske forfatteren og filosofen Friedrich Schiller. Han formulerte i 1795, i sitt essay om naiv og sentimental dikting, en tanke om at menneskets lengsel etter naturen handler om en form for hjemlengsel: «Det er ikke vår større grad av *overenstemmelse med naturen*, men snarere tvert imot våre forholds, tilstanders og seders *motsetning til naturen*, som driver oss til å søke den våknende trang til sannhet som man ikke kan håpe å finne i den moralske» (Schiller, 2007, s. 161). Schiller mener at vi lengter etter naturen fordi vi ikke lenger er en del av den. Det er også derfor det han kaller sentimentale diktere skildrer naturen som noe positivt. Ettersom naturen forsvinner fra vårt menneskelige liv, trer den ifølge Schiller heller frem som idé og som objekt hos de sentimentale dikterne (Schiller, 2007, s. 162).

Naturen har vært sentral i litteraturen helt siden hyrdediktingen i gresk antikk. I den såkalte pastoralen, som kommer til å spille en vesentlig rolle i denne masteroppgaven, blir naturen fremstilt på en idealiserende måte. Naturen har imidlertid ikke alltid blitt assosiert som positiv rekreasjon slik den ofte blir i dag (Uthaug, 2017, s. 132). I *Voluspå* (ca. 900) blir naturen fremstilt som et skaperverk. I begynnelsen fantes det ingenting, verken land eller sjø og fra intet skapes guder, sol og måne, tid og til slutt menneskene: «Sol kom sørfra / sammen med Måne, / slo høyre hånd / om himmelbrynet; / Sol visste ikke / hvor hun bolig eide, / stjerner visste ikke / hvor de skulle stå, / Måne visste ikke / hva makt han hadde» (Havnevik, 2005, s. 29). Her er naturen noe hellig med en kosmologisk orden og harmoni.

I middelalderen ble naturen fremstilt som noe ukjent og farlig, slik vi for eksempel kan se i den naturmystiske balladen «Olav Liljekrans» (1300-tallet) der naturen blir fremstilt som lokkende, men også destruktiv, farlig og rammende. Diktet handler om Olav som rir for å invitere til bryllup. Så møter han alver som lokker han i en erotisk dans: «Høyrer du Olav,

kom dans med meg, / to bukkeskinns støvlar så gjev'e eg deg» (Havnevik, 2005, s. 76). Da rammes han av pest, fordi han sier nei: «Vil du ikkje danse med meg, / sott og sjukdom skal fylgje deg!» (Havnevik, 2005, s. 76). Diktet ender med tre døde: Olav, bruden og moren, og på den måten fremstilles naturen som uforutsigbar og som en destruktiv kaoskraft.

Under barokken beskrev Petter Dass naturen i det episke diktet *Nordlands trompet* (1678). Naturen fremstilles som Guds gode og rike skaperverk, som nordlendingen kan glede seg over og ha nytte av: «Vær hilset I Kofte-Klæd Bønder; / Ja samtlig, saavel ud til Fiære som field, / Saa vel den der bruger med Fisken paa Gield, / Som salter Graa Torsken i Tønder» (Havnevik, 2005, s. 100). Dass skildrer det gode samvirket mellom mennesket og naturen. I diktet viser han hvordan mennesket er avhengig av naturen og hans glede og takknemlighet overfor naturen.

I romantikken ble naturen sterkt knyttet til lengsel og helbredelse, slik som i Aasmund Olavsson Vinjes «Ved Rundarne» (1861). Vinje skrev dikt og prosa som siden er blitt feiret som høydepunkter i den norske nasjonallitteraturen. I diktet kommer jeg-personens følelse av frihet og glede i samvær med naturen frem: «Eg drøymmer no, som fyrr eg alltid drøymde, / naar slike Fjøll eg saag i Lufti blaa» (Havnevik, 2005, s. 227). Jeg-personen drømmer seg bort og minnes barndommen i møtet med naturen. Naturen er et fristed der jeg-et kan finne seg selv og akseptere positive og negative sider ved fortiden: «Eg gløymmer Dagsens Strid, som fyrr eg gløymde, / naar eg mot Kveld af Sol eit Glimt fekk sjaa» (Havnevik, 2005, s. 227). Naturen synes å ha en helbredende eller tilgivende effekt, på samme måte som Gud.

Diktingen har altså fremstilt naturen på ulike måter gjennom tidene. Oppdagelsen av naturen som rekreasjon, har historisk sett, vært en gradvis prosess. Hvordan fremstilles naturen så i moderne tid? Litteraturen i dag er i høy grad preget av klimadebatten. Det er generelt stor vekt på klima i samfunnet, og miljøendringene er en av verdens største utfordringer. Dersom vi ikke tar vare på naturen, kan det få fatale konsekvenser for oss som lever på jorden i form av helseproblemer, tap av naturmangfold, konflikter og flyktninger, økonomisk ulikhet og dårlig tilgang på mat og vann (FN, 2019). Hovedteorien er at det moderne mennesket skader naturen. Som resultat har forholdet mellom naturen og mennesket fått større oppmerksomhet i litteraturen, nærmere bestemt i økolitteraturen. Flere forfattere er engasjert i klimadebatten og problematiserer det i både skjønnlitteratur og sakprosa. I dag forsøker økolitteraturen å være

et bidrag til moderne politikk og kultur gjennom å vekke lesere til ansvar for naturen (Garrard, 2012, s. 3).

1.3 Økokritikk

Miljøvern har vært fremtredende i den offentlige kulturen siden 1960-tallet og bevisstheten om menneskeskapte endringer i miljøet har blitt stadig større (Hverven, 2018, s. 38). I *Romantic ecology* (1991) påpekte Jonathan Bate at det hadde skjedd et grønt skifte i nyere politisk historie ettersom det stadig ble et større fokus på miljøvern. Et av de viktigste aspektene i økologien, er hvordan naturen og menneskene påvirker hverandre.

Det finnes ulike oppfatninger om naturen og forholdet natur-menneske, som på hver sin måte rettferdiggjør ulike moralske og etiske begrunnelser av menneskenes forhold til naturen (Jakobsen, 2005, s. 60). En form for miljøetikkk er *antroposentrisme*. Grunntanken i antroposentrismen er at naturen fungerer som en ressurs for menneskene og at naturen er verdifull fordi den er til nytte for oss (Hverven, 2018, s. 31). Antroposentrismen forutsetter nemlig at menneskene er den eneste arten med moralske rettigheter (Jakobsen, 2005, s. 25).

Alternativet til antroposentrisme, er *biosentrismen* som setter livet i sentrum. I biosentrismen er tankegangen som følger: «Ettersom mennesket er det eneste vesen som kan handle moralsk eller umoralsk ligger ansvaret på oss til å kalkulere inn biosfæren og de potensielle muligheter til utfoldelse som ligger der. Mennesket har plikt på seg til å redusere sin inngripen i andre livsformers utfoldelse til et minimum» (Jakobsen, 2005, s. 38–39). Biosentrismen bruker det samme argumentet som antroposentrismen om at mennesket er den eneste arten med en moralsk bevissthet, men hevder at vi av den grunn må ta ansvar for naturen. Biosentrisk miljøetikkk gir en helhetlig forståelse av livets verdi fordi den tar utgangspunkt i at alle livsformer har en iboende verdi (Jakobsen, 2005, s. 232). Dyr, insekter og planter har dermed like høy verdi som et menneske (Jakobsen, 2005, s. 38). I en elv vil det for eksempel være mange ulike former for liv og helheten av alt det levende som utgjør elva, inngår i en større helhet (Hverven, 2018, s. 60). På den måten innlemmes alt liv i et utvidet moralsk fellesskap (Jakobsen, 2005, s. 38).

Den *økosentriske* miljøetikken vektlegger at også det ikke-levende inngår i helheten. Det gjelder ikke bare planter, dyr og mennesker, men også vann, mineraler og energi. Å skille

mellom biosentrisme og økosentrisme handler om å ta stilling til hva man regner som natur og hva i naturen som har moralsk status (Lysaker, 2016).

Til tross for at økokritikkens fremvekst er særlig knyttet til 1990-tallet, har man fra sent 60-tallet funnet miljøetikk i humanistiske fag, og da særlig innen historie og litteratur i USA (Rem, 1998, s. 128). Likevel kunne ingen av tilnærmingene som omhandlet miljøetikk plasseres under en felles sjanger. Tekster med kjennetegn fra regionalisme, naturvitenskap og pastoral litteratur dannet dermed en ny litteraturkritisk retning, nemlig *økokritikken* (Rem, 1998, s. 128). Begrepet kan knyttes til ulike litterære tekster og fungerer som et paraplybegrep for miljøorienterte studier av litteratur (Buell, 2005, s. 138). Enhver tilnærming vektlegger ulike aspekter ved den kritiske tenkemåten, og gir på hver sin måte et grunnlag for litterære tolkninger (Garrard, 2012, s. 20).

Den mest grunnleggende definisjonen av økokritikk er at «økokritikken er studiet av forholdet mellom litteratur og det fysiske miljø» (Rem, 1998, s. 129). Det gjelder ikke bare samfunnet og den sosiale sfære, men hele økosfæren (Rem, 1998, s. 129). På den måten kan vi si at en antroposentrisk tenkemåte blir problematisk for en økokritiker, ettersom mennesket ikke står i sentrum. En økokritiker vil imidlertid vektlegge hvordan litteraturen fremstiller menneskets og naturens påvirkning av hverandre (Rem, 1998, s. 129). Økokritikken har et fokus på miljøbevegelsen og hensikten er å påvirke menneskets forhold til naturen (Wærp, 2018, s. 27–28). En økokritisk analyse kan for eksempel innebære å undersøke menneskets forhold til naturen i ulike sjangere (Wærp, 2018, s. 28).

Selv om økokritikk er et relativt nytt begrep, har det tidligere eksistert tradisjoner som er nært beslektet med økokritikken. For eksempel har romantisk naturfilosofi fra 1700- og 1800-tallet gitt økokritikere grunnlag for å interessere seg for forholdet mellom natur og mennesket i litteraturen (Westling, 2012, s. 75). Noen sentrale inspirasjonskilder til romantisk naturdiktning er Henry David Thoreau i USA og William Wordsworth i England (Wærp, 2018, s. 32). En annen litterær tradisjon som stadig dukket opp i teori om økokritikk er den klassiske *pastoralen*. Økokritikere har åpnet for å nylese eldre tekster ut fra erkjennelsen av at mennesker alltid har et kulturelt, og sjangermessig formet og dermed historisk foranderlig forhold til naturen. I *Ecocriticism* viser Greg Garrard (2012) at pastoralen er en sjanger som kan bidra til bevissthet og engasjement rundt miljøendringene.

1.4 Valg av litteratur og problemstilling

Den overordnede problemstillingen i denne masteroppgaven er:

Hvordan fremstilles naturen og nunamiutenes levemåte i Helge Ingstads Nunamiut?

Mitt forhold til friluftsliv på vinterhalvåret har gjort meg særlig nysgjerrig på den polare litteraturen og hvordan den fremstiller naturen. Jeg begynte først å lese om Amundsens ferd til sydpolen, men opplevde boken som lite litterær og svært faktadreven. Jeg hadde tidligere lest Helge Ingstads *Pelsjegerliv* (1931), men merket meg særlig ett av Ingstads mindre kjente verk: *Nunamiut – blant Alaskas innlandseskimoer* som ble skrevet for første gang i 1951. Det som fanget min oppmerksomhet i boken, var hvordan Ingstad skildrer naturen på en lyrisk måte, nemlig som påfallende vakker, rik og hvordan han skildrer nunamiutene som lever i harmoni med naturen. Jeg la dessuten merke til at polarlivet stadig skildres i kontrast til det moderne storsamfunnet, noe som fikk meg til å undre over om teksten har et økokritisk potensial. Det var slike fremstillinger som var fremtredende for meg i valg at forskningsobjekt.

Da jeg utforsket økokritikken, oppdaget jeg at det var særlig én sjanger som kunne minne om Ingstads måte å skildre polarlivet på. Jeg la merke til at idyll, skjønnhet og kontrasten rural-urban levemåte i *Nunamiut* var aspekter ved teksten som kunne minne om *pastoralen*, slik økokritikken fremstiller den. Jeg innså dermed at pastoralen kunne fungere som en måte å tolke Ingstads fremstilling av det polare landskapet og nunamiutenes levemåte.

I *Arktisk litteratur* (2017) skriver Henning Howlid Wærp om polarlitteraturen som pastorale i et økokritisk perspektiv. Han viser hvordan polare reiseskildringer fra blant annet Nansen og Ingstad bærer preg av den økokritiske pastoralen. I boken bruker han Ingstads *Pelsjegerliv* som et eksempel. Til tross for at de arktiske strøkene er fulle av farer og engstelser, mener Wærp at noen av disse beretningen inneholder naturbeskrivelser som fremstår idyllisk: «Det er disse pastorale øyeblikkene og implikasjonene av dem jeg skal ta for med her, en type refleksjoner rundt det en kunne kalle «simple living» – en levemåte som utfordrer modernitetens utviklingstanke. Det er da mitt utgangspunkt at pastoralen har et kritisk potensial» (Wærp, 2017, s. 158). En fremstilling av naturen som enkel og med et kritisk blikk på det moderne livet, var det jeg også fant spor av i Ingstads mindre kjente verk *Nunamiut*. Jeg begynte dermed å undersøke Wærps analyse nærmere, men oppdaget at det fantes

vesentlig teori om pastoralen som Wærp utelukker i sin analyse. Wærp henviser til både Garrard og Alpers som viktige pastorale teoretikere, men utelukker den amerikanske økokritikeren Terry Gifford. Det virket derfor spennende for meg å undersøke pastoralen for å supplere og videreutvikle hans resonnement i lys av Gifford.

1.5 Helge Ingstad og hans forfatterskap

Helge Ingstad (1899–2001) var en kjent eventyrer, oppdager og forfatter som har fascinert det norske folk helt siden hans forfatterdebut med *Pelsjegerliv* i 1931. Ingstad ble født i Meråker i Nord-Trøndelag desember 1899. Etter hvert flyttet han med familien til Bærum, og senere til Bergen som ble familiens faste hjem. I ungdomsårene reiste Ingstad flere ganger til Hardangervidda sammen med en kamerat. Det var på disse turene han oppdaget hvor lykkelig han var i samværet med naturen (Skarstein, 2010, s. 20). Det slo han at det fantes områder på kartet som ikke var utforsket og fremmede folkeslag som levde annerledes enn det moderne mennesket (Skarstein, 2010, s. 20). Det var nettopp det uberørte som syntes å inspirere Ingstad til å utforske ukjent villmark og fremmede folkeslag.

Ingstad drømte om villmarken og hadde vanskelig for å slå fra seg tanken om å dra på oppdagelsesreise. Likevel flyttet han til hovedstaden for å studere jus, slik foreldrene forventet (Skarstein, 2010, s. 21). Uansett hvor mye villmarken fristet, valgte han å søke jobb etter studiene og endte derfor opp i Levanger. Der jobbet han i to år før han startet sin egen sakførerforretning (Skarstein, 2010, s. 22). Bare ett år senere falt han tilbake til drømmen om villmarken. Denne gangen brøt han opp sitt velstående liv i Levanger til fordel for oppdagelsesreisene (Skarstein, 2010, s. 22–23). Bare noen år etter hans oppbrytning med juristkarrieren, ga han ut sitt mest kjente verk: *Pelsjegerliv: Blant Nord-Canadas Indianere*. I boken skildrer han sitt fire år lange opphold sammen med indianerne i det arktiske Canada. Boken har vært særlig anerkjent for hans respekt for naturen og menneskene som lever i ett med den.

Ingstads forfatterskap er basert på hans kjærlighet for naturen, og ikke minst fremmede folkeslag (Skarstein, 2010, s. 9). I 1935 ga han ut *Øst for den store bre* som omhandler hans tid som sysselmann i de norskokkuperte områdene på Grønland i årene 1932 til 1933 (H. Ingstad, 1974, s. 9). I 1939 kom *Apache-indianerne: Jakten på den tapte stammen*, der han forteller om sitt forsøk på å oppdage det skye folkeslaget som levde i Sierra Madre-fjellene.

Han hadde også to perioder som sysselmann på Svalbard som han skrev om i *Landet med de kalde kyster* (1948) (H. Ingstad, 1948, s. 9). I 1951 ga han ut sin første utgave av *Nunamiut – blant Alaskas innlandseskimoer*, som var en beretning om hans overvintring blant det isolerte nomadefolket i Alaska. Senere oppdaget han og konen Anne-Stine Ingstad at det fantes norrøne boplasser på New Foundland hele 500 år før Columbus (Knutsson, 2018). Denne oppdagelsen skrev han om i *Vesterveg i Vinland* (1965).

Ettersom flere av Ingstads verk er utgitt på nytt i senere tid, er det tydelig at det senmoderne mennesket fortsatt er fascinert av hans møter med naturen. Det er derfor særlig fascinerende for meg å undersøke hvordan han fremstiller naturen i sine reiseskildringer. Mange moderne reiselitteraturforfattere synes å være inspirert av Helge Ingstad. Vi kan for eksempel se at Lars Monsen og Jens Kvernmo belyser sine forhold til Ingstad og hvordan han inspirerte dem til å skrive om egne reiser i villmarken. Det er kanskje noe spesielt ved Ingstad som fortsatt har evne til å inspirere folk til å reise ut i naturen og bare være. Hans beretninger handler ikke om å slåss for eller mot naturen slik man gjerne ser hos Nansen og Amundsen, men heller om å bli en del av naturen og å leve i ett med den og menneskene som nytter seg av den. Kanskje er det nettopp det aspektet det senmoderne mennesket fortsatt verdsetter så sterkt ved Ingstads reiselitteratur – som en avkobling fra det moderne storbylivet.

1.6 *Nunamiut – blant Alaskas innlandseskimoer*

Nunamiut – blant Alaskas innlandseskimoer (2001) er en beretning av Helge Ingstad om hans opphold sammen med en liten gruppe innlandsinuitter i Brooks-fjellene Nord i Alaska. Der følger han deres levemåte og jakt på villreinen fra 1949 til 1950. Boken kom for første gang ut i 1951, bare ett år etter hans hjemkomst (H. Ingstad, 2010, s. 130). Fokuset ligger på hvordan inuittene lever og bruker naturen, samt hvordan samfunnet deres fungerer gjennom familie, ekteskap, sang, dans, jakt og samfunnsstrukturer. Boken er full av visualiserende og estetiske skildringer som skaper et idealiserende bilde for leseren. Dessuten vektlegger Ingstad tydelig hvordan nomadelivet skiller seg fra det moderne storbylivet.

Boken er delt inn i 33 ulike kapitler. Selv om den åpner med Ingstads ankomst og avslutter med avreisen, er boken tematisk strukturert. Det vil si at kapitlene er strukturert etter sentrale aspekter fra Ingstads opphold i Nord-Alaska. Boken inneholder 67 fotografier tatt av Ingstad selv. Noen av bildene har farger, andre er i svart-hvitt. Bildene viser redskapene nunamiutene

bruker, mennesker av begge kjønn og i alle aldre, hundene, jaktsituasjoner, utstyr, ville dyr og fjell, og har dermed en dokumentarisk effekt. I tillegg finnes det ulike illustrasjoner i boken. Disse tegningene har også en dokumentarisk funksjon i den form av at de forklarer hvordan utstyr og jaktmetoder ser ut og fungerer. Vi får blant annet se tegninger av sledetypen som nunamiutene benytter seg av, konstruksjon av torvhus, kajakk og musikkinstrumentet de bruker. Illustrasjonene er laget av inuitten Paneaq og fremstår derfor som troverdige. I kapittelet som heter «sangen» har Ingstad fått hjelp av komponisten Eivind Groven til å sette sammen noter av nunamiutenes musikk som ble tatt opp på lydbånd. Ingstad synes å se viktigheten av å dokumentere inuittenes tradisjoner. De nevnte elementene utgjør ikke en stor del av min analyse, ettersom problemstillingen omhandler den tekstlige fremstillingen.

I *Oppdagelsen: En biografi om Anne Stine og Helge Ingstad* (2010) hevder Benedicte Ingstad at nunamiutene ikke hadde bodd i fjellene kontinuerlig. Rundt 1900-tallet ble nunamiutene rammet av ulykker som reduserte folketallet kraftig (B. Ingstad, 2010, s. 130). De ble blant annet smittet med sykdommer av kystfolket som de handlet med. I tillegg gikk villreinbestanden, som var deres viktigste kilde til både næring og produksjon av nødvendig utstyr, kraftig ned (B. Ingstad, 2010, s. 130). De overlevende etter sykdommene flyttet seg nordover fra Brooks-fjellene og nunamiutene spredte seg og levde ulike liv. Noen levde som pelsjegere frem til pelshandelen ikke lønte seg lenger. Rundt 1938 steg villreinbestanden igjen, og familiene vendte tilbake til nomadelivet i Brooks Range-fjellene. Like før Ingstads ankomst, slo de to gjenværende familiene seg sammen ved Tulugak-vannet i Anaktuvuk passet. Der møtte Ingstad de 65 menneskene som han skulle overvintre sammen med i et år (B. Ingstad, 2010, s. 131–132).

I dag er nunamiutene bofaste og det er vanskelig å finne kilder på folkeslaget. Til tross for at Ingstad ønsket å skjerme nunamiutene fra det han i boken kaller «sivilisasjonen», har de gått gjennom en moderniseringsprosess i senere tid. På 60-tallet fikk nunamiutene, blant annet, deres første helårsundervisning. Det ble også lettere å transportere varer innover fjellene og muligheter for personer å besøke Brooks-fjellene. Dermed ble skinnteltene deres gradvis skiftet ut med boliger (B. Ingstad, 2010, s. 158).

1.7 Reiselitteratur som sjanger

Helt siden norrøn tid har norske reiseskildringer vært en del av norsk litteratur (Alnæs, 2008, s. 7). Ifølge Melberg er reiselitteratur «[...] all litteratur hvor reisen er motiv eller motor, uavhengig om den er fiktiv, lyrisk eller utelukkende saklig» (Melberg, 2005, s. 15).

Reiselitteraturen kan gå under sjangeren «sakprosa» fordi den er dokumentarisk orientert, men kan også til en viss grad fungerer som fiksjon. I *Å reise og skrive. Et essay om moderne reiselitteratur* (2005) hevder Arne Melberg at reiselitteraturen ikke har en tydelig plass i litteraturhistorien, nettopp fordi den er vanskelig å plassere. Han stiller spørsmål om den er en del av skjønnlitteraturen, litteraturen i største allmenhet eller om den bør omtales som en egen sjanger (Melberg, 2005, s. 10–11).

Melberg hevder at Ingstads reiseskildringer bør få plass i *litteraturhistorien* ettersom han er en av 1900-tallets mest leste norske forfattere (Melberg, 2005, s. 11). På den ene siden har *Nunamiut* tydelige trekk fra sakprosasjangeren fordi den handler om Ingstad selv, nunamiutene og livet i fjellene. På den andre siden er ikke boken objektiv og saksorientert. Boken er heller subjektiv i den form at Ingstads personlige oppfatninger kommer til syne gjennom jeg-et i teksten. Det er derfor nærliggende å si at boken også har skjønnlitterære trekk. Det kommer tydelig frem ved at Ingstad bruker skjønnlitterære grep, som å skildre naturen på et lyrisk vis, og at teksten er en narrativ historie om Ingstads opphold blant nunamiutene. Boken er dermed en hybrid sjanger som er preget av både skjønnlitterære trekk og sakprosa.

Da Ingstad debuterte med sin første reiseskildring ble det mer og mer populært å skrive om egne reiser, slik som polarheltene Amundsen og Nansen. Ingstads verk kan sies å være i slekt med disse fordi han inngår i norsk nature-writing. I en presentasjon på ASLE-konferansen¹ i 1995, beskrev John Elder nature-writing slik: «A form of the personal, reflective essay grounded in attentiveness to the natural world and an appreciation of science but also open to the spiritual meaning an intrinsic value of nature» (Armbruster & Wallace, 2001, s. 2). Sjangeren dekker altså fortellinger som har det naturlige miljøet og menneskets relasjon til miljøet i fokus (Armbruster & Wallace, 2001, s. 2). I *Environmental and nature writing* (2017) hevder Sean Prentiss og Joe Wilkins at nature writing åpenbart tematiserer den fysiske verden og dermed bidrar til at mennesket finner sin plass i den (Prentiss & Wilkins, 2017, s.

¹ “Association for the Study of Literature and Environment”

7). Samtidig mener de at all nature writing har en politisk agenda (Prentiss & Wilkins, 2017, s. 107), og derfor kan litteraturen bidra til omsorg for naturen (Prentiss & Wilkins, 2017, s. 7). *Nunamiut* handler nettopp om Ingstad i møte med den naturlige verden.

1.8 Oppgavens oppbygning

Denne masteravhandlingen er delt inn i *fem* kapitler.

I *første kapittel* har jeg presentert min interesse og litteraturens oppmerksomhet på naturen. Deretter har jeg gjort rede for økokritikken som litterært tema og presentert den overordnede problemstillingen for oppgaven. Videre har jeg introdusert Helge Ingstad og hans forfatterskap, samt presentert forskningsobjektet: *Nunamiut – blant Alaskas innlandseskimoer*. Til slutt har jeg orientert rundt reiselitteraturen som sjanger.

I *kapittel to* vil jeg presentere det teoretiske perspektivet som vil fungere som analyseverktøy i oppgaven. Her vil jeg undersøke og diskutere pastoralen som sjanger. Jeg vil gjøre rede for Terry Giffords forståelse av pastoralen og hvordan han bruker de tre begrepene «Arkadia», «Tilbaketrekning» og «Hjemkomst». Deretter vil jeg forklare Giffords seks forventninger til den økokritiske post-pastoralen. Disse forventningene vil spille en sentral rolle i drøftingen. Til slutt vil jeg formulere den hermeneutiske fremgangsmåten.

Kapittel tre struktureres etter de analytiske begrepene: «Arkadia» og «tilbaketrekning». I første del av *Arkadia* vil jeg undersøke hvordan Ingstad fremstiller det polare landskapet. Deretter vil jeg se nærmere på hvordan han fremstiller nunamiutene og deres levemåte. *Tilbaketrekningen* handler om hva Ingstad lærer og erkjenner i møtet med naturen og nunamiutene. Som vi skal se, fremstiller Ingstad i liten grad egne følelser og tanker, og det er grunnlaget for at kapittelet om Arkadia er vesentlig større enn tilbaketrekningen.

Kapittel fire vil fungere som en drøfting av Giffords begrep *hjemkomst*, der jeg drøfter Giffords seks forventninger til kvaliteter til en økokritisk post-pastorale. Til slutt vil jeg kort vurdere bokens økokritiske potensial.

I det *femte kapittelet* avrundes oppgaven med avsluttende refleksjoner rundt temaet i oppgaven.

2. Teori og metode

Dette kapittelet er delt inn i to overordna deler. I den *første* delen vil jeg presentere pastoralen ved å gi et overblikk over sjangerens historie. Videre vil jeg gjøre rede for Giffords forståelse av pastoralen som en økokritisk sjanger. Teorien vil gi meg perspektiver som lar meg analysere *Nunamiut* som pastorale. I den *andre* delen vil jeg gjøre rede for den metodiske fremgangsmåten og grunnlaget i analysen.

2.1 Pastoralen

Helt siden antikken har pastoralen formet den vestlige litterære fremstilling av naturen. Før jeg analyserer teksten i lys av pastoralen, vil jeg gjøre rede for sjangeren i et historisk perspektiv.

2.1.1 Pastoralen i et historisk perspektiv

Den pastorale sjangeren utviklet seg i poesien i den hellenistiske perioden (Garrard, 2012, s. 38). Begrepet «pastorale» kommer fra det latinske ordet for hyrde og ble i første omgang brukt i forbindelse med hyrdedikting (Wærp, 2017, s. 158). Grunnlaget for hyrdediktingen kom fra den greske dikteren Theokrit som levde på første halvdel av 200-tallet f.Kr. (Lothe, Refsum, & Solberg, 1997, s. 104): «Lead now, I pray, dear / Muses, lead you the pastoral song. // Thyrsis am I of Etna; / and sweet is the voice / of Thyrsis. // Where were ye then, / while daphnis pined away, / where were ye, Nymphs. // [...] / Lead now, I pray, dear Muses, lead you the pastoral song. // For him the jackals howled / for him the wolved: / the lion even / Came forth from the thicket to lament him when he died. / [...]» (Trevelyan, 1947). Diktet viser hvordan dyr og mennesker lever sammen i harmoni. Theokrits idyller var korte tekster om gjeterne som flyttet til landsbygda. Der kunne de slappe av i landlige og fredelige omgivelser (Garrard, 2012, s. 39). Fra begynnelsen var det ikke like mye fokus på å opprettholde interessen for naturen i seg selv. Naturen fungerte heller som et fristed fra vanskeligheter i byene (Garrard, 2012, s. 39). Fokuset på forholdet mellom byen som frenetisk, korrump og upersonlig, og landet som fredelig og givende er den viktigste kontrasten i Theokrits idyller (Garrard, 2012, s. 39).

Det er i Theokrits idyller at vi finner den første forekomsten av kontrasten natur og kultur i litteraturen, og mange forfattere har vært inspirert av hans idyller i senere tid. Vergil (70-19) henviser ofte til Theokrit i sine ekloger. Vi ser mer eksplisitt i tekstene hans at det er en

tydelig kontrast av landlig retrett og utviklede samfunn med mange ulemper. På den måten videreutvikler han Theokrits tanke om at byen og naturen er kontraster (Garrard, 2012, s. 40). Det som kjennetegner pastoralen i Vergils ekloger er gjeteren som befinner seg i et idyllisk landskap, kalt *Arkadia*. Gjeteren sitter under et tre og synger eller dikter, alene eller sammen med andre (Skoie, 2003). Vergils pastorale er den som er blitt tatt videre inn i den pastorale tradisjonen og har hatt stor betydning for senere pastoral poesi (Garrard, 2012, s. 40).

Også i renessansen finner vi den pastorale sjangeren, og inspirasjonen er stort sett hentet fra Vergil. Slik blir pastoralen også stående som sjangeren fra en litterær «gullalder». På den tiden var det stor fokus på gjeteren og kjærlighetslivet, og sjangeren utvikler seg fra poesi til drama (Skoie, 2003). Likevel er det fortsatt stor fokus på det landlige livet kontra livet i byen. Den som har fått æren for det første norske hyrdediktet er Halvard Gunnarsøn (død 1608), pastoralen *Akrostichis*, skrevet på latin. Dette er et dikt som hyller Christian 4., men fremstillingen av Akersdalen har klare pastorale trekk.

Romantikken på slutten av 1700-tallet og første del av 1800-tallet, var en viktig periode for pastoralens overlevelse. Vi kan finne pastorale trekk hos Bjørnstjerne Bjørnson, i bondefortellingene der vi ser en slags romantisering av bondelivet. I *Romantikkens univers* (2017) skriver Geir Uthaug om romantikkens mangfold, der pastoralen, Arkadia og hyrden stadig får oppmerksomhet. Den industrielle revolusjonen får romantikerne til å lengte etter naturen, slik man forstilte seg at den var. Uthaug vektlegger naturlengsel som en viktig del av den romantiske diktingen: «For romantikeren er byen, sivilisasjonens arnested, helst et sted preget av stress og uro; det er et tomt og gledesløst sted» (Uthaug, 2017, s. 335). For en romantiker er bylivet motsetningen til et fredelig liv i naturen, slik vi også ser det i den klassiske pastoralen. Lengsel handler om et savn eller et ønske om noe, enten det gjelder en stemning eller et sted, og indikerer at personen ikke føler seg hjemme (Uthaug, 2017, s. 171).

Hva så med pastoralen i dag? Flere kritikere hevder at pastorale er et omstridt begrep og at det er et forvirrende utvalg tekster som de moderne kritikerne tilskriver begrepet. Ifølge Skoie (2003) har mange forsøkt å erklære pastoralen død i nyere tid. Det handler om at hyrdediktingen ikke lenger har en stor plass i litteraturen. Skoie stiller spørsmålet om vi likevel bør la være å erklære sjangeren død:

Skal man felle en dom over pastoralens liv eller død, er det imidlertid helt avgjørende hva slags definisjon man opererer med. Ser man pastoralen kun som et sett standardkonvensjoner (hyrder og hyrdinner med gresk-latinske navn som leker seg ved en klukkende kilde) er den rimelig død, men sett som et uttrykk for menneskets drøm om Arkadia og kontrast mellom by og land eller ideal og virkelighet er den kanskje mer levende? (Skoie, 2003, s. 87).

Siden *Nunamiut* tydelig inneholder en kontrast mellom rural og urban levemåte, er det relevant å undersøke om og på hvilken måte teksten er formet av pastoralen som sjanger, til tross for at den tilhører polarlitteraturen. I *Some versions of pastoral* (1935) åpner William Empson opp for en fornyelse av begrepet. Han utelukker den tradisjonelle definisjonen og åpner opp for at litteratur som ikke handler om hyrder også kan tolkes innenfor den pastorale sjangeren. I hans definisjon ligger blant annet fokuset på lengsel etter glede og drømmen om en gullalder (Empson, 1935). Alpers tillegger spørsmålet om pastorale faktisk er en sjanger eller om begrepet kan fungere som en modus i litteraturen. Dersom begrepet betegnes som en modus, handler det om en innstilling eller en tanke om hvordan naturen er og fungerer. Denne modusen har igjen sterk påvirkning på hvordan forfatteren fremstiller naturen (Alpers, 1996, s. 8).

Med utgangspunkt i en åpnere forståelse av pastoralen, er det mulig å se spor av pastoralen i nyere tekster. Kanskje Lars Monsens bøker om eventyrene i villmarken også kan vurderes som pastoraler, til tross for at tekstene ikke handler om hyrden på landsbygda? På lik linje med Ingstad, forlot Monsen livet i byen til fordel for villmarken. Han oppsøker stadig naturen og finner glede ved å være i den. Det er kanskje særlig interessant at Monsen forteller at det var Ingstad som inspirerte han til å skrive beretninger om sine opphold i naturen. I flere av hans reiseskildringer er det tydelig at han flykter fra sivilisasjonen for å finne roen i villmarka.

2.1.2 Mot en åpnere forståelse av pastoralen

I *Pastoral* (1999) tar Gifford stilling til pastoralen som et omstridt begrep og videreutvikler tanken om at pastoralen ikke trenger å handle om hyrden. Gifford hevder at begrepet pastorale kan brukes på forskjellige måter. Det vil si at leseren legger vekt på ulike aspekter ved teksten som resulterer i ulike tolkninger. Gifford tydeliggjør at det ikke nødvendigvis er tre tydelige skiller, men at det er mulig å finne aspekter fra flere av formene i den samme teksten (Gifford, 1999, s. 146).

Først og fremst er pastoralen, som nevnt, en historisk sjanger med en lang tradisjon. Pastoralen begynte i poesien og handlet spesielt om hyrden og livet på landsbygda. Diktene

idealiserer det landlige landskapet. Å referere til pastorale frem til 1610, var å referere til dikt eller dramaer som omhandlet hyrder som snakket med hverandre om kjærlighet. Denne definisjonen forutsetter at det finnes en hyrde i teksten (Gifford, 1999, s. 1).

Dersom en fokuserer på den originale betegnelsen av begrepet kan det virke feil å forbinde pastorale med polarlitteratur, slik som denne oppgaven handler om. På slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet ble den polare litteraturen sterkt tilknyttet ekspedisjoner som ofte endte i tragedie. Slike hendelser sitter nok fortsatt igjen hos mange i dag. Polarlivet blir nødvendigvis ikke assosiert med noe idyllisk, snarere tvert imot. I de polare strøkene opplever man kulde, slit, forfrysninger og i verste fall død. Det er altså harde levekår, og langt fra det fredelige landlivet i den klassiske pastorale (Wærp, 2017, s. 157–158). Den klassiske definisjonen av pastorale, som en form for hyrdediktning, blir dermed for snever i møtet med polarlitteraturen.

Den andre formen for pastorale gir en åpnere forståelse av begrepet. Denne formen går bort fra den klassiske pastorale om hyrden på landsbygda og refererer heller til fremstillingen av naturen i det bestemte verket. Da er det snakk om all litteratur som beskriver naturen med en implisitt eller eksplisitt kontrast til det urbane, også uten hyrder (Gifford, 1999, s. 2).

Pastorale blir altså forstått som en holdning i ulike villmarksdiskurser og i møter med et alternativt liv i naturen. Den alternative levemåten blir sett på som bedre enn livet i byen (Wærp, 2017, s. 159). Pastorale gir uttrykk for glede over det naturlige, og assosieres med en romantisk holdning til det forfatteren beskriver (Gifford, 1999, s. 2). På den måten er det mulig å finne pastorale trekk også i polarlitteraturen.

Den tredje formen for pastorale er den kritiske bruken av pastorale som begrep. I denne formen blir tekster kalt «pastorale» dersom forfatteren beskriver et landskap eller et liv på en romantiserende måte. Pastorale blir dermed et begrep om tekster man mener er kritikkverdige, fordi de utelukker deler av et liv som burde blitt tatt til betraktning. For eksempel kan en bonde kalle en roman for en pastorale, dersom den fremstiller gårdslivet på en romantisk måte, uten å vise at det er et krevende arbeid. I det tilfellet vil den tekstlige virkeligheten bli vurdert som problematisk og tilsørende. Det er en kritisk bruk av pastorale, som nedsettende, noe som innebærer at den pastorale visjonen er forenklet og dermed er en idealisering av virkeligheten i naturen (Gifford, 1999, s. 2).

I møtet med Ingstads *Nunamiut*, blir den andre formen for pastorale mest aktuell. Kanskje er det slik at Giffords andre form for pastorale er den mest aktuelle formen i moderne «nature writing»? Likevel er det fortsatt mulig at *Nunamiut* bærer preg av den klassiske pastoralen.

2.1.3 Fra tilbaketrekning til hjemkomst

Før jeg analyserer naturfremstillingene i teksten, vil jeg definere Giffords tre begreper som han bruker til å vurdere den økokritiske pastoralen på ulike nivåer. Det vil bli sentrale analytiske begreper i analysekapittelet.

I *The Environmental Imagination* (1995) hevder Lawrence Buell at pastoralen kan fungere som en bro fra antroposentrisk til økosentrisk tankegang (Buell, 2005, s. 52). Det synes dessuten å være Terry Giffords hensikt når han drøfter post-pastoralen. I *Pastoral* (1999) skriver Gifford at nyere pastorale tekster kan ha et økokritisk potensial, og det er slike tekster han kaller *post-pastorales*. For å analysere post-pastoralen systematisk, nytter Gifford tre begreper som fokuserer på ulike nivåer i teksten. Disse begrepene vil være sentrale verktøy i min analyse. I inspirasjon av Beate Dagestad som i 2019 skrev om post-pastoralen i *Kitch eller Danning? En studie av pastorale trekk i NRKs dokumentarserie Der ingen skulle tru at nokon kunne bu* (Dagestad, 2019), har jeg valgt å oversette begrepene til norsk. Jeg har derfor valgt å bruke de norske ordene «Arkadia», «tilbaketrekning» og «hjemkomst».

Giffords første begrep *Arkadia* («Arcadia») er inspirert av Vergils ekloger der han skildrer det imaginære stedet Arcadia. For Vergil fungerte Arkadia som et sted han kunne «flykte» til fra sivilisasjonen. Ettersom Gifford hevder at pastoralen ikke trenger å handle om hyrdelandskapet, fungerer derfor Arkadia som et litterært begrep for et hvert naturlandskap som skildres idyllisk (Gifford, 2012, s. 16). Arkadia kan være det forfatteren ønsker, så lenge det er en idealisert beskrivelse. Med idealisering menes det at forfatteren vektlegger fruktbarhet, skjønnhet og harmoni ved landskapet. Det er en trøstende representasjon av naturen som utelukker enhver følelse av elementer som kan være i strid med dette positive bildet (Gifford, 2012, s. 8). Dermed fremstilles et idealisert landskap som settes opp mot sivilisasjonens skyggesider (Gifford, 2012, s. 12). Leseren erkjenner at naturen i en pastorale er Arkadia fordi den språklige fremstillingen vektlegger det positive ved naturen. På den måten er pastoralen en diskurs, en måte å bruke språk på som konstruerer en annen type verden enn realismen (Gifford, 1999, s. 45).

Giffords andre begrep *tilbaketrekingen* («retreat») handler om en retrett fra sivilisasjonen til levende natur, landskap eller villmark (Gifford, 2012, s. 7). Tilbaketrekingen skjer fra sivilisasjonen til et stille og fredelig sted, nemlig Arkadia. Denne eskapismen kan potensielt resultere i et mer kritisk blikk på sivilisasjonen (Junquera, Gifford, & Olivia, 2012, s. 16). Mens Arkadia handler om slik det faktiske stedet fremstilles, handler tilbaketreking om en *forfattererkjennelse*. Det spiller derfor en rolle at plassen fungerer som et sted man kan trekke seg tilbake.

Det tredje begrepet til Gifford *hjemkomst* («return»), handler om å vende tilbake til sivilisasjonen med en ny innsikt og forståelse av forholdet mellom sivilisasjon og natur (Gifford, 2012, s. 7): «Whatever the locations and modes of pastoral retreat may be, there must in some sense be a return from that location to a context in which the results of the journey are to be understood» (Gifford, 1999, s. 81) En ideell bevegelse i en økokritisk post-pastorale vil være fra tilbaketreking til hjemkomst og gi *leseren* erkjennelse av eget forhold til naturen (Gifford, 1999, s. 81–82).

Til tross for at Gifford bruker disse begrepene i vurderingen av post-pastoralen, er det ikke nødvendigvis slik at alle pastoraler resulterer i en slik bevegelse: «Pastoral is essentially a discourse of retreat which may, as we have seen, either simply *escape* from the complexities of the city, the court, the present, ‘our manners’, or *explore* them» (Gifford, 1999, s. 46). Giffords begrep *hjemkomst* vil være avgjørende for å vurdere om teksten har et økokritisk potensial eller ikke. Det kvalitative spørsmålet, er om teksten fremstiller forholdet mellom natur og by på en slik måte at leseren opplever en *hjemkomst*. Da er det snakk om at leseren får innsikt og erkjennelse ved at hun trekker konklusjoner, i forhold til økokritikken, som har relevans for dem som individ. Dersom leseren får en slik ny innsikt, kan teksten kalles en økokritisk post-pastorale, ifølge Gifford.

Giffords tre begreper vil altså stå sentralt i min analyse. Begrepene gir en forståelse av at den økokritiske pastoralen handler om et landskap, gir uttrykk for en forfattererkjennelse og kan skape nye erkjennelser hos leseren.

2.1.4 Giffords forventninger til kvaliteter ved post-pastoralen

Gifford stiller seks forventninger til kvaliteter til en økokritisk post-pastorale. Begrepene vil stå sentralt når jeg skal drøfte det økokritiske potensialet i *Nunamiut*. Det er viktig å presisere

at punktene ikke er absolutte og det kan ikke forventes at alle seks kvalitetene skal være til stede i enhver post-pastorale. Det kan også finnes andre økologiske aspekter som er viktig for det spesifikke verket (Gifford, 1999, s. 150). Hvilke av disse seks kvalitetene som blir relevante for drøftingen, vil derfor avhenge av funnene i analysen:

1. *Ærefrykt for den naturlige verden* (Gifford, 1999, s. 151–152). Ærefrykten har rot i en forståelse og erfaring av at all natur har en egenverdi. Det vil si at ærefrykten ikke stammer fra observasjon eller erkjennelse av at vi ødelegger naturen. I ærefrykt anerkjenner man at det finnes noe større enn seg selv, og en større sammenheng enn menneskelig nytte av naturen. På den måten kan ærefrykt fungere som en utvikling fra antroposentrisk til økosentrisk natursyn (Gifford, 1999, s. 152). Ærefrykt vil derfor være nødvendig for at menneske ikke skal gjøre skade på naturen.
2. *Naturen som skapende og destruktiv*. Det handler først og fremst om at naturen både innebærer skapende og destruktive krefter, og at naturen på den måten fremstilles som dynamisk (Gifford, 1999, s. 153). Ofte kreves det en erkjennelse av at naturen også er destruktiv (Gifford, 1999, s. 153). Den økologiske prosessen innebærer både positive og negative opplevelser, som for eksempel liv og død (Gifford, 1999, s. 155–156). En viktig måte å erkjenne dette på, er å forstå at alt som skjer inni oss foregår parallelt med ytre natur (Gifford, 1999, s. 156), som vi kan se nærmere i Giffords tredje punkt.
3. *Erkjennelse av at ytre naturtilstand påvirker vår indre tilstand*. Med det mener Gifford at vår menneskelige natur blir forstått i relasjon til den ytre verden, i form av at vi blir påvirket av den (Gifford, 1999, s. 156). Gifford hevder at sykehuspasienter som har et tre utenfor vinduet istedenfor en murvegg, trenger mindre medisiner og blir fortere friske (Gifford, 1999, s. 156). En forståelse av naturens syklus vil muligens føre til en forståelse av egen syklus, og videre resultere i en anerkjennelse av egne biologiske vilkår (Gifford, 1999, s. 156).
4. *Bevisstheten om natur som kultur, og kultur som natur* (Gifford, 1999, s. 161). Mens den tredje kvaliteten handler om at individet og naturen påvirkes av hverandre, er denne forventningens fokus på at *samfunnet* og naturen har en gjensidig påvirkning. Det vil si at all natur oppleves gjennom menneskelige øyne, og derfor påvirkes av menneskets kultur. I tillegg går all kultur gjennom en prosess på lik linje med naturen.

Samtidig er det fortsatt avgjørende å skille mellom det menneskeskapte som bringer oss nærmere naturen og de menneskelige kreasjonen som skiller oss fra naturen (Gifford, 1999, s. 162).

5. *En erkjennelse av samvittighet og ansvar* (Gifford, 1999, s. 163). I et biosentrisk perspektiv synes bevisstheten å være det som skiller menneskene fra andre arter i naturen. Vi er den eneste arten som har mulighet til å ta ansvar for egne handlinger og som har en moralsk bevissthet (Gifford, 1999, s. 164). Dersom dette kravet er til stede i teksten, vil leseren kanskje føle ansvar overfor naturen.
6. *En forståelse om at miljømessig og sosial urettferdighet henger sammen*. Denne forventningen bygger på økofeminismen som hevder at utnyttelsen av miljøet bygger på den samme tankegangen som utnyttelse av kjønn, rase og klasse. Ettersom menneskene er den eneste arten som kan forstå konsekvenser av sine handlinger, må vi derfor ta hensyn til både miljømessig utnyttelse og sosial utnyttelse samtidig, før vi kan kjempe for rettferdighet. For økofeminismen vil det være unødvendig å frigjøre kvinner fra utnyttelse om vi ikke har en sunn, uforurenset planet å bo sammen på. For at vi skal kunne helbrede vårt forhold til jorden vi bor på, må vi først helbrede vårt forhold til oss selv som art (Gifford, 1999, s. 164–165).

Ifølge Gifford betyr ikke nødvendigvis en idealisering av naturen at teksten er økokritisk og en pastorale kan dessuten bygge opp under et antroposentrisk natursyn og dermed ikke bidra til erkjennelse og forståelse av menneskets forhold til naturen. De seks kvalitetene skjerper blikket for at det finnes flere stemmer og impulser i en forfatter som hun bringer med seg inn i teksten. De kan være økokritisk potente, men samtidig ikke. Det er nettopp dette jeg ønsker å undersøke nærmere i min oppgave. Kvalitetene vil dermed gi meg mulighet til å vurdere tekstens økokritiske potensial i lys av Giffords post-pastorale.

Det er ikke ofte det finnes forventninger til litteraturen, og mange vil nok hevde at det er feil å tolke tekster ut fra bestemte forventninger. Det er mulig at forventningene begrenser min lesning dersom de fungerer som sjekkpunkter. Likevel skjerper det mitt blikk for *Nunamiut* som en økokritisk tekst.

2.2 Metode

Forarbeidet til analysen startet med gjentakende lesing av *Nunamiut*. Prosessen begynte med å undersøke hva boken handlet om. Etter hvert beveget jeg meg over på å undersøke *hvordan* Ingstad skriver om naturen og livet i Alaska. Jeg begynte å sette med inn i Ingstads fremstillinger av den polare naturen og nunamiutene. Underveis la jeg særlig merke til at naturen og livet i Alaska skildres som idyllisk, vakker, harmonisk og som en kontrast til det urbane. Etter å ha satt meg inn i økokritikken som overordna tema og pastoralen som sjanger, oppdaget jeg at mange av trekkene jeg hadde merket meg, kunne minne om pastoralen.

Masteravhandlingen er ikke en kronologisk analyse av verket, men en kritisk hermeneutisk analyse styrt av problemstillingen og underkategoriene. Grunnlaget for strukturen i analysen baseres på teorien om pastoralen til den amerikanske litteraturviteren og økokritikeren Terry Gifford og hans begreper Arkadia og tilbaketrekning. Fokuset vil være på de trekkene i *Nunamiut* som kan ligne på Giffords krav til post-pastoralen. Drøftingen vil baseres på Giffords begrep hjemkomst. Her vil jeg drøfte hvorvidt *Nunamiut* bærer et økokritisk potensial.

Min hermeneutikk vil være økokritisk, og jeg vil dermed undersøke hvilket eller hvilke natursyn som ligger til grunn i Ingstads måte å skildre naturen på. Jeg har bevisst valgt sette oppgavens tittel i flertall: pastorale naturfremstillinger, nettopp fordi det ikke trenger å være ett bestemt natursyn i teksten. I ulike moderne tekstteorier tar man høyde for at en tekst kan kombinere ulike tenkemåter eller virkelighetsfremstillinger, uten at disse reduseres til en enhetlig tekstmening. Min lese måte er påvirket av «er slik tilnærming til teksten som bærer av ulike «stemmer» og ulike sjangre, som forfatteren ikke nødvendigvis er bevisst over. Atle Kittang beskriver i «Tre forståingsformer i litteraturforskinga» fra *Litteraturkritiske problem* (1975) denne lese måten som en symptomatisk lese måte. En slik lese måte er i slekt med det å analysere teksten som diskurs i James Paul Gees forstand (Gee, 1999). Hans diskursanalyse har interesse for hvordan sosiale praksiser, identiteter og verdier kommer til uttrykk i og formes av diskurser, forstått som sosialt språk. Min masteroppgave er ikke en diskursanalyse i Gees forstand, men jeg er påvirket av hans kritiske vurdering av hvordan tekst er uttrykk for livsverdener

Ut fra kunnskaper om pastoralen har jeg interessert meg for og lagt særlig merke til hvordan Ingstad i sin fremstilling skaper implisitte og eksplisitte kontraster mellom nunamiutenes

landskap og kultur og den vestlige moderne verden. Jeg har derfor villet analysere hvordan hans fremstilling av natur og nunamiutenes kultur kommer til uttrykk. Det er viktig for meg å se det tekstlige mønsteret, og sitatene jeg løfter frem er representative i forstand av det typiske for teksten som helhet. Pastoralen, slik Gifford skiver om den, har hjulpet meg å vurdere denne fremstillingen som potensielt økokritisk.

3. Analyse

Formålet med teoridelen har vært å definere pastoralen som en økokritisk sjanger og samtidig avklare analyseverktøyene for oppgaven. Etter å ha satt meg inn i pastoralen som sjanger og dens historie, har jeg oppdaget noen kjennetegn ved sjangeren som vil fungere som analyseverktøy i analysen. Giffords begreper «Arkadia» og «tilbaketrekning» vil derfor være sentrale begreper for å diskutere hvordan Ingstad fremstiller naturen og inuittene i Alaska. Analysens struktur vil dermed være styrt av disse begrepene.

I *første* del av analysen vil jeg analysere de motiviske og diskursive trekkene i Nunamiut som kan tolkes i lys av Giffords begrep Arkadia. For å få en oversiktlig struktur på oppgaven, har jeg valgt å skille mellom Arkadia, slik det fremstår i Ingstads fremstilling av det polare landskapet og Arkadia, slik det fremstår i Ingstads fremstilling av inuittenes samfunn. I den *andre* delen vil jeg analysere hvordan Ingstad fremstiller den moderne verden i forhold til livet i Alaska. Det vil gi meg innblikk i hvorvidt han oppnår innsikt og forståelse i form av en tilbaketrekning.

3.1 Arkadia: Det polare landskapet

Denne delen vektlegger Ingstads skildring av det polare landskapet. Det fundamentale er å undersøke hvordan Ingstad fremstiller naturen ved å analysere de aspektene som kan vurderes i lys av Giffords begrep *Arkadia*. Sentralt i analysedelen vil derfor være de språklige grepene han bruker for å fremstille landskapet for leseren.

3.1.1 Estetisk skildring

Ingstad skildrer ofte landskapet på en estetisk måte. Jeg vil nå vise hvordan han fremstiller naturen på en visualiserende og estetisk måte for leseren.

Et typisk trekk ved Ingstads fremstilling av naturen, er at han ofte beskriver på en visualiserende måte. Med visualiserende mener jeg at han skaper et detaljert bilde av landskapet for den som leser. Den visualiserende fremstillingen innebærer en vektlegging av det *estetiske* ved naturen. Det betyr at han både skaper sansenærhet for leseren, og at han særlig skildrer det vakre ved naturen. Gjennom en visuell skildring skaper han et bilde av et vakkert og fascinerende landskap.

En måte Ingstad visualiserer naturen på, er gjennom bruk av adjektiv: «Det er måneklart der ute, og en fin nordlysbro i fiolett og grønt er spent over dalen» (H. Ingstad, 2001, s.82). Her skildrer Ingstad himmelen som brer seg over Brooks-fjellene med bruk av adjektiv som «fin», «måneklart», «fiolett» og «grønt». En slik detaljert beskrivelse av himmelen gjør teksten visuell og dermed nærværende for leseren. Dessuten beskriver Ingstad noe som ofte forbindes med områdene innenfor polarsirkelen, nemlig nordlyset. På den måten fremstiller han et særegent landskap som er enestående vakkert.

Ingstad bruker ofte fargebeskrivelser for å visualisere landskapet for leseren: «Men for en skjønnhet. Det var som en kunstner hadde moret seg med å lage et fargerikt lappeteppe av tundralandet. Hvert felt en skarpt avgrenset polygon i rødt, brunt, dyp grønt eller fiolett, alt etter som mose, lyng, myrvekster eller saksifraga vokste der, – en fantastisk polygonmark skapt av vann og frost» (H. Ingstad, 2001, s. 17). For det første viser Ingstad sin eksplisitte begeistring for landskapet ved å skrive «Men for en skjønnhet». For det andre visualiserer han igjen landskapet for leseren ved å skildre mangfoldet av fargene i landskapet. Det er særlig tankevekkende at Ingstad sammenligner naturen med et kunstverk, som jo ofte indikerer noe vakkert og estetisk. Dessuten sammenligner han landskapet med en polygonmark, som synes å bety at landskapet har skarpe avgrensninger av ulike farger. En slik sammenligning viser at elementene i naturen er lite tilfeldig konstruert, men heller fungerer i en naturlig orden.

Ved å beskrive naturen visuelt, fremheves naturen som synlig for det menneskelige øyet: «Vi følger John-dalen, har elven under oss og bratte skrenter på begge sider. Liene er et syn med løvtrær i gult og flammende rødt og en mørkebrun underbunn som brer seg oppetter. Med ett er vi nord for skoggrensen. Nakne fjell og gule morener, langs elven spredte strimer av vidjevekst» (Ingstad, 2001, s. 12). For det første viser Ingstad eksplisitt sin glede over naturens skjønnhet. Det viser at han er særlig opptatt av det estetiske ved landskapet, og ved å skildre naturen på en rik måte gjennom ord som «bratte skrenter», «nakne fjell» og «spredte

strimer av vidjevekst», fremstiller han landskapet som usedvanlig vakkert. Den detaljerte skildringen gjør at naturen fremstår som levende og nærværende for leseren. Dermed blir det igjen mulig for leseren å se for seg naturen, og de varme fargene som «gult», «flammende rødt» og «mørkebrun», bidrar til en harmonisk fremstilling av naturen.

Det harmoniske kommer dessuten frem når Ingstad skildrer landskapet gjennom ulike sanser: «[...] og jeg reiser mitt eget telt på en flekk med reinmose nær en bekk som risler så fint av sted mellom saftige vidjer» (Ingstad, 2001, s. 15). Her bruker Ingstad lydordet «risle» for å beskrive bekken. Det er med på å tilføre fremstillingen en auditiv kvalitet, som fremheves som positiv, både fordi «risling» kan sies å være behagelig og ikke en påtrengende lyd, og fordi bekken risler «så fint». Dessuten antyder Ingstad at vidjene er «saftige», til tross for at han åpenbart ikke har smakt på vidjene.

Det finnes flere eksempler på at Ingstad beskriver naturen ved bruk av ulike sanser: «Den friske duft av vidjer som dekker gulvet kildrer i neseborene. Utenfor hører jeg bekken risle forbi i et muntert klokkeklart nynn» (H. Ingstad, 2001, s. 16). Her bruker han nok en gang ordet «risle» for å skildre bekken. I tillegg beskriver han auditive inntrykk, «et muntert klokkeklart nynn» og olfaktoriske inntrykk, «den friske duft av vidjer». Ingstad skaper ikke bare et bilde av hvordan landskapet ser ut, men også hvordan det høres ut, lukter og smaker, og da med positive beskrivelser som får landskapet til å virke innbydende.

Vi kan se at Ingstad ofte beskriver et levende landskap: «Tåken har letnet, den vide dalen glir fram, og fjellene svartner langt av sted. Over dem noen glimt av stjerner mellom jagende skyer. En ny verden. Et nytt liv» (H. Ingstad, 2001, s. 15). Ingstad beskriver ikke bare et stillestående bilde, men skaper her et levende bilde for leseren gjennom å skrive at tåken «letner», dalen «glir fram», «fjellene svartner» og «jagende skyer». Landskapet er i bevegelse, og det er stadig noe som endrer seg. Det kommer dessuten eksplisitt frem når han skriver «En ny verden. Et nytt liv», og på den måten gir han naturelementene liv: «Vi fortsetter innerter fjellene på skarp utkikk. Landet blir mer forrevet og nakent, sine steder møter øyet bare svarte fjell og veldige morener. En god spenning ved å ta seg fram i dette ville. Hva vil øyet møte bak neste høyde? Nye fjell, overraskende daler med forgrenete elver i gul sang og forjettende juv kommer til syne» (H. Ingstad, 2001, s. 60). Nok en gang gir Ingstad naturen liv og bevegelse. Gjennom sine beskrivelser av naturen i bevegelse, skaper

forfatteren en dynamisk, vekslende og spennende forestilling av naturen. Det finnes ingenting monotont eller kjedelig her.

Ingstad tenderer mot å vektlegge hvordan det estetiske ved landskapet tilfredsstillende han som menneske: «Oppe i høyden setter vi oss på en stein og gir oss til å granske landskapet. Et betagende utsyn. Under oss brer seg det vide passet med blinkende elver og sjøer, det er så vidt vi skimter teltklyngen ved Ravnevannet. Til alle kanter fjell og atter fjell» (H. Ingstad, 2001, s. 59). Ingstads bruker her formuleringen «oppe i høyden» som en forsterkning av hvor langt vekke de er fra andre mennesker. I tillegg uttrykker han at landskapet er til for å «granskes», som om at dette er noe som skal undersøkes for første gang. Ingstad synes dermed å se naturen estetikk som nytte for egen opplevelse og at naturens storhet og villmark skal tilfredsstillende han som menneske. Dessuten sier han direkte at dette er noe som griper han og vekker hans oppsikt i det han kaller synet «betagende».

Et gjennomgående trekk i Ingstads fremstilling er at han beskriver landskapet på en visualiserende og estetisk måte. Ingstads vektlegging av det vakre og behagelige ved naturen, er med på å skape et idealisert bilde av landskapet. Ingstad er tilsynelatende opptatt av hvordan det estetisk vakre landskapet tilfredsstillende hans opplevelse av oppholdet i villmarken, noe som får meg til å tenke på antroposentrismen.

3.1.2 Harmonisering og besjeling

I teksten trer det altså frem et mønster i den måten Ingstad skildrer artene og dyrene på. Jeg vil nå vise hvordan Ingstad harmoniserer og besjeler landskapet og dyrene som lever der.

Flere ganger forteller Ingstad om møte med bjørn: «Den står der på nakne fjellryggen med forlabbene strakt til værs og er som et eventyr i sin velde og fortattede styrke» (H. Ingstad, 2001, s. 11). Her sammenligner Ingstad synet av bjørnen med et «eventyr». Det kan sies å være en metafor for hvor «eventyrlig» han synes det er, og den metaforiske betydningen tilsier at det er noe som ofte bare finnes i fantasien, men som likevel finnes på tundraen i Nord-Alaska. Dessuten forsterker han øyeblikket ved å bruke ord som «styrke» og «velde». På den måten tillegger han bjørnen høy status i naturen og det kan sies at han verdsetter dens egenverdi.

Ingstad uttrykker dessuten eksplisitt at han verdsetter bjørnen: «Varsom sniker jeg meg fremover. Så med ett reiser bamsen seg på to og tar vær. For et veldig og praktfullt dyr!» (H. Ingstad, 2001, s. 123). Ingstad virker særlig opptatt av det estetiske ved bjørnen når han beskriver den som «et veldig og praktfullt dyr!». Han viser imidlertid ingen bekymring over hvor farlig dyret kan være for han. Ufarliggjøringen kommer dessuten tydelig frem når han omtalen bjørnen som «bamsen», slik han også gjør her: «En tid etter lunter bamsen bortetter morenen på den andre siden av elven. Der går den nok og tenker sitt mens den kjenner seg øm både her og der – dette er nok det underligste den har opplevd i fjellene» (H. Ingstad, 2001, s. 124). Ordet «bamse» assosieres gjerne med en lun, koselig og myk teddybjørn, og på den måten infantiliserer han dyret. Det kan ses i sammenheng med at forfatteren beskriver landskapet som et «eventyr» og dermed skaper han en tiltalende og vennlig fremstilling av øyeblikket. Samtidig besjeler han bjørnen ved å tillegge den tanker som at den «kjenner seg øm» og «det underligste den har opplevd». Besjelingen kan bidra til at leseren får medfølelse for bjørnen, samtidig som villmarken synes å være et ufarlig og eventyrlig sted med koselige og sjelfulle dyr.

Ingstad fremstiller også andre dyr på en infantiliserende måte: «Det er jord-ekorn som sitter på to foran hullet sitt og slikker morgensol eller tar for seg en frokostbit bortetter gresstuene» (H. Ingstad, 2001, s. 58). Her tillegger Ingstad ekornets tanker og følelser. Å bruke menneskelige handlinger som å «slikke sol» og «spise frokost» for å beskrive dyret, kan vurderes i lys av antroposentrisk miljøetikk. Ingstad glemmer dyrets egenverdi og speiler dyrene i menneskelige handlinger og følelser.

Ingstad tematiserer særlig jakten på villreinen, og hvordan den former nunamiutenes liv. Også den blir infantilisert av forfatteren: «De blir stående som fjetret, bare glor. Så kommer skrekken, og reinene gyver av gårde. Etter en stund stanser de i tett masse og ser seg tilbake. Det er som de stikker hodene sammen og tenker: Snøsko, javel, men det derre nye gjelds ikke» (H. Ingstad, 2001, s. 218). Her er det en glidende overgang mellom skildring av det Ingstad ser og egen oppdiktning, altså dyrets tanker. Samtidig fremstiller han villreinen som en motpol til masseproduksjonen i det moderne samfunnet ved å påstå at reinen «kritiserer» utstyret hans. Det er rimelig å tolke i retning av at Ingstad ser dyret som tilhørende naturen, og at hans utstyr står i kontrast til det naturlige. Av den grunn har han ikke like gode forutsetninger for å klare seg i naturen og han er derfor underlegen i forhold til dyrene. Selv om Ingstad her er selvkritisk, besjeler han dyret og gjør det til noe annet enn det egentlig er.

Som nevnt er villreinen svært viktig for nunamiutene og den påvirker deres livsglede: «Og i storfjellet øser det på, en bred strøm av brungrå rein fra det høyeste pass og nedover dalbunnen. Hele landet lever» (H. Ingstad, 2001, s. 201). Ingstad viser sin begeistring over at han og nunamiutene endelig finner en flokk villrein etter flere dager med sult. Det er særlig tankevekkende at Ingstad avslutter med å skrive at «hele landet lever». Dyrelivet er, for Ingstad, villmarkens puls.

I mange tilfeller kan vi se at Ingstad besjeler og ufarliggjøre dyrene han møter i villmarken. Å tillegge dyrene menneskelige egenskaper, kan forstås i lys av den antroposentriske tenkemåte. Ingstad skaper nærmest et eventyrlig og harmonisk bilde av villmarken, med lite nyanserte refleksjoner over at villmarken også kan være dramatisk og uforutsigbar.

3.1.3 Frodighet og samspill mellom arter

Et annet typisk trekk i Ingstads fremstilling, er at han vektlegger frodighet og samspill mellom artene. Jeg vil nå vise hvordan han fremstiller naturens vekst og grøde, og hvordan dyrene og de andre artene påvirkes av hverandre.

Ingstad vektlegger ofte de ulike artene i landskapet: «Steinene nedetter elven er kledd med dypgrønn mose, alger dekker bunnen, langs bredden har siv og gress rikere vekst og sterkere farger enn annetsteds. Her er et yndlingssted for ivrige små snepper og flokker av ender. Den blinkende elven med sitt fugleliv og frodige grønne er som et lite maleri i det steinete grå» (H. Ingstad, 2001, s. 67). Ingstad fremstiller her et frodig landskap bestående av mange ulike organismer. Ved å bruke adjektiv som «dypgrønn», «sterke» og «blinkende» vektlegger Ingstad det estetiske ved landskapet, og han sammenligner igjen naturen med et kunstverk. Hypotesen om at det ikke finnes andre steder med «rikere vekst» og «sterkere farger», kan bety at Ingstad ser det polare landskapet som den optimale plassen for vekst og grøde.

Det fruktbare landskapene spiller inn på de andre artene: «Dette fruktbare tilsiget har en del å si for fiskebestanden i ravnevannet. Her er rikdom av fisk. Med nesen mot elveosen står storørretten fet og rød i kjøttet. Det er et høyst uvitende dyr som aldri har sett en sportsfiskers flue» (H. Ingstad, 2001, s. 67). Ingstads fremstilling tilsier at han observerer hvordan landskapets frodighet spiller inn på andre organismer i naturen. Han fremstiller dermed naturen som et økosystem, der alle arter påvirkes av hverandres prosesser, og det i positiv retning. Ved å skrive at fisken aldri har sett «en sportsfiskers flue», påpeker han eksplisitt at

landskapet her er uberørt i forhold til landskapet og artene i det vestlige samfunnet. Ingstads skaper altså en forestilling av et landskap som er lite menneskelig berørt, og han virker særlig fascinert over dette uforstyrrede. I den vestlige fiskekulturen signaliserer en fisk som er «rød i kjøttet» at den lever blant en spesiell type krepsdyr. På den ene siden viser Ingstad at det finnes et samspill mellom artene. På den andre siden nyanserer han ikke hvorvidt fargen har noe å si for fiskens helse og levekår. Det er dermed mulig å si at Ingstad er mer opptatt av hvor delikat og fristende fisken ser ut for han.

Naturens frodighet kommer tydelig frem når Ingstad beskriver naturens vekst: «Ellers byr landet gjennom den lyse sommer på felter av lave fargerike blomster. Utover høsten kan bakkene rødme av tyttebær, skinstryte er det bra med, og sine steder kan multene gulne. Oppetter dalskråningene lyser tepper av blåhvit reinmose, og i vasstrukket lende duver myrullen» (H. Ingstad, 2001, s. 18). Nok en gang verdsetter Ingstad landskapets fruktbarhet, også når det kommer til vekst av bær. Det er tankevekkende at han nevner arter som finnes i fjellheimen i Norge, som «tyttebær» og «multer». Selv om Ingstad vektlegger polarlandskapets særegenhet, ser han altså likheter mellom vegetasjonen i Alaska og på høyfjellet i Norge: «Her er en vegetasjon omtrent som på høyfjellet hjemme i Norge. Reinmose, lyng, gressvekst, saksifraga, fjellblomster, små bregner, myrhull og moser av mange slags» (H. Ingstad, 2001, s. 59). Som nevnt i innledningskapittelet om Helge Ingstad, var han vant til å tilbringe tid på viddene hjemme i Norge. Han gjør her landskapet nærværende for leseren, og dessuten skaper sammenligningen et bilde at Alaska ikke bare er et isøde, men noe harmonisk og imøtekommende.

Dyrelivet er viktig i Ingstads fremstilling av samspillet mellom de ulike artene: «Villmarken har fått noe nytt og fengslende over seg etter at snøen har bredt sitt hvite teppe over stein og grus. Den er som en billedbok med morsomme dyretegn som har sitt å fortelle. Ulven, jerven, reven, røyskatten og de andre, som stadig er omkring oss i det skjulte, men som vi før bare så spredte tegn etter, røper seg nå med klare spor i snøen» (H. Ingstad, 2001, s. 121). Som jeg tidligere har vært inne på, ser vi at Ingstad påpeker hvordan landskapet, her gjennom snøen, er i stadig endring. Han fremstiller snøen som noe aktivt og med egen vilje ved å skrive at «snøen har bredt sitt hvite teppe over stein og grus». Dessuten kommer det frem at boplassen er preget av et rikt dyreliv. Ingstad sammenligner omgivelsene med en billedbok med «morsomme dyretegn». På den ene siden viser Ingstad at dyrene er en viktig del av samspillet i villmarken og at alt i naturen utgjør noe større enn enkeltdyrene som individer. På den andre

siden kan Ingstad, slik jeg har vist tidligere, sies å infantilisere, ufarliggjøre og menneskeliggjøre naturen og dyrelivet.

Et eksempel som viser Ingstads forståelse av samspillet mellom artene, er når han beskriver en dyrefødsel: «Et teppe av mose og lyng brer seg hen med flekker av snø. Simlene har nettopp felt hornene, og så hender det store: de nye liv blir til. Ulne bylter i mosen, litt blod – og yndefulle kalver reiser seg på lange ben. En stund blir de stående der fortumlet og glo ut i verden, er så spill levende og forte som vinden» (H. Ingstad, 2001, s. 51). Bakken med «mose» og «lyng» har nærmest i oppdrag ta imot kalven, på lik linje med en jordmor, og det er som om naturen hjelper «simlen» å føde. Ingstad fremstiller naturen som en åpen plass der liv blir tatt godt imot. I tillegg viser han hvor liten kalven er i forhold til naturen ved å skildre den som «glor ut i verden». Den er liten, men likevel en viktig del av en større helhet.

Jeg har til nå vist at Ingstad i mange tilfeller vektlegger naturens frodighet og dyreliv. Det finnes imidlertid passasjer som ikke passer inn i dette mønsteret. Et eksempel på det, er mangelen på nunamiutenes viktigste næringskilde, nemlig villreinen: «En og en annen vinter kan så dyrene være som blåst bort – eskimoene sulter. Hva er det da som hender med villreinen når den helt forsvinner? Nunamiutene beretter om at de leilighetsvis har funnet syke dyr og stundom noen som er frosset i hjel. Dette er imidlertid spredte tilfelle som ikke kan generaliseres» (H. Ingstad, 2001, s. 52–53). Villreinen er tilsynelatende viktig for nunamiutenes overlevelse. Ingstad viser at det tidvis er mangel på dyret, men at årsaken er et mysterium. Ingstad synes ikke å forstå hvorfor villreinen ikke klarer å overleve eller formere seg i dette ellers frodige og fruktbare landskapet. Dermed undervurderer han påstandene om at noen av inuittene har funnet «syke dyr» og «noen som er frosset ihjel». Det synes å stride imot hans forestilling om landskapet som frodig og levedyktig.

Ingstad forteller dessuten om flere arter som har dødd ut i villmarken i Brooks-fjellene: «Moskusoksen er jo hjelpeløs mot mennesker, står ofte stille og lar seg slakte ned. Slik er det vel forståelig at stammen i Alaska gikk til grunne allerede i primitiv tid» (H. Ingstad, 2001, s. 55). Moskusen er et hardt dyr som tåler det ekstreme klimaet i Alaska, men likevel har de blitt utryddet. Det er nesten som om Ingstad latterliggjør dyret for å stå «stille» og la seg «slakte ned». Her er det tydeligvis en kamp for tilværelsen, og det er menneskene som har bidratt til utryddelsen. At Ingstad ikke problematiserer dette, men snarere ser det som en selvfølge, bidrar til en fremstilling av at naturens verdi styres av menneskenes behov og vurderinger.

Ingstad viser at Alaska er det optimale stedet for vekst og grøde. Dessuten vektlegger han hvordan denne frodigheten spiller inn på resten av økosystemet. Til tross for det levedyktige miljøet, nevner Ingstad at ikke alle arter overlever i villmarken. Han nyanserer imidlertid ikke hvordan dette kan ses i sammenheng med resten av økosystemet og menneskelige handlinger.

3.1.4 Uberørt og øde landskap

Et annet typisk trekk ved Ingstads skildring av det polare landskapet, er hans betoning av det uberørte og øde landskapet. Det kommer først og fremst frem når Ingstad vektlegger landskapets *rikdom* og *størrelse*, og jeg vil her vise hvordan dette kommer til syne i den tekstlige fremstillingen.

Ingstad skildrer på en måte som får landskapet til å virke enormt: «Anaqtuwak er eskimoenes gamle navn på dette passet som er så vidt at det nesten kan kalles en høyslette. Det ligger en 700 meter over havet. Herfra løper Anaktuvuk-elven nordover mot tundraen, John-elven sørover mot skogen. I øst og vest blåner Brooks-fjellene hen, en uryddig masse med mange utløpere. Toppene går opp til omkring to tusen meters høyde» (H. Ingstad, 2001, s. 17). Ordet «høyslette» beskriver et bilde av et stort og jevnt landskap, noe som kan ses i sammenheng med at det ligger «700 meter over havet». De enorme avstandene skaper en forestilling av at Ingstad og nunamiutene befinner seg langt borte fra andre mennesker. Ingstad skaper på dette viset et bilde av villmark, og det synes å være noe han ofte vektlegger: «I øst og i vest er vi flankert av høye morenehauger, bak den begynner den flere kilometer lange skråningen mot fjellene. Så snart vi kommer opp fra elven, har vi vidt utsyn til det åpne, fengslende landskap som jeg tidligere har beskrevet: Den vide sletten nordetter passet, våre gamle kjenninger 'Fjellet med de gamle trær', 'Kjempenes dal' og alt det andre (H. Ingstad, 2001, s. 217). Ved å beskrive landskapet med «flere kilometer», «vidt utsyn til det åpne» og «den vide sletten» legger Ingstad særlig vekt på landskapets storhet. Ingstads detaljer og utbrodering av landskapet, skaper dessuten en forestilling av naturen som ubebodd og langt borte fra byen. Han skildrer naturen som «fengslende», og på den måten vektlegger han naturens fascinasjonskraft. Naturen er noe ukjent og stort som han blir dratt inn i, noe som kommer særlig frem ved bruk av utrop: «For et betagende vilt og vakkert landskap! Fjell på fjell, et nettverk av daler, mørke juv med storstein og huler, og i bakgrunnen snøkledder topper som skinnende hvite kupler» (H. Ingstad, 2001, s. 123). Ingstads språkvalg minner om en fortelling som drar leseren inn i øyeblikket. Ved å bruke utrop som «fjell på fjell» er det nesten som Ingstad er *i landskapet*. Han bruker en forkorta uttrykksmåte for å markere og

uttrykke en følelsesintensitet, nemlig ellipse. Dermed kan han sies å skape det emosjonelle øyeblikket og forestillinger av størrelse og rikdom i leseren. Ingstad beskriver altså et enormt og kraftfullt landskap. En leser som klarer å se for seg dette vil muligens føle seg liten i en større helhet, men på en måte som gjør at man oppdager hvor enorm, vakker og rik naturen er.

Ingstad sammenligner villmarken med kjente omgivelser, noe som tydeliggjør hvor endeløs den er: «Vi har villmarken for oss selv. I disse umåtelige fjellene som strekker seg over en avstand fra Lindesnes til Tromsø, er det praktisk talt ingen mennesker» (H. Ingstad, 2001, s. 18). Ingstads sammenligning visualiserer hvor store områder det er snakk om. Fra Lindesnes til Tromsø er omtrent Norge på langs. På slike enorme avstander, lever det imidlertid svært få mennesker i Brooks-fjellene. Han fremstiller altså en rural plass der man kan trekke seg tilbake fra mennesker og tette bebyggelser: «Ingen by skjemmer ut, ingen sot sviner til. Bare her og der spor etter mennesker: en enslig pelsjegerhytte ved et vann, et gullgraversted med sandhauger, en kano på en elv» (H. Ingstad, 2001, s. 11). Igjen bruker Ingstad det moderne samfunnet som direkte kontrast til livet i Alaska. Ingstad fremhever byen som overfylt av mennesker og sot, altså motsatt av villmarken. Den eksplisitte kontrasten kan minne om Giffords forståelse av pastoralen som refererer til fremstillingen av naturen som kontrast til det urbane.

Når Ingstad vektlegger det uberørte ved landskapet, har han en tendens til å beskrive naturen som *øde* og *folketom*: «Her og der langs bredden lyste vidjer opp, ellers et nakent øde» (H. Ingstad, 2001, s. 17). Ingstad viser her at plassen befinner seg langt borte fra by og det han ofte kaller «sivilisasjon». Ofte brukes ordet «øde» i negativ forstand om noe ensomt eller forlatt, men for Ingstad synes det å være positivt:

Til nærmeste kysteskimoer i nord, folket ved Point Barrow, er det ca. 400 km i luftlinje, til de nærmeste naboer i sør, Koyukuk-indianerne, ca. 160 km i luftlinje. Den siste avstanden er lite illustrerende, for øvre del av John-elven er på sommertiden vanskelig å befare, og gjennom den lange vinter kan snøen i skogen bli så dyp at det er like slitsomt å ta seg fram et par kilometer der som et par mil i åpent land (H. Ingstad, 2001, s. 19).

Ved å beskrive landets avstander detaljert, viser Ingstad hvor øde og uberørt landskapet er. Han viser at det er store avstander til omverdenen, og at nunamiutene bor langt inni ødemarken, noe som for øvrig synes å være positivt for Ingstad. Dessuten er det ikke bare avstanden i seg selv som spiller en rolle, men det polare miljøet gjør at plassen fremstår som enda lengre borte fra omverdenen. Ingstad poengterer altså at han befinner seg på et sted som

er langt borte fra andre mennesker, noe som kan sies å være en implisitt kontrast til hvordan menneskene i den vestlige verden lever. Det er rimelig å forstå Ingstad dithen at han ikke bare snakker om den fysiske avstanden, men at nunamiutenes levemåte er langt ifra livet i vesten. Dessuten viser Ingstad hvor farlig, og dermed dynamisk, det polare landskapet er gjennom sin fremstilling av den dype snøen.

Ingstad er særlig opptatt av det *uberørte* og *jomfruelige* ved naturen: «Der ligger da Brooks-fjellene som en egen og nesten uberørt verden. Her kan en flakke vidt og bredt gjennom daler og juv, langs elver og vann og nyte den fine duften av landets jomfruelighet. Her kan en møte fjellfår eller bjørn som stanser fjettet ved synet av et menneske, fordi de aldri har sett noe slikt. Her seiler storøretten omkring i vannene, formerer seg og dør av elde» (H. Ingstad, 2001, s. 19). Igjen kan vi se at Ingstad skildrer landskapets størrelse og rikdom ved bruk av adjektiv som «vidt» og «bredt». Dessuten vektlegger han det uberørte ved naturen gjennom å skrive at man kan «nyte den fine duften av landets jomfruelighet» og at Brooks-fjellene er «en egen og nesten uberørt verden». Ingstad gjør det tydelig at moderne mennesker ikke har inntatt dette landskapet, og da i positiv valør. Landskapet er altså ikke dominert av mennesker, men av dyr som «fjellfår», «bjørn» og «storørrett». For det første forsterker Ingstad det uberørte ved å skrive at dyrene aldri har sett mennesker, og slik blir villmarken fremstilt som «dyrenes rike». For det andre påvirker det uberørte naturens frodighet og det viser Ingstad ved å skrive at ørreten seiler «omkring i vannene, formerer seg og dør av elde». På den måten er fiskens livsløp naturlig, og han skildrer et dynamisk forhold mellom liv og død. Stor fisk kan bety at det er gode levekår i vannet, og Ingstad skaper en implisitt kontrast til fiskekulturen i hjemme i Norge. Her er det altså ingen mennesker som dreper fisken for egen nytte, og fisken får leve et langt og sunt liv. Villmarken er altså preget av en dynamisk rikdom.

Ingstad vektlegger gjennomgående sitt engasjement for det uberørte ved naturen: «Jeg er ute etter føden i et nesten jomfruelig land – alt er vel» (H. Ingstad, 2001, s. 56). Igjen kan vi se at Ingstad bruker ordet «jomfruelig» om landskapet. I denne metaforen ligger det en forestilling om naturen som noe uberørt og fruktbart som Ingstad går inn i, som den første. Det er nærmest som om landskapet har ventet på han. Kanskje var det viktig for Ingstad å besøke områder og mennesker som var uberørte og lite forsket på?: «Jo, det er en vill og storslått del av kloden jeg har kommet til, og vel den del av Alaska som er minst utforsket» (H. Ingstad, 2001, s. 19). Ordet «vill» er med på å skape en forestilling av landskapet som noe

menneskene ikke har kontroll over. Dessuten vektlegger Ingstad igjen sin fascinasjon over dette uberørte, ved å beskrive naturen som «storslått».

Til tross for at jeg innledningsvis har nevnt at Ingstad skiller seg fra andre polfarere som har et mål om å være først, kan vi i noen tilfeller se en slik tendens hos Ingstad også. Ordet «jomfruelig» kan tolkes i retning av at Ingstad ønsker å være den første til å oppleve dette uberørte og endeløse landskapet. Han synes nærmest å ha et begjærlig blikk på det jomfruelige.

Ingstad viser gjennomgående hvor øde og uberørt landskapet her er. For å markere dette, skildrer han avstander og naturelementenes størrelse på en detaljert måte. I tillegg vektlegger han hvor uberørt og øde naturen er i den forstand at han befinner seg lang borte fra andre samfunn og mennesker. Det er imidlertid mulig å tolke Ingstad dithen at han ønsker å være den første som opplever denne villmarken.

3.1.5 Polarlivets ubehag

I analysen av Ingstads skildring av det polare landskapet har jeg nå vist hvordan Ingstad gjennomgående beskriver polarlandskapet på en visualiserende og besjelende måte for leseren. Dessuten vektlegger han naturens frodighet og samspill mellom artene og det uberørte. På bakgrunn av det, er det en tydelig positiv verdsetting av naturen i Ingstads fremstilling. Harmoniseringen og de ulike elementene skaper til sammen et slags pastoralt mønster i fremstillingen av det polare landskapet. Til tross for at det er mulig å se et mønster i Ingstads fremstilling, finnes det aspekter som opptrer som hull i mønsteret. Det er altså ikke alt ved polarlivet som er idealt. I beskrivelsen av det polare landskapet har vi sett at Ingstad er særlig skildrende og utbroderende. Han har imidlertid en tendens til å nedtone eller underdrive beskrivelsene av polarlivets ubehag. På bakgrunn av det, vil jeg her vise aspekter ved Ingstads fremstilling som signaliserer at det polare landskapet ikke bare er vakkert og harmonisk.

Opplevelsen av det harmoniske og frie livet i naturen utfordres av den fysiske smerten ved *kulden*: «Neste gang jeg tilkalles som oppmann i ekteskapsaker, skal det bli en betingelse at rettssalen oppvarmes» (H. Ingstad, 2001, s. 95). Ingstad viser her at han faktisk lengter etter komforten i det moderne livet, og han er åpenbart ikke vant til kulden på samme måte som inuittene. Samtidig er det rimelig å tolke utsagnet som ironi, nettopp fordi nunamiutene ikke

har en «rettsal», men samles i et av teltene. Dermed kan det sies at Ingstad spøker bort det alvorlige ved kulden.

Ingstad viser i liten grad å reflektere over hvordan han skiller seg fra inuittene:

Hos eskimoene ser jeg ingen forfrysninger. Hva meg selv angår, berger jeg meg bra, unntatt en enkelt gang. Det er en ganske usedvanlig kald dag og i fem-seks timer må jeg stampe rakt mot en stri blest. Resultatet blir egenartet. I et par uker går jeg omkring med et ansikt temmelig forskjellig fra det jeg er blitt vant til opp gjennom årene. [...] Det er ikke måte på hvor komisk det er med denne hvite mann som har skiftet ansikt og nå er et aldeles besynderlig syn (H. Ingstad, 2001, s. 174).

Ingstad viser her at inuittene tåler kulden bedre enn han. Ved å skrive at han «berger» seg, viser han altså at det flere ganger er på grensen til å bli farlig. Til tross for at det på et kroppslig nivå er vanskelig for han å tilpasse seg, fremstiller han det på en humoristisk måte. Humoren bidrar til å gjøre smerten mindre betydningsfull og spiller derfor en mindre rolle i fremstillingen av Ingstads opplevelse blant nunamiutene. Dessuten viser Ingstad at han er mer opptatt av det estetiske ved frostskaaden når han skriver «som har skiftet ansikt» og «et aldeles besynderlig syn». Han vektlegger derimot ikke hvor alvorlig eller smertefullt frostskaader kan være.

I en situasjon blir Ingstad våt på beina. Ettersom han har erfaring med frostskaader fra før, blir han bekymret for omfanget av hendelsen:

På tilbaketuren plumper jeg gjennom elvens overvann og liker meg dårlig, for det er en tredve graders kulde. Å bli våt på beina er noe av det verste som kan hende i polarstrøkene, jeg har bitter erfaring for det fra mitt samvær med Nord-Canadas indianere. Der brukte vi strømper, sokker (duffels) og mokasiner av elgskinn uten hår. Kommer denne forkledningen i vann, blir det hele ekstra kliss vått, fryser så hardt og blir iskaldt mot foten (H. Ingstad, 2001, s. 191).

Ingstad viser her hvor farlig livet i villmarken kan være, noe som strider imot hans tidligere sammenligning av villmarken med et «eventyr». Likevel gir Ingstad ubehaget i villmarken lite oppmerksomhet, og utsagnet kan tolkes som en litotes. Ingstad blir imidlertid også «berget» denne gangen: «Til min forundring føler jeg ingen kulde, og da jeg når teltet og tar de våte kamikene og reinskinnsokkene av, viser det seg at beina er i full orden. Jeg nevner dette til belysning av hvor ypperlig eskimoenes fottøy er» (H. Ingstad, 2001, s. 191). Selv om det ender bra denne gangen, er det altså ikke hans tilpasningsevne som hjelper han, men nunamiutenes utstyr. Han tydeliggjør at fokuset på denne hendelsen handler om å verdsette

nunamiutenes utstyr, ikke å vektlegge ubehaget. Dessuten minimerer Ingstad ubehaget og risikoen gjennom å kompensere med noe positivt. Etersom Ingstad har en så rask overgang fra å beskrive «noe av det verste som kan hende» til «bena er i full orden», tar han vekk fokuset fra at polarlivets ubehag og uforutsigbarhet.

Den vedvarende kulden plager altså Ingstad, og på det punktet er det tydelig at han skiller seg fra nunamiutene: «Vi kan ete nesten ubegrensede mengder uten å føle oss tilfredsstilt. Kondisjonen blir deretter, kulden føles verre, og jeg må ta meg på tak for å utføre ting som ellers ville falt lett» (H. Ingstad, 2001, s. 135). For det første viser Ingstad her at kulden «hemmer» han i å utføre dagligdagse arbeidsoppgaver. På den måten er det tydelig at han takler kroppslig ubehag som kulde dårligere enn nunamiutene. For det andre skriver Ingstad «vi» og «oss» som om at alle føler det samme som han, og han ønsker åpenbart å være en del av nunamiutenes felleskap. Gjennom å skrive at «vi kan ete nesten ubegrensede mengder uten å føle oss tilfredsstilt», synes Ingstad å ha kjennskap til nunamiutenes sultfølelse.

Sult er altså en annen form for ubehag som Ingstad får kjenne på under oppholdet. Det er vanlig at inuittene går flere dager uten mat på grunn av mangelen på villrein:

Et annet trekk ved nunamiutene som ved de indianske reinjegere jeg tidligere har levd blant, er deres evne til å tåle sult i ganske lang tid uten å svekkes nevneverdig. Også her må en tilpassing ha funnet sted, og den er ikke mindre viktig for et jegerfolk i arktiske strøk. [...] Noe lignende gjelder for polarhunden og ikke minst for de ville arktiske dyr. En isbjørn, en ulv eller hvitrev kan være uten mat omkring en måneds tid og likevel være fullt på høyde når jaktsjansen endelig byr seg (H. Ingstad, 2001, s. 139).

Når Ingstad her sammenligner nunamiutene med dyr, viser han at det finnes noen likheter ved deres forhold til mat. Han synes å verdsette dyrene gjennom menneskene. Å tillegge menneskets dyriske egenskaper, kalles zoomorfisme. Gjennom å skrive at de er like skjerpet, selv om de ikke har spist på lenge, vektlegger han deres sterke mentalitet. Nunamiutene overlever og er livskraftige på denne måten.

Ingstad skriver imidlertid lite om eget forhold til sult. På den ene siden antyder han at han har blitt vant til å takle sulten. På den andre siden kan Ingstads behov for å beskrive nunamiutenes forhold til sult, antyde at han sliter med å holde seg like skjerpet som dem i mangel på næring.

Når de først finner villreinen, er det ikke alt ved jaktprosessen som er like tilforlatelig for Ingstad: «Her er mat for en god tid fremover, og det er en egen glede ved det. Samtidig føles det ondt å se disse dyr som nettopp var et slikt levende og vakkert innslag i naturen, ligge der på bakken» (H. Ingstad, 2001, s. 76). Ingstad synes åpenbart at det er ubehagelig å se på slakt. Kanskje får han en virkelighetserfaring som ikke stemmer overens med den idealiserte drømmen om villmarken? Villmarkslivet er jo en dynamisk og destruktiv prosess som innebærer å ta livet av andre dyr for å overleve selv. I tillegg er det påfallende at Ingstad vektlegger det «vakre» og «levende» ved dyret som skal slaktes. For han synes det estetiske ved dyret å være viktigere enn å dempe sulten. Igjen kommer det frem at Ingstad ser naturen og dyrene gjennom et menneskelig perspektiv, og han er vesentlig opptatt av hvordan det påvirker *han*. En slik fremstilling minner om den antroposentriske miljøetikken, som ser naturen ut ifra menneskelige behov og vurderinger.

Det er noen få eksempler på at Ingstad uttrykker eksplisitt at klimaet i Brooks-fjellene bidrar til ubehag: «Når en ferdes alene langt innerter fjellene og tåken setter inn eller stormen kommer kastende og er som et kok over landet, kan det vel være at humøret stundom svinger noe lavt. Vel vet jeg at det alltid vil bli en utvei om jeg handler rolig, men utveien kan iblant bli sur» (H. Ingstad, 2001, s. 233). Ingstad viser her at det finnes ubehag ved livet i villmarken. Likevel underdriver han ved å skrive «kan det vel være at humøret stundom svinger noe lavt». Han tilkjenner at livet i villmarken innimellom er ubehagelig, men det er likevel lite synlig i den tekstlige fremstillingen. Dessuten underdriver han hvor dramatisk storm og tåke faktisk kan være ved å skrive at «det alltid vil bli en utvei». En nyansert fremstilling ville snarere vist hvordan storm potensielt kan være livsfarlig for han. Videre utfyller han:

Når jeg time etter time kaver fram gjennom uværet med votten for fjeset, hender det at jeg ikke er mer ovenpå enn at tankene går til folk som sitter i en myk stol og røyker sigar. Og jeg kan si til med selv: hva i all verden skal jeg i dette gudsforlatte landet istedenfor å dra til et sted hvor det er masse fett – hvor jeg kan legge meg i så mye fett jeg bare orker – og røyke sigar. Men nå skal det så lite til før den slags tanker er aldeles blåst bort: litt klarning i været, et glimt av en villrein flokk, en kjøttbit stekt på spidd ved bålet. Nærmer jeg meg så boplassen etter å ha stridd meg fram gjennom stormen og hører ungene i kvidrende lek mellom teltene der fremme, slår det ned i meg: villmarken er da ikke noe å ta så høytidelig; her er jo hjem og barn (H. Ingstad, 2001, s. 233).

Når Ingstad her lengter hjem til det moderne livet med komfortable møbler, nok næring og nytelse, kommer det frem at livet i villmarken ikke bare er harmonisk. Likevel kan vi igjen se

at Ingstad går raskt over til å skildre det han verdsetter ved villmarken. Til og med når han lengter hjem, går han kjapt over i å vektlegge det positive ved livet i naturen. Istedenfor å nyansere det dynamiske, overkompenserer han ved å skrive at «klarning i været», «villrein flokken», «en kjøttbit» og «ungene» får han til å glemme livet hjemme. På den måten kan det igjen sies at Ingstad skaper et idealiserende bilde av livet i villmarken.

Ingstad viser at polarlivet er dynamisk i den form at det finnes ubehag. Likevel demper han beskrivelsen av det ubehagelige, og dermed opprettholder han en idealiserende fremstilling av polarlivet. Vi kan se at Ingstad enten er utfyllende og broderende, eller knapp og underdrivende i sine beskrivelser. Det gir meg en helhetlig forståelse av at Ingstad oppfatter det estetisk vakre landskapet som svært vesentlig, og dermed vektlegger nettopp det i sin fremstilling av det polare landskapet.

3.1.6 Oppsummering: Det polare landskapet

I den første analysedelen har jeg vist hvordan Ingstad beskriver landskapet på en visualiserende måte. Ved å vektlegge det estetiske, frodige, store, og uberørte og øde ved det polare landskapet, skaper han et levende bilde for den som leser.

Som resultat av delkapitlene, har jeg funnet et gjennomgående mønster i hvordan Ingstad skildrer det polare landskapet. Det er en tydelig positiv verdsetting av naturen, og gjennom språkvalg og implisitte kontraster kan Ingstad sies å skape et Arkadia i sin fremstilling. Sentralt i pastoralen er nettopp at Arkadia fungerer som er plass der man kan trekke seg bort fra det urbane livet, samtidig som sjangeren vektlegger det positive ved livet i naturen. I delkapitlene har jeg vist at det finnes implisitte eller eksplisitte kontraster til den moderne storbyen, og det er nettopp en slik fremstilling som gjør stedet til et Arkadia.

Til tross for det pastorale mønsteret, finnes det passasjer som omhandler ubehag ved polarlivet. Ingstad har imidlertid en tendens til å dempe eller underdrive dette ubehaget. I sin beskrivelse av naturlandskapet er Ingstad svært utfyllende og detaljrik, men når det gjelder ubehaget, er han lite detaljert. Ingstad nevner ubehaget kort, men gir ingen grundig beskrivelse av hvordan han eller andre opplever ubehaget. Det er dermed en tydelig overvekt av det positive som fruktbarhet, skjønnhet og harmoni. Det klassiske Arkadia kjennetegner nettopp at teksten utelukker følelser eller hendelser som strider imot det positive bildet av

livet i naturen, og Ingstads pastorale modus skaper dermed en *idealiserende fremstilling av polarlandskapet*.

Det er mulig å se Ingstads fremstilling av det polare landskapet, som en kombinasjon av antroposentrisme og økosentrisme. På den ene siden er Ingstad opptatt av naturen og de ulike artene som lever der. Hans fascinasjon over naturen og dyrene, gjør det rimelig å mene at han verdsetter dem høyere enn mennesket. På den andre siden fremstiller han dyrene og naturen i noen grad gjennom menneskelig optikk. Når han besjeler og tillegger dyrene og naturen menneskelige egenskaper, viser han lite hensyn til dyrenes egenverdi.

3.2 Arkadia: Inuittene og deres samfunn

I denne delen av analysen vil jeg undersøke hvordan Ingstad fremstiller inuittene, deres levesett, samfunn og kultur. I store deler av boken, skildrer Ingstad nunamiutene som folkeslag. Han trekker frem hvordan lover og regler, samfunnsstrukturer, kultur og samliv praktiseres hos inuittene. Jeg vil begynne med å undersøke hvordan Ingstad skildrer inuittene. Deretter vil jeg gå nærmere inn på hvordan han fremstiller deres samfunn, kultur og levemåte.

3.2.1 Skildring av inuittene

Jeg vil begynne med å undersøke hvordan Ingstad fremstiller nunamiutenes indre og ytre. Ingstad tenderer mot å skildre dem estetisk, sammenligne dem med dyr, fremstille dem som naturvesener og vektlegge deres humor og sjeleliv.

Det kan sies at Ingstad skildrer nunamiutenes utseende på en lignende måte som han skildrer det polare landskapet, nemlig på en *estetisk måte*. Gjennomgående bruker han adjektiv for å skildre nunamiutenes utseende, og da ofte med adjektiv som kan assosieres med naturen: «Det er atskillige vakre, gifteferdige piker i leiren, den frodige Tatqawina, den pikante Kimmaq, de friske, rødmussete søstrene Kunmâna, Nauyaq, Sisoalik, som minner om de norske bondejenter, Aqarwik og ikke å forglemme den blomstrende enken Paniulaq» (H. Ingstad, 2001, s. 39). Her bruker Ingstad adjektiv som «vakre», «frodige», «pikante», «friske», «rødmussete» og «blomstrende» for å skildre kvinnene. Han verdsetter deres skjønnhet, og skaper en forestilling av at pikene ligner på naturen. Han beskriver kvinnene på samme måte som han beskriver den frodige og fruktbare naturen, slik vi kunne se i kapittelet som omhandlet det polare landskapet. Det er påfallende at Ingstad sammenligner kvinnene

med «norske bondejenter». Ut fra fotografiene kan vi se at nunamiutene har andre fysiske trekk enn den tradisjonelle forestillingen om norske bondejenter som blonde og blåøyde. Det er mulig at Ingstad sammenligner deres utstråling og friskhet, fremfor deres fysiske kjennetegn som er genetisk betinget. Kanskje ser han en sammenheng mellom det å være «frisk» og «rødmusset» og det å leve tett på naturen?

Mennene blir skildret på en lignende måte: «Kayoq er omkring de fem og tyve, en smart jeger og en ganske pen kar. Det første en legger merke til ved ham er øynene. De er påfallende store og har et svart glimt innerst. Han smiler ofte, men det svarte glimtet er der også da og døyver liksom inntrykket av smilet» (H. Ingstad, 2001, s. 92). Ingstad forteller om nunamiutene som om han beundrer deres utseende. Her vektlegger han både jegerens indre og ytre ved å skrive at han både er «smart» og «pen». På den ene siden kan jegerens «glimt» forstås ut ifra hans livsglede, noe som synes å være vesentlig for Ingstad. På den andre siden bruker han adjektivet «svart» for å beskrive inuittens glimt. Det synes dermed å være noe skummelt og urovekkende over inuitten, som kan sies å stå i motsetning til hans glede og vitalitet. Ingstads minimale fokus på det skumle, skaper en ambivalent og gåtefull fremstilling.

Ingstad tenderer mot å fremstille nunamiutene som *naturvesener*, enten i form av å sammenligne dem med dyr eller vise hvordan deres fysikk og mentalitet er skapt for livet i naturen: «Og i hjertet av fjellene en liten flokk mennesker hvis slekt har grodd fram av alt dette nakne, ville» (H. Ingstad, 2001, s. 19). Ingstads beskrivelse skaper et bilde av at nunamiutene har grodd frem i naturen, som en slags vill plante. Ingstad får på den måten frem at nunamiutene er naturvesener som er særlig tilpasset naturomgivelsene.

Nunamiutenes fysikk er særlig tilpasset livet i naturen: «Det er en høy, praktfull bygd mann, kraftig bryst, smal om hoftene, senete lemmer. Høyde: 178. Vekt: 80 kg. Hendene er smale og fint formet. Han virker gjennomtrenet som en storløper og har fjellmannens ledige gang» (H. Ingstad, 2001, s. 31). Ingstads ordvalg som «gjennomtrenet», «storløper» og «fjellmannens ledige gang» viser at inuitten er skapt for livet i villmarken. Fremstillingen kan sies å fungere som en implisitt kontrast til menneskene i det moderne samfunnet.

Dessuten kan Ingstads beskrivelse av nunamiutenes fysikk og mentalitet minne om et dyr. Det kan sies å være en form for zoomorfisme, som innebærer å gi mennesker egenskaper fra dyr:

«Kakinnâk er en type for seg, en liten tettbygde kar med svart bart, kjapp som en røyskatt og sprudlende full av liv. Det er som han støtt går omkring fylt til randen av godt humør som fort vekk koker over – og så slår han opp en skrallende latter. Men her er også alvor, således er han en mann med dyp innsikt i slektens tradisjon» (H. Ingstad, 2001, s. 33). Ingstad sammenligner her Kakinnâk med et dyr gjennom å beskrive han som «kjapp som en røyskatt», altså som et vilt dyr, fullt av liv og dyriske instinkter. Sammenligningen synes dessuten å bunne i at inuittene er minst like «sprudlende», «full av liv», og har like «godt humør» som røyskatten som lever i ett med naturen. Ingstad skaper en forestilling av at mannen er lykkelig og glad. Det gjør at livet i naturen fremstilles som lett og fylt av overskudd. Dessuten er ikke Ingstad bare opptatt av inuittens vitalitet, men også hans evne til å ta ting på «alvor» og hans «innsikt i slektens tradisjon». Ingstad fremstiller dermed nunamiutene som både vitale, balanserte og kloke.

Ingstads sammenligning av inuittene med dyr, kommer tydelig frem når han forteller om jaktmetodene deres: «Slik får nunamiutene en omfattende dyrepsykologisk innsikt. De har blikk for en rikdom av detaljer ved naturen. Her er en mengde trekk som de er så vant til å observere og innstille seg på at de uten nærmere resonnement har klart hva som bør gjøres» (H. Ingstad, 2001, s. 45). Nok en gang sammenligner Ingstad nunamiutenes instinkter med dyriske instinkter. Her viser Ingstad at nunamiutene har et jaktinstinkt på lik linje med dyrene. På den måten virker nunamiutene ekstremt tilpasset miljøet og er eksperter på denne levemåten. De er like kvikke og reaksjonsdyktige som et dyr på jakt og deres mentalitet synes å ha overenstemmelse med naturen.

Det er imidlertid ikke alle nunamiutene som skildres som vakre, og dermed vektlegger Ingstad heller deres *indre liv*: «Konen heter Sailaq og er omtrent på samme alder. Hun er vel ikke så vakker, men det er noe varmt og vinnende ved henne» (H. Ingstad, 2001, s. 92). Til tross for at kvinnen ikke er vakker, finner Ingstad noe positivt som kompenserer for fraværet av skjønnhet. Han unnskylder hennes manglende skjønnhet med at hun har et godt indre, og det kan vi se at han gjør med flere inuitter: «Men helt for seg selv under vinduet sitter husets datter, den seks år gamle *Sikearjuk*, i egne tanker. Hun er ikke akkurat pen, men det er noe sjelfullt over henne. Hun sitter der med håret i pjuškete strimer nedover ansiktet, halvåpen munn, og stirrer langt inn i en barneverden» (H. Ingstad, 2001, s. 33). Igjen ser vi at Ingstad kommenterer det uestetiske ved nunamiuten, og at han kompenserer ved å skrive positivt om hennes indre liv. Til tross for at han ofte er opptatt av det estetiske, viser han en verdsetting av

nunamiutenes indre sjeleliv. Det kan dessuten bety at han ønsker å vise noe annet en den vestlige skjønnhetsstandard, altså noe annet enn det ytre. Samtidig lager Ingstad et poetisk rom rundt jenta ved å skrive at hun «stirrer langt inn i en barneverden». Han skaper nærmest et sjeleliv i henne som gir henne en dybde og et indre.

Nunamiutenes *humor* synes å være en vesentlig faktor for Ingstad: «Panaeq er at det slaget man ikke kan unngå å legge merke til. Øynene er brune og med et humoristisk glimt, munnen bred og følsom. Pannen er godt hvelvet, nesen høyrygget og rett. Tinningbenet skyter litt fram med svarte bryn, også kinnbena er tydelig markert, men ikke påfallende. Hudfargen er noe mørk. Han er ca. femti år gammel, men håret har ikke et grått stenk» (H. Ingstad, 2001, s. 31). Ingstads utfyllende beskrivelse av Panaeq gjør det rimelig å tolke dithen at han ser opp til inuitten. Selv om Ingstad beskriver han på en visualiserende måte, vektlegger han nok en gang inuittens indre liv ved å skrive at han har et «humoristisk glimt». Dessuten antyder han at mannen er sprek og holder seg godt ved å skrive «håret har ikke et grått senk».

Nunamiutenes indre glede, samt velvære og helse, synes å være vesentlige faktorer for Ingstad når han skal vise frem nunamiutene som folkeslag.

Ingstad har en tendens til å skildre nunamiutene på en estetisk måte, slik vi har sett at han gjør med det polare landskapet. Det er særlig interessant at han vektlegger hvordan naturen påvirker nunamiutenes vitalitet og glede, og at han har en tendens til å bruke zoomorfisme i sin fremstilling av menneskene. På den måten er det mulig å se en sammenheng mellom nunamiutenes vitalitet og livet tett på naturen. Likevel synes Ingstad å anerkjenne at nunamiutenes skjønnhet ikke kan måles opp mot det estetiske ved menneskene i vestlig kultur. Dermed vektlegger han nunamiutenes indre liv, og gir uttrykk for at det indre spiller en like stor rolle som det ytre.

3.2.2 Lover, forbrytelser og straffemetoder

I sin fremstilling av nunamiutenes samfunn, vektlegger Ingstad hvordan lover, forbrytelser og straffemetoder fungerer. Jeg vil nå undersøke nærmere hvordan Ingstad fremstiller deres samfunn med eksplisitte og implisitte kontraster til det vestlige samfunnet.

I Ingstads fremstilling har ikke nunamiutene noen kulturelle institusjoner, og dermed ingen formelle *lover og regler*: «Det er underlig med et slikt samfunn så urprimitivt i sin form. Ingen sosial organisasjon, ingen høvding eller annen ledelse, ingen strafferettspleie. Det faste

i dette løse samfunnet er familien. Her er et fellesskap betinget av forgrenet slektskap, tradisjoner og hvor det gjelder kultur og miljø og av den forsikring mot sult og fiender som ligger i at flere er sammen» (H. Ingstad, 2001, s. 37). Ingstad omtaler det som «underlig» at samfunnet fungerer slik det gjør. Han virker særlig overveldet over at samfunnet fungerer så bra uten formelle lover og regler. Det er derfor tydelig at samfunnet deres skiller seg fra det vestlige, slik Ingstad kjenner det som jurist. Ingstad forklarer harmonien med at familien og samholdet dominerer, og han vektlegger en forståelse av et samfunn som er sterkt preget av fellesskap. Det kommer særlig frem når Ingstad skriver av det at det finnes «et sosialt drag» over samfunnet: «Men samtidig går det et sosialt drag gjennom samfunnet, her er uskrevne lover til det felles beste. Blant de viktigste er den at alle må ta del i kampen for tilværelsen, og at de heldige jegere må hjelpe dem som er i nød» (H. Ingstad, 2001, s. 37). Kollektivet legger til grunn at alle må hjelpe hverandre for at fellesskapet skal fungere, mener altså Ingstad. Dermed fremstiller han nunamiutene som lite egoistiske. Ettersom Ingstad fremstiller en mangel på formelle institusjoner, er det rimelig å tolke i retning av at han verdsetter at nunamiutene har innrettet et samfunn basert på felles verdier og uformelle strukturer, og det kan ses som en indirekte kontrast til den vestlige levemåten. Kanskje forsøker Ingstad å få frem en alternativ samfunnsstruktur som fungerer naturlig, harmonisk og fredelig? Fremstillingen signaliserer at han ser nunamiutenes levemåte, som bedre enn den vestlige.

Det som forsterker Ingstads tendens til idealisering, er at han i liten grad nyanserer eller interesserer seg for hva de uformelle lovene betyr på individnivå. Ingstad fremhever det positive ved nunamiutenes måte å organisere samfunnet på, og det får meg til å undre over om det finnes en eventuell sosial tvang. Ingstads fremstilling kan sies å vektlegge en tanke om at fellesskapet gjør nunamiutene lykkelige. Til tross for at det ikke finnes noen formelle lover eller regler, er det mulig at de kulturelle konvensjonene fungerer som en uformell makt i samfunnet, med samme virkning som de formelle lovene og reglene i det vestlige samfunnet. Til tross for at samfunnet er preget av kollektivismen og at det ikke finnes noen formelle straffemetoder, forekommer *forbrytelser*: «Det skal meget til før eskimoen reagerer når en eller annen har forbrutt seg. Er overgrepet stort eller gjentar seg, får forbryteren gjerne en advarsel. Før i tiden kunne det ende i drap hvis det ikke ble fulgt» (H. Ingstad, 2001, s. 37). Ingstad skildrer her et samfunn som er tålmodig overfor den som har forbrutt seg. Nunamiutene har ikke et formelt lovsystem som sier hva som er rett og galt, og er snarere orienterte mot rehabilitering enn straff. Kanskje nettopp fordi enhver nunamiut fungerer som en ressurs til samfunnet? Ingstad som selv er jurist, ser gjerne tydelig hvordan nunamiutenes

måte å håndtere «kriminalitet» på, skiller seg fra de vestlige som lite rehabiliteringsorienterte. At det holder å gi forbryteren en «advarel», tyder på at det sjeldent forekommer hendelser som nunamiutene ser på som alvorlig. På grunn av nunamiutenes kollektive bevissthet, er det rimelig å tolke det slik at nunamiutene ikke bryr seg med mindre handlingen går utover fellesskapet. Ifølge Ingstad er det viktigste for nunamiutene å holde sammen, og de har derfor ikke råd til å miste noen. Således fremstiller Ingstad et svært felleskapsorientert samfunn.

Ingstad nevner imidlertid én form for uformell straff som benyttes i samfunnet. Den metoden synes å være avskrekkende for nunamiutene: «Men den viktigste trusel [sic] ligger i det at en forbryter får følelsen av å stå alene mot de andre, i utkanten av fellesskapet. Dette fører med seg frykten for helt å bli satt utenfor» (H. Ingstad, 2001, s. 37). Nunamiutenes «viktigste» straff innebærer altså en utfrysning fra samfunnet. På den ene siden viser Ingstad hvor viktig kollektivet er for nunamiutene. I Ingstads fremstilling synes de fleste å følge normene i samfunnet fordi de er bekymret for å falle utenfor. Det kan dermed sies at nunamiutene er naturlig siviliserte, og at fellesskapet fungerer preventivt når det gjelder forbrytelser. Ingstad fremstiller et samfunn der få handler ut fra egoistiske grunner.

På den andre siden kan Ingstads fremstilling av nunamiutenes forhold til forbrytelser og straff, sies å være idealisert. Med det mener jeg at han igjen overser eventuelle ulemper ved et samfunn preget av sterk kollektivism. Det er særlig tankevekkende at Ingstad omtaler straffen som en «trussel». Den uformelle straffen, som innebærer en mulig utstøtelse, kan ha som resultat at inuitene er redde for å utføre handlinger som kan føre til utfrysning. De kulturelle konvensjonene gjør at nunamiutene ikke har mulighet til å handle ut fra individuelle behov, og de mangler kanskje friheten til å være seg selv og å ta individuelle valg. Nunamiutene synes dermed å ha det godt på samfunnsnivå, men Ingstad overser nok en gang hvordan samfunnets normer fungerer for det enkelte individet. Det kan ses i motsetning til det vestlige samfunnet som heller vektlegger individuell frihet. I den vestlige kulturen er det grunnlag for at menneskene kan fungere individuelt og man er ikke nødvendigvis avhengige av andre. Ingstad gir imidlertid uttrykk for at alle nunamiutene har en felles forståelse for hvor viktig kollektivism er i samfunnet. Med bakgrunn i dette virker det vanskelig for nunamiutene å operere individuelt i samfunnet.

Ingstad viser et samfunn som mangler formelle lover og regler. På den ene siden resulterer det i at nunamiutene er særlig felleskapsorienterte, og de synes å ha en uformell

samfunnskontrakt som innebærer at alle må stå sammen for at samfunnet skal fungere. På den andre siden glemmer Ingstad hva de uformelle lovene betyr på individnivå. Implisitt gjør han uttrykk for at det ligger en uformell makt til grunn som hindrer nunamiutene å utfolde seg som enkeltindivider.

3.2.3 Maktforhold

Jeg vil nå undersøke nærmere hvordan Ingstad vektlegger det uformelle maktforholdet mellom partene i samfunnet.

Ingstad viser et samfunn uten *formelle maktforhold*: «Indianerne har sine høvdinger. Når nunamiutene skal treffe en avgjørelse, er det ingen som har det avgjørende ord. Men som alltid mellom mennesker er det jo slik at erfarne og kloke folks mening får vekt» (H. Ingstad, 2001, s. 38). Ettersom det ikke er noen mennesker med overordna makt, fremstiller Ingstad et samfunn med flat struktur. Det er ingen enkeltmennesker med det avgjørende ord og ingen rigid maktutøvelse, men snarere drøftende visdom mellom likemenn. Rådene fra de andre i samfunnet kan være avgjørende for nunamiutenes handlinger. På den måten fungerer samfunnet som en helhet der alle deltar i hverandres beslutninger. Som vi kan se overfor, presiserer Ingstad at nunamiutene skiller seg fra andre samfunn ved å bruke «indianerne» som direkte kontrast, og det skaper en forestilling av at nunamiutene er et annerledes samfunn.

Ingstad forteller at nunamiutene forhører seg med den man har genuin tro på at vil gi de gode råd. Det kan tolkes i retning av at nunamiutenes «utdannelse» er livserfaring og råd fra de erfarne. Det vil si at nunamiutene ser en erfaren jeger som en klok jeger, og det viktigste er å kunne utføre de arbeidsoppgavene som er viktig for samfunnet: «Folk liker seg hos Paneaq og støtt kommer noen på besøk. [...] I kraft av sin personlighet har Paneaq meget å si i samfunnet, blir gjerne spurt til råds» (H. Ingstad, 2001, s. 32). Det kommer frem at Paneaq er en erfaren og klok mann som mange av inuittene stoler på, og slik får Ingstad frem sin verdsetting av inuitten.

Ifølge Ingstad hender det at inuittene kaller inn til rådsmøte når noen har problemer: «Men krype på sine knær til konen – å nei. Det er imidlertid en annen måte å ordne saken på, han går til et par av de eldre jegere og sier omtrent som så: ‘Konen min har gjort det slik at jeg ikke kan bo i mitt eget telt. Det er nå best å holde et rådsmøte og få alt klart’» (H. Ingstad, 2001, s. 93). Ettersom inuitten søker råd hos andre, viser Ingstad at enkeltmenneskene ikke er

overlatt til seg selv, men kan støtte seg til fellesskapet for å ta kloke valg. Samtidig kan vi se her at mannen ikke kan kreve å få konen tilbake. Konen kan altså ta egne valg, og mannen er ikke dominant i forholdet mellom mannen og kvinnen. Ingstad fremstiller et likestilt samfunn når det gjelder kjønn.

Det synes imidlertid bare å være innenfor visse rammer, at inuittene kan søke hjelp hos andre: «Ble ektefeller med barn skilt, led de vel ingen direkte nød, men det ble en forviklet affære til byrde for nærmeste slektninger [...]» (H. Ingstad, 2001, s. 96). På den ene siden viser Ingstad at det ikke passer seg å be om hjelp til alt. Det viser seg å være en høy terskel for å spørre om hjelp, fordi man ikke ønsker å være «til byrde» for fellesskapet. På den andre siden viser Ingstad viktigheten av å kunne hjelpe og prioritere de i samfunnet som faktisk behøver hjelp. Det er svært viktig for en familie å kunne forsørge seg selv for at man ikke skal svekke de som allerede har det vanskelig i samfunnet. Dersom hvert individ følger samfunnets normer og regler, vil det altså gå bra for de fleste, og det synes å ligge en stolthet til grunn for det å klare seg selv.

Forfatteren understreker at alle individene i samfunnet er like mye verdt, og nunamiutenes samfunn er dermed egalitært. Likevel er noen mer erfarne på visse punkter: «Det vises respekt for hvert menneske – selv når de ganske unge snakker, lytter alle interessert og i taushet. Og gjestfrihet er en uskreven lov. Det forekommer selvsagt brudd på disse regler, men det er ikke ofte» (H. Ingstad, 2001, s. 222–223). Ingstad viser her hvor interesserte nunamiutene er overfor hverandre. At han legger merke til og viser slike aspekter, gjør det rimelig å mene at han vektlegger detaljer ved nunamiutenes samfunn som skiller seg fra det vestlige. Ville han kommentert at de unge ble høyt respektert, dersom det var helt normalt for han? Selv om han ikke beskriver kontrasten direkte, vurderer han nunamiutenes samfunn i lys av det vestlige. Likevel verdsetter han nunamiutenes levemåte fremfor å vurdere sitt eget samfunn som det optimale.

Det er imidlertid tankevekkende at Ingstad skriver overfor at «erfarne og kloke folks mening får vekt». Betyr det at noen inuitter ikke kan ta egne valg? Det kan ses i lys av det tidligere delkapittelet som handlet om at fellesskapet dominerer i samfunnet. Dersom det ligger en uformell «makt» til grunn i samfunnet, er det mulig at noen inuitter er redde for å ta egne valg, nettopp fordi de er redde for å havne utenfor fellesskapet.

Ifølge Ingstad finnes det ingen inuitter med overordna formell makt i samfunnet og han fremstiller et egalitært samfunn. Denne fremstillingen kommer tydelig frem med implisitte kontraster til andre samfunn. Ingstad nyanserer imidlertid ikke hvorvidt en slik fellesskapstanke bidrar til at inuittene er redde for å ta egne valg, og derfor handler etter det som er riktig for samfunnet som helhet.

3.2.4 Storfamilie og samliv

Som vi skal se her, er det et mønster i hvordan Ingstad fremstiller familie- og samliv. Ingstad vektlegger særlig hvordan nunamiutene forholder seg til hverandre. Jeg vil nå vise hvordan han fremstiller nunamiutenes ekteskap og kjærlighetstradisjoner, syn på barn, kultur og til slutt undersøke om det finnes noen motstridene aspekter til Ingstads tendenser.

Ekteskapet står sentralt i fremstillingen av nunamiutenes samfunnsorganisering. Ingstad fremstiller familielivet som en avgjørende brikke i deres fellesskap. Her handler det om at samfunnet er avhengig av arbeidskraften til alle medlemmer for at samfunnet skal gå rundt. Det blir derfor viktig for nunamiutene å være del av en storfamilie: «Når to er blitt enige om å leve sammen, flytter de inn i nylaget telt. [...]. De nygifte reiser teltet der konens nærmeste familie holder til, det påligger dem å hjelpe sine foreldre med kjøtt, fett og skinn når det kniper. De siste er derfor sterkt interessert i hvem deres barn gifter seg med, og vil gjerne ha et ord med i laget» (H. Ingstad, 2001, s. 39). Ingstad fremstiller her en storfamilie der alle bidrar til fellesskapet. Ifølge Ingstad er en av nunamiutenes viktigste verdier å bistå familien. Dersom foreldrene ikke har nok mat, vil det være naturlig for ekteparet å dele jaktbyttet med dem. På den ene siden viser Ingstad en tjenestevillig storfamilie. På den andre siden er det påfallende at det «påligger» dem å hjelpe foreldrene. Det synes dermed å være deres plikt, og foreldrene ønsker å forsikre seg om at det faktisk skjer. Hva betyr egentlig at foreldrene «vil ha et ord med i laget»? Ingstad sier implisitt av foreldrene bestemmer hvem sønnen skal gifte seg med.

Videre viser Ingstad at delingskulturen en del av en slags samfunnskontrakt: «Det blir alminnelig at vi låner kjøtt av hverandre. Eskimoenes plikter overfor nærmeste slektninger kommer nå tydelig i dagen. Når jegeren vender hjem til boplassen med viltet, skjærer konen straks av noen gode porsjoner kjøtt som hun gir til foreldre og svigerforeldre. Slik avhjelpes det usikre ved den enkelte jegers jakt. På sett og vis virker samfunnet i trange tider som et slags gjensidig forsikringsselskap. Det er noe fundamentalt» (H. Ingstad, 2001, s. 136).

Ingstad begynner her med å fortelle at nunamiutene «låner» kjøtt av hverandre, noe som høres veldig solidarisk ut. Det kommer imidlertid frem at de ikke nødvendigvis er solidariske av natur, men at de «plikter» å dele med nærmeste slektninger. Det er særlig interessant at Ingstad ser på forholdet mellom menneskene i samfunnet og deres solidaritet som et «forsikringsselskap». Igjen minner Ingstad om den uformelle makten i samfunnet, noe han åpenbart ikke problematiserer.

De dagligdagse gjøremålene er svært viktige for nunamiutenes eksistens, og det er derfor viktig at alle bidrar: «En kvinnes dugelighet veier tungt når en jeger skal bestemme seg for kone. I et samfunn som dette ligger så mange krevende gjøremål på kvinnen at om hun svikter i sitt, faller det hele sammen» (H. Ingstad, 2001, s. 39–40). På den ene siden bidrar konen til at familien fungerer optimalt, og at mannens og konens avhengighet av hverandre er gjensidig. Det peker i retning av at Ingstad ser på kvinnens og mannens arbeid som likeverdig: «Hun skal garve, sy skinntøyet, hente, partere og flå reinen, stå for måltidene, skaffe brensel og vann, stelle unger og bikkjer, kjøre slede under langferdene, hjelpe til med leirslagning og meget annet» (H. Ingstad, 2001, s. 40). Kvinnens arbeid legger til rette for at mannen kan jakte, og jegeren vil ha det travelt uten hennes bidrag til storfamilien. Ingstad viser dessuten at det også vil være vanskelig for kvinnen å leve uten mannen. Ingstad viser her at paret utfyller hverandre.

På en annen side viser Ingstad overfor, at jegeren «bestemmer seg» for valg av kone, snarere enn at paret forelsker seg i hverandre. Det er rimelig å tolke det i retning av at mannen er mer opptatt av arbeidskraften enn den romantiske kjærligheten. At det er mannen som velger, tyder på at mannen og kvinnen ikke er likestilte i nunamiutenes samfunn, likevel fungerer kvinnen som en «ressurs» for mannen, og Ingstad godtar den skeive kjønnsfordelingen i sin fremstilling.

Til tross for at kvinnens «dugelighet» er viktig når mannen skal velge sin kone, nevner han at romantisk kjærlighet også spiller en rolle: «Men det er langt fra bare det praktiske som bestemmer en jegers valg av kone. Han har tilsvarende sans for kvinnelighet som vi, kjærlighet er ikke noe den hvite rase har privilegium på» (H. Ingstad, 2001, s. 40). Her henviser Ingstad til «den hvite rase» som direkte kontrast til nunamiutene. For det første viser Ingstad at romanse er like viktig for nunamiutene, som for vestlige mennesker. For det andre vektlegger Ingstad i tillegg at nunamiutene er opptatt av arbeidsfordeling i storfamilien.

Ingstad skaper dermed et bilde av nunamiutene som bedre og mer gjennomtenkte enn vestlige mennesker.

Ekteskapet fremstår som bærende for storfamilien: «Kort sagt, framtidssiktene ved en skilsmisse er temmelig grå» (H. Ingstad, 2001, s. 96). Ingstad forteller her at nunamiutene vil ha en «grå» fremtid uten ektefellen. Det forsterker hans fremstilling av viktigheten av ekteskapet: «Og jeg mer aner enn forstår hvordan dette samfunnet holdes i likevekt uten stort andre pilarer enn ekteskapet» (H. Ingstad, 2001, s. 39). Ekteskapet har en viktig funksjon i samfunnet som bidrar til fellesskap og solidaritet. Det peker i retning at ekteskapet ikke bare fungerer som en personlig relasjon, men som del av en større samfunnskontrakt.

Ingstad synes å se et trekk ved nunamiutenes samfunn som ikke er å finne i den vestlige kulturen: «Et samarbeid mellom to ektefeller var jo selve grunnlaget for disse nomadefolkenes eksistens» (H. Ingstad, 2001, s. 96). Kan det være at Ingstad ser nunamiutenes forhold til ekteskap gjennom vestlig «optikk»? I den vestlige kulturen er ikke mannen og kvinnen avhengige av hverandre på samme måte som hos nunamiutene. Der kan en kvinne leve uten en mann, og motsatt: «Hver av ektefellene gikk løs på sin del av arbeidet med godt humør. Hendte det at konen var rent nedlastet med arbeid, kunne mannen gi henne en håndsrekning ved å skrape skinnene, ja han kunne endog lappe sitt eget fottøy. Her var en gjensidighetens ånd som kunne gi anledning til atskillige refleksjoner over ekteskapelige forhold i de samfunn vi kaller siviliserte» (H. Ingstad, 2001, s. 96). Igjen viser Ingstad hvordan kjønnsrollene hos nunamiutene fungerer. Mannen er altså i stand til å utføre kvinnens arbeid, til tross for at det er et tydelig arbeidsforhold mellom dem. Det vil si at familien står sammen som en helhet og at alle bidrar. Igjen kommer det frem at Ingstad ser mannen og kvinnens arbeid som likeverdige. Dessuten bruker Ingstad nunamiutene og «de siviliserte» som en direkte kontrast. Ingstad observerer noe hos nunamiutene som menneskene i den vestlige verden ikke har når det gjelder arbeidsmoral og familieprinsipper, og fremstiller nunamiutenes levekår som bedre enn hos vestlige.

På den ene siden fremstiller Ingstad ekteskap og kjærlighetstradisjoner som bærende for nunamiutenes samfunnsorganisering. Det er viktig for storfamilien at alle individene bidrar til fellesskapet. På den andre siden ser det ut til at det finnes en uformell makt over samfunnet som tilsier at de er pliktige til å hjelpe hverandre, og at familiemedlemmene snarere ses som

ressurser i samfunnet. Det virker som om fellesskap versus individualisme er en bærende kontrast i Ingstads fremstilling når han belyser nunamiutenes samfunn og levemåte.

3.2.5 Barn

Barna spiller også en viktig rolle for nunamiutenes storfamilie. Jeg vil nå undersøke hvilken betydning barna har i Ingstads fremstilling. Jeg vil vise hvordan Ingstad skaper en forestilling om barna som et vitalt overskudd, samtidig som han implisitt fremstiller barna som en samfunnsmessig ressurs.

For det første fremstiller Ingstad barna som et *friskt vær over samfunnet*: «De mange barn er som et friskt vær over dette lille samfunn mellom fjellene» (H. Ingstad, 2001, s. 41). Ingstad vektlegger barnas vitalitet, og fremstiller dem som ny styrke og kraft til samfunnet. Ingstad utdyper imidlertid ikke hva han legger i at barna er «som et friskt vær». På den ene siden kan det tolkes som at barna er glade, spreke og livskraftige og slik verdsetter Ingstad barnas egenverdi. Det er dessuten påfallende at Ingstad her tillegger barna klimatiske egenskaper, som en form for «climamorfisme». På den andre siden kan det tolkes som at han ser barnas styrke som en nyttig ressurs til samfunnet, noe jeg vil gå nærmere inn på senere i dette delkapittelet. Det er påfallende at Ingstad her tillegger barna klimatiske egenskaper,

Ingstad kan sies å ha en romantisk oppfatning av barna i villmarken, nettopp ved å vektlegge det frie ved inuittbarna. I *Romantikkens univers* (2017) skriver Uthaug hva barndommen betyr for en romantiker: «Barndommen er et uttrykk for en personlig gullalder; den representerer paradisetts hage før portene slår igjen. Det er det stadium i et menneskes liv da alt er åpent, friskt og levende, da vi ennå ikke har spist av kunnskapens tre» (Uthaug, 2017, s. 179). Å se barna som et friskt vær over samfunnet, kan altså minne om den romantiske tankegangen. Et barn er lite påvirket av samfunnet rundt og lever basert på egne impulser og nysgjerrigheter, og dette får inuittene utfolde fritt i samværet med naturen i Alaska.

Dessuten fremstiller Ingstad barna som del av naturen, og som integrert i naturen: «Det er jo fjellunger dette: dype, brede bringer, kraftige lemmer og en gnistrende vitalitet. I tre års alderen flyr de som geiter oppetter fjellsidene, i syv års alderen kan de løpe i lang tid uten å bli trette. De er som dyr i sin sansevare våkenhet og kvikke reaksjonsevne. Og gløgge» (H. Ingstad, 2001, s. 41). Ingstad vektlegger barnas kroppslige styrke og fremstiller dem som sterke og utholdende. Dessuten bruker Ingstad zoomorfisme, altså at han sammenligner barna

eksplisitt med dyr. Det kan sies å være fordi de er tilpasset villmarken. Det synes at Ingstad ser nærværet med naturen som barnas grunnlag for sunnhet og glede. Ikke bare er barna spreke og lykkelige, de er også «gløgge». Ingstad presiserer imidlertid ikke hva han legger i ordet, eller på hvilken måte de anses som kloke. Det er mulig at Ingstad ser hvordan barna i villmarken skiller seg fra barn i vestlige samfunn, selv om han ikke nevner det eksplisitt. Ingstad beskriver en lykke som kanskje ikke finnes i byen?: «Å jo, det er herlig å være barn i en villmark med den blå himmel som tak. Her er deres verden, og de fleste har aldri vært utenfor den» (H. Ingstad, 2001, s. 42). Ingstad skildrer et fullkomment landskap for et nysgjerrig og impulsivt barn. Han synes dermed å anerkjenne at dette er den rette måten for et barn å leve, og levemåten kan ses i kontrast til barndommen i vestlige samfunn. Barna her, mangler ingenting, men har det ideelt i samværet med naturen.

Utenom at barna fungerer som et friskt vær over samfunnet, fungerer de også som en nyttig ressurs og har dermed en viktig *funksjon i samfunnet*: «Å være barnløs regnes som en ulykke, og det blir gjerne til at slektninger eller venner med stor barneflokk gir noen av sine til det barnløse ektepar» (H. Ingstad, 2001, s. 42). Her forteller Ingstad at barn bringer lykke for nunamiutene. Inuitter som ikke kan få barn, vil derfor være særlig bekymret for hva som kan skje i fremtiden. Ved å skrive at noen er villige til å gi fra seg egne barn til dem som mangler, viser han hvor viktig dette er for nunamiutene: «Barn regnes som en rikdom. En ting er at de skaper hjemmet og at foreldrene er glad i dem, men like viktig er det at de trygger foreldrenes fremtid ved å yte dem hjelp under oppveksten og senere hen» (H. Ingstad, 2001, s. 42). Igjen bruker Ingstad ord som «rikdom» for å beskrive barna. Han forteller imidlertid ikke hva dette innebærer. Han drøfter ikke hvorvidt barna fungerer som en ressurs for storfamilien og hvorvidt de regnes som «lykke» og «rikdom» fordi de kan forsørge og pleie familien i fremtiden. Barnas frihet, styrke og vitalitet synes dermed å danne et grunnlag for nytte. De er en viktig ressurs for storfamilie og nunamiutene synes å anskaffe seg barn for å sikre seg en bedre fremtid.

Barna fungerer altså som en ressurs til samfunnet og storfamilien, og er muligens ikke så frie som Ingstad skal ha det til: «De øver seg fra guttedagen av og er ikke gamle karene før de feller sine første dyr» (H. Ingstad, 2001, s. 45). Barna innlæres fra tidlig alder at de er en del av fellesskapet og må lære alt som trengs for å ta del i samfunnet. Det gjør det rimelig å tolke i retning av at nunamiutene, fra tidlig alder, følger normer og regler som resulterer at de ikke kan utfolde seg selv som individer i samfunnet. De blir snarere presset til å bidra til

felleskapet: «Her er det å merke at barnas frihet er *kombinert med ansvar*» (H. Ingstad, 2001, s. 41). Til tross for at Ingstad til tider skildrer barna som frie, har de et visst ansvar og det forventes at de bidrar. De er altså frie, men samtidig ikke, og dermed gir Ingstad en ambivalent fremstilling av barnas frihet. Han uttrykker ikke hvor mye de må bidra, eller hvor ofte de får leke og være frie. Ingstad drøfter heller ikke her hvorvidt dette spiller inn på barna som individer: «Det ventes at de skal hjelpe til med forskjellig slags arbeid – og de gjør det» (H. Ingstad, 2001, s. 41). Barna får ikke velge selv om de ønsker å bidra eller ikke, snarere ligger det en lydighet til grunn. Ingstad problematiserer ikke om barna bidrar av egen vilje, eller om det er innlært at det ikke finnes noen andre alternativer.

På den ene siden vektlegger Ingstad at barna fungerer som et friskt vær over samfunnet. Han påpeker deres vitalitet og styrke i polarlivet, samt viser hvordan barna er lykkelige i samværet med naturen, og da med implisitt kontrast til barndommen i det vestlige samfunnet. På den andre siden synes det å ligge en form for forsikring til grunn i det å få barn. Ingstad problematiserer ikke hvordan nunamiutene, i hans fremstilling, ser barna som en nytte til samfunnet og dermed ikke får utfolde seg som et fritt og lekent barn.

3.2.6 Kultur

Ingstad er gjennomgående opptatt av å fremstille nunamiutenes kultur. I dette delkapittelet vil jeg vise hvordan han vektlegger nunamiutenes forhold til musikk og dans, og mat og jakt.

I Ingstads fremstilling har *musikk og dans* en sentral rolle i nunamiutenes liv. Ingstad fremstiller både musikk og dans som en viktig kilde til nunamiutenes *lykke*: «Folk kommer sammen når det faller seg slik for igjen å føle den utløsende kraft fra trommedur og gamle sanger» (H. Ingstad, 2001, s. 87). Ved å beskrive sangen som «en utløsende kraft», synes Ingstad å vektlegge musikkens kollektive og essensielle betydning. Musikken er ikke bare underholdning, men har en dypere funksjon for dem, slik vi ser her: «Med ett durer det løs, og sangerne setter i for fulle lunger med ville og sære melodier. Da skjer det noe med menneskene, det er som de suger i den en ildende drikk. Alle synger, noen beveger kroppen i takt med rytmen eller tramper med foten. Jeg merker selv at jeg fanges inn» (H. Ingstad, 2001, s. 86). Det er tankevekkende at Ingstad her velger ordet «vill» i sin beskrivelse av melodiene. Ingstad ser en tydelig sammenheng mellom den ville naturen og kulturen. Nunamiutenes oppmerksomhet blir rettet mot musikken, og de lever seg inn i den. Det er som om de havner i en slags ekstatiske tilstand, som gjør at de kan koble ut fra andre

stressmomenter i hverdagen. Musikken skaper altså muligheter for kollektiv hengivelse, og slik fremstiller Ingstad nunamiutene som et lykkelig folkeslag.

Dansen gjør det mulig å se døden på en sunn og positiv måte, og på den måten blir glede og sorg sammenvevd: «Også dansen hører fra gammel tid med når døden har slått ned blant nunamiutene» (H. Ingstad, 2001, s. 86). Ingstad viser her at de forsøker å bevare en positiv stemning blant menneskene: «Det er også et interessant trekk at eskimoenes dans ved dødsfall er frisk og realistisk som om det gjaldt å holde humøret oppe og ikke svekke seg i kampen for tilværelsen» (H. Ingstad, 2001, s. 88). Ingstad synes å være særlig fascinert av nunamiutenes atferd under begravelser. Ordet «interessant» tyder på at han har merket seg en annerledes atferd som er verdt å gi oppmerksomhet. Funnet kan ses som en implisitt kontrast til den vestlige begravelsen, noe han dessuten uttrykker eksplisitt: «Alle er preget av alvor, men stemningen er ikke så dystert som hos hvite under lignende forhold» (H. Ingstad, 2001, s. 81). Her bruker forfatteren de «hvite» som direkte kontrast. Det tydeliggjør hvor annerledes kulturen er i forhold til den vestlige. Ingstad viser frem et livskraftig folkeslag som klarer å holde motet oppe til tross for livets nedturer. De synes å feire livet som har eksistert, fremfor å være triste over det som er tapt.

Ingstad får dessuten frem verdien av *fellesskapet* når han beskriver nunamiutenes dans: «Stemningen stiger. Den ene etter den annen er frempå. Snart to koner eller jenter, snart en jeger. Alle smiler» (H. Ingstad, 2001, s. 86). For det første gir Ingstad uttrykk for at alle i samfunnet deltar på festen. For det andre antyder Ingstad at nunamiutene er glade, og deres lykke synes å ha rot i at de er *sammen*: «Her er utvungen natur og umiddelbar glede» (H. Ingstad, 2001, s. 87). Ingstad viser at nunamiutene er frie og spontane, og det synes dermed å være noe barnlig over dem.

Ingstad understreker at musikk og dans ikke bare er til for underholdning, men på et dypere plan bidrar til *harmoni* i livene deres: «Dansen er noe sentralt i nunamiutenes tilværelse, nå som før har den makt over sinnene. Her lever tradisjonen videre, noe urprimitivt går igjen» (H. Ingstad, 2001, s. 87). Det er nærliggende å si at dansen fungerer som en form for utvungen og umiddelbar glede. Ingstad vektlegger det frie og spontane ved nunamiutene, og fremstiller dem som uhemma. Kanskje som motsetning til menneskene i den vestlige kulturen?

Dessuten vektlegger Ingstad det *opprinnelige* ved nunamiutenes kultur. Som vi kan se overfor, kaller han kulturen deres «urprimitiv». Det kan bety at Ingstad ser nunamiutenes kultur som noe opprinnelig og uutviklet. Det gamle og «urprimitive» synes å være gjennomgående positivt for Ingstad. Det er rimelig å si at Ingstad ser nunamiutenes forhold til dans med perspektiv fra det moderne livet, der man har utviklet seg vekk fra gammel visdom og tradisjonelle levemåter.

Ingstad vektlegger altså ofte det bevarte og opprinnelige ved nunamiutenes kultur: «Nå strømmer det på med sanger, ja det viser seg at det hos dette isolerte folk dypt i fjellene er bevart en gullgruve av gamle sanger» (H. Ingstad, 2001, s. 204). Her kan vi se at Ingstad bruker ordet «gamle» for å beskrive sangene. Ingstad synes å verdsette det naturlige og ahistoriske ved nunamiutenes kultur, også når det gjelder musikken: «Slik har det vært hos nunamiutene gjennom uminnelige tider. Sangen er noe vesentlig for dem. De taler da også om sine gamle store komponister med den samme generasjon som vi taler om Bach, Beethoven og Grieg» (H. Ingstad, 2001, s. 204). Her viser Ingstad at nunamiutenes sangtradisjoner går så langt tilbake at de ikke husker begynnelsen. Samtidig fremstiller han kulturen som stillestående. Ved å bruke vestlige komponister synes han å vurdere nunamiutenes samfunn med optikk fra vesten, men målet synes snarere å være å fremstille nunamiutene enda bedre enn vestlige.

Ingstad vektlegger nunamiutenes forhold til *jakt og mat*. Jeg er særlig opptatt av hvordan mataspektet ved nunamiutenes kultur understreker det primivistiske i Ingstads fremstilling. Jeg har tidligere vist at reinen er den viktigste næringskilden til nunamiutene. Det er imidlertid ikke bare villrein som står på menyen: «Et nytt innslag av grønnsaker kommer først i mai; da etes røtter, de friske spirer og den indre bark av vidjen. I ca. syv måneder lever altså nunamiutene på *ensidig kjøttdiett*, resten av året er plantenæringen meget sparsom» (H. Ingstad, 2001, s. 97). Nunamiutene lever av det de finner i naturen, årstid for årstid. Således fremstilles de som naturlige, enkle og lite kresne: «Endelig er det vårens lekke saker, de bløte, nyvokste horn og de store gulhvite larver på innsiden av skinnet (bremser) og i nesehulen. Larvene spises levende» (H. Ingstad, 2001, s. 97). Det virker viktigst for nunamiutene at de får i seg den næringen de trenger. Ingstad nyanserer ikke sitt eget forhold til maten, og legger vestlige kriterier for hva som er appetittlig bak seg.

Det finnes flere eksempler på at Ingstad viser sin interesse over for det tradisjonelle og primitive: «Villreinen nyttes etter eldgamle metoder, intet er tilfeldig her. Hver eneste del av dyret etes, unntatt bein og klover» (H. Ingstad, 2001, s. 97). Ingstad gir uttrykk for at nunamiutene er sterkt preget av tradisjoner når det gjelder mat og jakt. Det skaper en forestilling av nunamiutene som urgamle og stillestående. Følgelig vet de hvordan de skal utføre arbeidet.

Ingstad forteller hvordan tilberedningen av maten skjer:

Nunamiutenes kjøkken byr også på atskillige utsøkte delikatesser som kvinnene nå og da kommer fram med. Først og fremst akutoq. Her smeltes fett og marg i en gryte som ikke må bli for varm, fint skåret kjøtt slippes oppi, og så bruker konen neven og armen som en sleiv til å røre rundt med. Resultatet blir kraftig og meget velsmakende. Akutoq har siden gammel tid vært brukt som en lettvin og næringsrik proviant på ferder og omtales ganske ofte i de gamle sagn (H. Ingstad, 2001, s. 97).

Til tross for at nunamiutene ikke har et kjøkken eller ingredienser, slik som i det moderne samfunnet, kan de lage «utsøkte delikatesser». Dessuten skriver Ingstad at retten omtales «i de gamle sagn», og på den måten viser han igjen hvor tradisjonelle og primitiv kulturen deres er.

Vi kan videre se at Ingstad sammenligner nunamiutenes spisevaner med vestlige spisevaner: «Grovkjøttet, det som i sivilisasjonen blir til biff og stek, er minst ettertraktet. Høst og vår nyttes det i atskillig grad til tørrkjøttet, ellers går det til bikkjene. For øvrig etes: hjertet, leveren, nyrene, mavesekken og dens innhold, tynntarmen med innhold (om den er fet), fettete om innvollene, margen, ryggfettet, det kjøtt som er nær bein osv» (H. Ingstad, 2001, s. 97). Nunamiutenes mattradisjoner skildres som en direkte kontrast til det han kaller «sivilisasjonen». Det kjøttet som har høyest verdi hos vestlige, har minst verdi hos nunamiutene. De har en annen sans for hva som er næringsrikt. Det kan sies at inuittene tar vare på kjøttet med mest fett fordi de trenger det i sin aktive hverdag. Ingstad synes å være fascinert av det opprinnelige og hans fremstilling kan sies å fungere som en lengsel etter en opprinnelig levemåte.

Analysen viser at det er et mønster i hvordan Ingstad fremstiller nunamiutenes kultur. For det første bidrar musikk og dans til lykke, harmoni og en følelse av å være del av noe større. Dessuten vektlegger Ingstad ofte det bevarte og opprinnelige ved kulturen, både når det

gjelder musikk, dans, mat- og jakttradisjoner. Han synes nettopp å se dette ahistoriske som verdifullt, og det bidrar til en forestilling av nunamiutene som historisk stillestående.

3.2.7 Avvik fra den dominerende tendensen i Ingstads fremstilling

Jeg har nå vist at det finnes et mønster i hvordan Ingstad skildrer inuittene, deres samfunn og kultur. Han vektlegger ofte det positive hos nunamiutene, for eksempel at de er vitale og at de opererer etter en felleskapstanke. Dessuten er han særlig opptatt av det primitive og alt som tilsier at de er nær naturen. Det resulterer i en harmoniserende fremstilling av livet i naturen, som kan minne om et Arkadia. På tross av det, finnes det eksempler som ikke følger dette mønsteret. Likevel har Ingstad en tendens til å nedtone egenskaper ved nunamiutenes samfunn og levemåte som ikke er like harmonisk eller positivt. Jeg vil nå vise hvordan dette kommer frem i teksten.

Et tydelig eksempel på underdrivelse er når Ingstad skriver om utøvelse av vold: «Det hender at en og annen jeger slår til konen, men det er ikke ofte» (H. Ingstad, 2001, s. 40) Her kan vi se at Ingstad nevner at vold forekommer, men nedtoner skyggesiden ved å skrive at det sjeldent forekommer. Dette er en form for litotes som vil si at forfatteren underdriver det han egentlig mener (Universitetet i Bergen & Språkrådet, 2020a). Dessuten unngår han å utdype skildringer om volden som tidvis forekommer.

At Ingstad underspiller negative trekk ved nunamiutenes kultur, kan vi se flere eksempler på: «Det gjelder for de fleste av nunamiutenes foreldre at de er svært glad i barna sine. De blir nesten aldri slått, sjelden tilrettevist, får praktisk talt frie tøyler til å gjøre hva de vil» (H. Ingstad, 2001, s. 41). Ettersom Ingstad skriver at «de fleste» av nunamiutene er glade i barna sine, betyr det altså at det finnes noen som ikke er det. Ut fra hans fremstilling, kan det virke som han ikke tar innover seg det han har lagt merke til. I lys av hans eksplisitte og implisitte beundring og idealisering av nunamiutene, gjør han et påfallende lite poeng ut av den volden han ser ut til å ha lagt merke til.

Ingstad har dessuten en tendens til å overkompensere det som kan være problematisk: «Under de harde livsvilkår i fjellene er det forståelig at mødrene før i tiden kunne sette de nyfødte barn ut i snøen og la dem fryse i hjel. Den slags drap er det slutt på nå, så vidt jeg vet, men var tidligere ganske alminnelig» (H. Ingstad, 2001, s. 42). Ingstad skriver altså her at dette ikke forekommer lenger, så vidt han vet. Det er imidlertid tankevekkende at han forsvarer

handlingen ved å skrive at han forstår hvorfor kvinnene gjorde dette. Ingstad synes å være mer interessert i kulturen som helhet, og får av den grunn ikke sympati for barnet. Vi kan dermed se at Ingstad legger vekk den vestlige tilnærmingen for hva som er rett og galt.

Som jeg har vist tidligere, har ikke nunamiutene noen formelle regler eller straffemetoder. Likevel gjør den kollektive bevisstheten at samfunnet fungerer harmonisk. Ingstad nevner likevel at det finner noen uformelle sanksjoner som gir inntrykk av at nunamiutene er hevngjerrige:

«Hvis konen blir forført, er det gammel skikk at mannen straks hevner seg ved å forføre forførerens kone. Det pleier å hjelpe. Ja, en gang ble han som begynte sittende igjen med en unge som ikke var hans.» Ellers er nunamiutenes syn på forholdet mellom de to kjønn annerledes enn vårt. Når jegeren reagerer så skarpt på sin kones troløshet, er det særlig fordi det er gjort inngrep i hans rettigheter (H. Ingstad, 2001, s. 41).

På den ene siden synes Ingstad å unnskyldte jegerens handling. Ingstad fremstiller det nærmest som en selvfølge at jegeren må få lov til å ta igjen. Han viser altså at hevn forekommer, men unngår utdypelser og å reflektere over hvilke konsekvenser dette har for individene. Ettersom Ingstad i liten grad skildrer slike hendelser, synes det ikke å være plass til det i hans fremstilling.

Som vi har sett i analysen hittil er det tydelig at Ingstad er mer opptatt av det som skjer rundt han, fremfor å beskrive egne tanker og følelser. Det finnes et eksempel på at han fremstiller egen refleksjon av nunamiutene og hvordan de er: «Det er mange slags strømninger i eskimoenes sinn, og en skal være varsom med å vurdere folket etter den smilende overflate. I sinnets dypere lag kan det være beske tanker som bare glimtvis kommer til syne. Det kan ofte skyldes den innbyrdes avhengighet og følelsen av litenhet overfor maktene. Slik er det svakheter her som annensteds; men skyggesidene blir likevel i det mindre» (H. Ingstad, 2001, s. 224). Ingstad synes i en liten grad å erkjenne at det finnes «skyggesider» ved dette samfunnet. Han nevner det kort, men underdriver og drøfter ikke om dette har noen betydning. Dessuten glemmer han det bort ved å skrive at «skyggesidene blir likevel i det mindre». Han antyder dermed at harmonien, felleskapstanken og vitaliteter er så viktig, at vold, hevn og andre skyggesider blir undervurdert i forhold. Dessuten beskylder han «den innbyrdes avhengighet» og «følelsen av litenhet overfor maktene» for at nunamiutene har skyggesider.

Ingstad erkjenner og nevner tidvis at det finnes sosiale og relasjonelle skyggesider ved nunamiutenes samfunn. Mens han i skildringen av landskapet er utbroderende og skildrende, er han knapp når han nevner samfunnets negative sider. På den måten virker det ikke som om han fullt erkjenner hva det innebærer for nunamiutene som enkeltpersoner. Ingstads fremstilling gir lite rom for refleksjon over av hva vold og hevn innebærer i samfunnet og for enkeltmennesket. I mitt perspektiv tolker jeg dette i lys av den pastorale fremstillingen av nunamiutenes samfunn som «det bedre». Av den grunn er forfatteren kanskje ikke åpen for å fremstille det som er problematisk i samfunnet.

3.2.8 Oppsummering: Inuittene og deres samfunn

Jeg har nå vist hvordan Ingstad fremstiller nunamiutene, deres samfunn og kultur. Det er særlig tre aspekter som går igjen i fremstillingen. Ifølge Gifford fungerer pastoralen som en tilbaketrekning til det idylliske landskapet «Arkadia», og det er mulig å se fremstilling i lys av Arkadia på noen områder.

Den første tendensen i Ingstads fremstilling er at nunamiutene fremstilles som *lykkelige og vitale*. Det er flere aspekter ved nunamiutenes levesett som bidrar til en slik fremstilling. Ingstad viser særlig hvordan musikk, dans og generelt det å være sammen gjør det lettere for nunamiutene å holde humøret oppe selv om livet i Alaska innimellom er strevsomt. Dessuten vektlegger Ingstad gjennomgående at deres livsglede er sterkt preget av det å leve tett på naturen. Ingstads fokus på nunamiutenes lykke og vitalitet kan sies å gjøre samfunnet til et Arkadia.

Den andre tendensen i Ingstads fremstilling, er fokuset på *felleskapet*. Det kommer tydelig frem når han forteller om lover, straffemetoder og maktforhold. Samt vektlegger han fellesskapet i måten han skildrer samholdet i familien på. Ingstad skildrer gjennomgående et samfunn som står sammen som helhet, og hvor alle må bidra for at samfunnet skal gå rundt. Nunamiutenes fellesskap fremstilles som en kontrast til individualismen i vestlige samfunn. På den ene siden viser Ingstad et samfunn med god arbeidsmoral. Hele familien bidrar til en felles dugnad og nunamiutene fremstilles som strevsomme og målbevisste. På den andre siden synes det å ligge en sosial makt til grunn som presser inuittene til å ta gode valg for storfamilien og felleskapets beste, fremfor seg selv som individ. Ingstad drøfter ikke dette, og synes dermed å operere med en harmonimodell som kan vurderes i lys av et Arkadia.

Den tredje tendensen er at Ingstad belyser det *opprinnelige* ved nunamiutenes levemåte, samt hvordan de lever tett på naturen. Det kan dessuten ses i kontrast til den historiske utviklingen i vestlig historie. Flere ganger bruker Ingstad ordet «urprimitiv» for å skildre nomadefolket. På den ene siden fremstår nunamiutenes levemåte som en annerledes kultur og levemåte enn den vestlige, som på mange måter fremstår som lite organisk, usolidarisk og overfylt med teknologiske utviklinger. På den andre siden kan fremstillingen resulterer i at samfunnet fremstår som *stillestående* når det gjelder utvikling. Ofte blir ordet «primitiv» brukt nedsettende om en kultur som ikke følger utviklingen som skjer i resten av verden.

I sum tenderer Ingstad mot å fremstille nunamiutene på en måte som minner om det Rousseau omtalte som «den edle ville» (Rousseau, 2010). Med det mener jeg at han fremstiller nunamiutene som lite påvirket av verden rundt. For Ingstad er nunamiutene autentiske og uberørte. Teksten kan derfor vurderes i retning av primitivismen, som er en fortolkning og tenkemåte som vektlegger det verdifulle med menneskets opprinnelighet, at Ingstad søker tilbake til det enkle og primitive (Universitetet i Bergen & Språkrådet, 2020c).

Det kan sies at Ingstad, i skildringen av nunamiutene og deres samfunn, på noen måter fremstiller et Arkadia. På den andre siden, fremstilles ikke samfunnet like idealisert som det polare landskapet. Det kan være fordi det moralske aspektet trer tydeligere inn når vi som mennesker møter andre måter å leve på.

Ingstads skildring av Brooks-fjellene kan på flere måter minne om Giffords begrep Arkadia. Det vil derfor være fascinerende supplere analysen ved å undersøke om reisen til det idealiserende landskapet, også fungerer som en tilbaketrekning for Ingstad.

3.3 Tilbaketrekning

Mens analysekapittelet «Arkadia» handlet om landskapet og inuittene, handler dette kapittelet om Ingstads *tilbaketrekning*. I teoridelen har jeg vist at Giffords begrep «retreat» handler om en tilbaketrekning fra den urbane moderniteten, til et stille, fredelig og levende «Arkadia». En økokritisk post-pastorale vil inneholde en tilbaketrekning som åpner for et kritisk blikk på det urbane. I denne delen vil jeg først undersøke hvordan Ingstad identifiserer seg med nunamiutene. Deretter vil jeg analysere hvordan han fremstiller det moderne storsamfunnet,

sett fra et potensielt «Arkadia», og undersøke om tilbaketrekningen gir han nye perspektiver på det moderne livet i vesten.

3.3.1 Tilhørighet

Et særlig aspekt ved Ingstads fremstilling er at han synes å oppleve en tilhørighet til nunamiutene og deres kultur. Dette delkapittelet undersøker hvordan Ingstad implisitt og eksplisitt refererer til seg selv som en del av nunamiutenes kultur og samfunn.

Det er påfallende at Ingstad, i kritikken av det moderne livet, fremstiller seg selv som integrert hos nunamiutene: «Når så hundespennet svinger opp, står de der og smiler mot meg – jeg får den gode følelsen av å være velkommen» (H. Ingstad, 2001, s. 219). Ingstad føler seg her velkommen på grunn av nunamiutenes vennlighet, og blir tatt imot som en likemann. Det oppstår altså lite friksjon mellom de ulike kulturene: «Mine eneste medmennesker er en liten flokk eskimoer som har rot i fjellene og hvis sinn er formet av villmarkslivet» (H. Ingstad, 2001, s. 56). Ved å bruke ord som «mine medmennesker» underbygges påstanden om at han føler en tilknytning til nunamiutene: «Det hele er hjemlig og dagligdags – jeg hører med» (H. Ingstad, 2001, s. 28). Ingstad inkluderer her seg selv i det som er «hjemlig», og skaper nærmest et bilde av at han hører til i nunamiutenes felleskap. Han viser heller ingen tegn til språklige eller kulturelle konflikter mellom han og nunamiutene, noe som danner en forestilling av at Ingstad er integrert i nunamiutenes samfunn.

En annen måte Ingstad viser tilhørighet på, er ved å eksplisitt bruke ord som «vi», «vår», og «oss»: «Slik har vår boplass en gunstig beliggenhet, for alle disse drag i landskapet gir en økt sjans for at viltet skal finne veien til våre jaktmarker» (H. Ingstad, 2001, s. 135). Ved å omtale plassen som «vår», antyder han at han hører hjemme i naturen, på lik linje med nunamiutene: «Vår situasjon ville være vanskeligere å rå med, om vi ikke hadde en del reserveproviant løpende omkring høyt oppe i de bratteste fjellene: de ville fårene. De er lyspunktene i vår tilværelse» (H. Ingstad, 2001, s. 136). Igjen uttrykker Ingstad at han er en del av samfunnet ved å inkludere seg selv i nunamiutenes tankemønster, eiendom og problemer som oppstår. Han begynner til og med å bekymre seg for de samme problemene som dem, og arver deres tankesett. Her er det ikke noe «meg» og «dem», men «oss».

Ingstad tar dessuten del i deres kultur, tradisjoner og levemåte: «Omsider stiger den gode duften av kokt kjøtt til vær, jeg slenger noen stykker på tallerkenen, og frokosten begynner»

(H. Ingstad, 2001, s. 172). Under oppholdet spiser Ingstad den samme maten som nunamiutene, og nøler ikke ved dette. Han forteller konkret at kjøttet lukter herlig. Det har altså blitt normalt for han å leve på denne måten, og han føler seg som en nunamiut.

Også mentaliteten til nunamiutene har han arvet: «Slik har jeg fått en fast rytme i tingene, og det må til. Har en først innarbeidet brukbare vaner med det ene og det annet, tar en brodden av ubehaget ved å overvinne det som ellers ville falt tungt. Dette gjelder jo overalt, men ikke minst i polarstrøkene» (H. Ingstad, 2001, s. 172). Tidligere har jeg vist at Ingstad fremstiller inuittene som positivt innstilte til livet, til tross for at alt ikke er lett. Det kommer her frem ved at Ingstad skriver at man må ta «brodden av ubehaget ved å overvinne det som ellers ville falt tungt». Han har erfart at det finnes ubehag og strev i polarstrøkene, men at det gjelder å holde motet oppe. Det gjelder dessuten å vite hva man gjør og erfare hva som er lønnsomt. Ingstad synes å være hengiven til en slik måte å tenke på, og forsøker å ta del i deres positive innstilling til livet. Ingstad viser imidlertid at de dagligdagse gjøremålene ikke faller han helt naturlig. Han må altså finne en «fast rytme» for å få unnagjort tingene, og må «innarbeide» vaner, noe som forteller oss at det ikke er naturlig for han å leve på denne måten. Han har jo tross alt vokst opp i et moderne samfunn, i et annet klima og har en annen fysikk og mentalitet enn nunamiutene.

Som nevnt, avhenger nunamiutene av villreinen og det påvirker også Ingstads forhold til den: «Jeg sovner inn til drømmer om alle de lekke margbein som skritt for skritt nærmer seg vår boplass» (H. Ingstad, 2001, s. 163) Reinen blir så viktig at han drømmer om den. At han har med seg villreinen i underbevisstheten, forsterker min tolkning om at han fremstiller seg selv som integrert i nunamiutenes levemåte.

Ingstad synes å føle en tilhørighet til nunamiutene og ser seg selv som en av dem. Han nyanserer dermed ikke hvorvidt han skiller seg fra dem når det gjelder kultur, levemåte, mentalitet og fysikk. Han kan sies å overse at han er en del av det moderne samfunnet som han ofte kritiserer.

3.3.2 Monotoni og mangel på livsglede

Som resultat av at Ingstad føler tilhørighet til nunamiutene og livet på tundraen, synes han å utvikle nye perspektiv på det moderne storbylivet. I analysedelen som omhandlet Arkadia viste jeg at Ingstad ofte skildrer livet i Alaska som kontrast til det moderne livet. Som vi skal

se her, markerer Ingstad ofte distanse til den urbane moderniteten i vestlige samfunn gjennom ulike kontrastpar.

Det første eksemplet på at Ingstad kritiserer livet i det vestlige samfunnet er at han fremstiller *byen som styrt av monotoni*. Naturen derimot, bærer preg av *lys stemning, enkelhet og glede*: «Jeg merker hvordan mine tanker glir inn i de samme gater som deres, føyer seg etter det enkle som betyr noe her. Og jeg savner nesten intet annet, for det er en lys stemning over deres verden, ja jeg er blant mennesker som har en ganske annen glede ved livet enn de som er henvist til å trampe på asfalt» (H. Ingstad, 2001, s. 56). I den eksplisitte kontrasten mellom urban og rural levemåte, fremstiller Ingstad her det urbane livet som kjedelig og livløst. Når det vestlige mennesket er «henvist til å trampe på asfalt», viser han en monoton bevegelse i et fast og gledesløst mønster. Menneskene i byen trækker altså i de samme strukturene hver dag, og med det synes han å uttrykke en bekymring. Det kan dessuten ses som en kontrast til villmarken som skildres som levende og i bevegelse. Dessuten tyder ordet «henvist til» at vestlige er nødt til å trampe på asfalt, de har ikke noe annet valg. På den måten skaper han en forestilling av vestlige mennesker som mindre frie enn det de kanskje tror selv. Ingstad bruker altså her en metonymi som skaper et bilde av hele det vestlige livet (Universitetet i Bergen & Språkrådet, 2020b). Livet i naturen har fravær av det bekymringsverdige og skildres ved bruk av ord som «lys stemning», «det enkle» og «glede ved livet». På den måten vektlegger han deres vitalitet og simple levemåte. Slike ordvalg skaper en forestilling av tundraen som en plass der man kan trekke seg tilbake og fokusere på å bare være. I tillegg fremstiller Ingstad igjen seg selv som en del av dette samfunnet ved å skrive at han arver deres tankesett, og på den måten kan det sies at Ingstad får ny innsikt av det vestlige livet.

Ingstads syn på forholdet mellom rural og urban levemåte kommer tydelig frem i slutten av teksten: «Snart er det tid, jeg skal skille lag, legge villmarken bak meg. Med et rykk vendes tankene mot den verden hvor jeg hører hjemme. Det er blitt noe fjernt og uvirkelig ved den. Et uklart bilde av gater med jagende mylder, støy og trette ansikter stiger fram. Jeg tenker på hvor få virkelige lykkelige mennesker jeg kjenner der sør» (H. Ingstad, 2001, s. 245). Ingstad er klar over at han ikke er en nunamiut, og at han hører hjemme i en annen kultur. På den ene siden uttrykker han en form for kjærlighet for det han kaller «hjemme». Hjemmet er ofte assosiert med noe man hører til og noe som føles trygt og nært. Som jeg viste innledningsvis, har vi vestlige en tendens til å lengte tilbake hjem etter en tur i villmarken. Uansett hvor stor naturlengeselen vår er, klarer vi ikke å glemme det trygge og komfortable livet hjemme. På

den andre siden viser Ingstad at den plassen han hører til er preget av «jagende mylder», «støy» og «trette ansikter». Ingstad synes å se livet i sør som stressende og strevsomt fordi menneskene alltid har noe de skulle gjort. Som resultat av det, antyder han at det finnes svært få lykkelige mennesker der. Slik skaper han et bilde av menneskene i vesten som ulykkelige, og årsaken er at de mangler en vitalitet som, ifølge Ingstad, kommer av å leve tett på naturen.

Et annet aspekt som Ingstad fremstiller som kritikkverdig ved storsamfunnet, er *skitten i byen*. Det settes opp som kontrast til *naturens renhet*: «Sammenlignet med hvite må en si at det er noe smått med rensligheten, men så bør det erindres at den skitt som følger med det friske liv i villmarken, ikke kan sammenlignes med byskitten» (H. Ingstad, 2001, s. 175). På den ene siden viser Ingstad her at nunamiutene er mindre renslige enn dem han kaller «hvite». På den andre siden konkluderer han med at villmarkens urenslighet ikke er så ille som «byskitten». Nunamiutene er kanskje urenslige på individnivå, men rensligere enn storsamfunnet i vesten på samfunnsnivå. Det er rimelig å tolke Ingstad dithen at han refererer til utvikling og forurensing i vestlige storbyer. Ingstad viser implisitt at vestlige er mer opptatte av å fremstå som ryddige og renslige i egne hjem. Dermed glemmes det kanskje hva renslighet innebærer på samfunnsnivå. Han viser at vi vestlige bør bli mer opptatt av hvordan vi kan ta vare på naturen og jordkloden fordi vi ødelegger den med utviklingen av byene våre. Nunamiutenes levemåte kan derfor sies å være sunnere og bærekraftig i forhold. Som resultat av det kan nunamiutenes livsglede antas å ha rot i at de lever det «friske liv i villmarken».

Et annet moment som Ingstad kritiserer ved det moderne bylivet, er *støy*. Det som synes å stå i kontrast til støy i det moderne samfunnet, er vellyd i villmarken. En lyd som er velkjent i Brooks-fjellene, er hunder som bjeffer: «Men selv den skingrende høybanen i New York blir jo folk vant til, og bikkjelåt er vellyd mot slikt» (H. Ingstad, 2001, s. 196). Ingstad sammenligner her livet i Alaska eksplisitt med storbyen New York, og han har et kritisk blikk på storbyen. Han velger nettopp «høybanen i New York» som et bilde på det vestlige moderne livet. Kanskje bruker han dette som et ytterliggående eksempel for å understreke kontrasten mellom urban og rural levemåte? Igjen kan vi se at Ingstad bruker lyd og ulyd som en metonymi for storbylivets uttaltalende. Ingstad virker altså forbauset over at menneskene som lever der vennes til bråket. Dessuten bruker han ord som «bikkjelåt» og «vellyd» for å beskrive kontrasten. Slike ordvalg gjør at lyden fremstilles som en vakker melodi som er mulig å nyte, i motsetning til «skingrende» som refererer til en smertefull lyd.

Til slutt har jeg lagt merke til at Ingstad kritiserer moderne *masseproduksjonen av dårlig utstyr*. Ingstad har med seg utstyr fra byen, og gjentatte ganger sammenligner han sitt eget utstyr med nunamiutenes. Førstnevnte kommer ofte dårligst ut:

Jeg har nå fullt blikk for hvilken ypperlig bolig nunamiutenes kuppelformete skinntelt er. Her er ingen steder for stormen å få tak, og fønnene omkring blir ikke på langt nær så store som ved et moderne telt. [...] Mitt telt er i en annen klasse. Det er et moderne hustelt, med luftige duker, det eneste som kunne skaffes til veie da utrustningen skulle ordnes på kort varsel. Jeg har spedd på med reinskin, men når snøstormene raser som verst, sitter jeg like fullt i frisk gjennomtrekk (H. Ingstad, 2001, s. 171).

Ingstad viser at hans moderne utstyr ikke fungerer optimalt i villmarken og at han trenger forsterkninger fra nunamiutene for at teltet skal kunne stå i stormen. Han viser dessuten at han nå har fått kunnskap om hva som fungerer best ved å skrive «Jeg har nå fullt blikk for hvilken ypperlig bolig nunamiutenes kuppelformete skinntelt er». Vestlige mennesker har ikke kunnskapen til å finjustere utstyret for livet i arktiske strøk, og kvaliteten blir deretter. Nunamiutenes «kuppelformete skinntelt» er imidlertid grundig planlagt for å tåle storm og snøfønn.

Nunamiutenes klær er også tilpasset polarlivet: «Dette er sommerfottøyet og kalles qaRlik, det er vanntett og luftig og slår klamme gummistøvler helt av marken» (H. Ingstad, 2001, s. 57). Gjennom erfaring opplever Ingstad hvor mangelfulle vestens masseproduserte varer er. Nunamiutene bruker materialer fra naturen for å produsere utstyr som er tilpasset landskapet og egne behov. Utstyret deres er altså ikke å finne på markedet, men er produsert av og for brukerne ut fra deres egne generasjonslange erfaringer. På den måten snur Ingstad opp ned på den vestlige forestillingen om moderne produkter som overlegne: «Så begynner en klatring som jeg minnes uten glede. Store deler av brattfjellet er islagt, og det viser seg fort at mine skistøvler, store som slagskip og med stive, glatte såler er omtrent det verste jeg kunne ha på bena. Paneaq er godt hjulpen med sine myke reinskinntøvler som finner feste selv på små ujevnheter. Jeg får også syn for hvor effektiv eskimoenes jaktstokk er under slike forhold» (H. Ingstad, 2001, s. 137). Igjen viser Ingstad at masseproduksjonen i storsamfunnet ikke lever opp til standarden i villmarken. Nunamiutene henter inspirasjon fra dyrene som lever i fjellene, og tilpasser seg dermed forholdene. Ved å skrive at han får «syn for» utstyret deres, er det tydelig at Ingstad legger vekk vestlige kriterier for hva som er optimalt utstyr. Han begynner å forstå hvor gjennomtenkte nunamiutene er: «Jeg har selv aldri hatt varmere og mer praktisk vinterklær i polarstrøkene. Intet moderne polarutstyr kommer opp mot

eskimoenes, det eneste er at det myke fottøyet ikke egner seg for ski. Her trengs støvler med stive såler. Overdelen kan være av skinn eller felt» (H. Ingstad, 2001, s. 112). Ingstad antyder her at utstyret som lages i den moderne kulturen ikke kan måle seg mot nunamiutenes utsyr, og får en ny forståelse av det moderne samfunnets masseproduksjon.

Ingstad har en tendens til å beskrive livet i Alaska med implisitt eller eksplisitt kontrast til det moderne velstige livet. Oftest vektlegger han de gode kvalitetene ved livet i villmarken, kontra de mindre gode kvalitetene ved livet i et moderne storbysamfunn. Det moderne livet får kvaliteter som livløst, skittent på samfunnsnivå og grimme lyder. Han skaper nærmest et bilde av rural og urban levemåte som en dikotomi gjennom bruk av kontrastpar og nyanserer ikke at det potensielt finnes positive og negative sider ved begge levemåtene.

3.3.3 En kultur med dårlig innflytelse

Ingstads kritiske blikk på sivilisasjonen blir særlig fremtredende i ett av kapitlene. Jeg vil gå nærmere inn på hvordan han skildrer kystfolkets dårlige innflytelse på nunamiutene, både i form av sykdom og påvirkning.

Det gjelder kapittelet som heter «Ond ånd over Qalutaq»:

Et fly kommer med mennesker fra en verden langt i sør hvor det drives med annet enn rein- og ulvejakt. Det er som et innbrudd i sinnet plutselig å få noe fra sivilisasjonen innpå seg. Under det intense liv i villmarken sammen med disse enkle mennesker er den glidd så langt bort. Tankene har fulgt nye baner, sinnet har slått rot i det primitive, og trass i enkelte vanskeligheter er alt vel. Plutselig lander et fly, og tingene er ikke lenger som før (H. Ingstad, 2001, s. 214).

Det er tydelig at menneskene fra sør har en annen levemåte enn nunamiutene og Ingstad viser lite begeistring for at de kommer på besøk. I tillegg synes han å se møtet som forstyrrende ved å kalle det «et innbrudd i sinnet». Ved å sammenligne møtet med en kriminell handling, er det tydelig at Ingstad ser dette som en alvorlig hendelse. Ifølge Ingstad har menneskene fra sør negativ påvirkning på nunamiutene. Det er imidlertid tankevekkende at Ingstad ikke ser seg selv som «kriminell» når han besøker nunamiutene, han er jo selv vestlig. Han glemmer at han kan være bærer av smitte og innflytelse fra et urbant samfunn.

Menneskene utenfra kommer dessuten med varer som nunamiutene ikke har i sitt samfunn: «Pelshandlerens ankomst til disse folk er et nedslående tegn. Nå innvarsles tyggegummi,

sukkertøy, dårlige klær og meget annet av sivilisasjonens velsignelser» (H. Ingstad, 2001, s. 215). Ingstad er kritisk til at nunamiutene skal ta imot moderne varer. Min helhetlige tolkning av Ingstad, tilsier at han er ironisk når han skriver at varene er «sivilisasjonenes velsignelse». I stedet for fremstiller han varene fra det moderne forbrukssamfunnet som av dårlig kvalitet, usunne og næringsfattig.

Ingstad forteller gjennomgående at nunamiutenes kultur er opprinnelig og sunn, og det synes å skremme han at det primitive potensielt kan forsvinne: «De skinnende hvite tenner vil råtne som hos eskimoene ved kysten, sykdommer vil få tak. En ny ånd vil prege sinnene.

Erfaringsmessig går det ganske fort når først sivilisasjonens forløpere begynner å virke» (H. Ingstad, 2001, s. 215). Det er tydelig at Ingstad misliker at nunamiutene blir mer «siviliserte». På den måten kritiserer han den moderne verden for å ødelegge og virke smittsom på dette primitive folkeslaget. Det smittsomme kan både ses i form av sykdom, men kan også fungere som en metafor for en skadelig livsinnstilling der kulturen påvirkes av dårlige varer og dårlig helse: «Det er kanskje ikke noe å gjøre ved en slik utvikling, men den er trist. Disse mennesker er lykkelige ved sitt enkle liv i villmarken, og det meste av det som sivilisasjonen vil by, har jo lite med lykke å gjøre. Jeg er bare glad jeg er kommet tidsnok, at jeg har lært nunamiutene å kjenne før det nye er trengt inn» (H. Ingstad, 2001, s. 215). På den ene siden fremstiller Ingstad livet i villmarken som enkel og sterkt preget av lykke. Menneskene i «byen» derimot, har ifølge Ingstad, fravær av denne lykken. Dessuten viser han igjen hvor viktig det primitive ved nunamiutenes kultur er for han. På den andre siden synes han å oppdage at nunamiutene ikke er så primitive som han oppfatter dem. De blir påvirket av verden utenfor, på lik linje med andre samfunn. Ingstad har fremstilt et sterkt skille mellom nunamiutene og den moderne verden, men viser i liten noen at dette skillet ikke er absolutt.

Etter hvert reiser de Ingstad kaller «siviliserte» sørover igjen, men det hjelper lite: «Nei, fred blir det ikke, for plutselig er sivilisasjonens svøpe over oss. Nesten hver eneste er blitt slått i bakken av en alvorlig influensa, og samtidig kikhoste. Sykdommene føres videre til de andre boplassene. Det er en elendighet uten grenser omkring i teltene» (H. Ingstad, 2001, s. 215). Til tross for at de såkalte «siviliserte» menneskene drar avsted, finnes det fortsatt spor etter deres «elendighet» i villmarken. Ved å skrive «fred blir det ikke», «sivilisasjonen svøper over oss» og «sykdommene føres videre», legger Ingstad vekt på at det moderne samfunnet er preget av usunnhet som smitter over på nunamiutene. Når Ingstad skriver «for plutselig er sivilisasjonens svøpe over oss», er det som om de alvorlige problemene til de «siviliserte»

smitter over på nunamiutene og lager stor skade på ulike måter. Med det presiserer han hvor farlig det er for nunamiutene å møte mennesker utenfra: «Før alle er kommet seg av sykdommene, beslutter Ravnepolket plutselig å finne ny boplass lenger mot nord. Det er som de vil fly unna den forbannelsen som hviler over Qalutaq» (H. Ingstad, 2001, s. 216). I sitater bruker Ingstad igjen ord som «sykdom» og «forbannelse». Hans språkføring viser livet i vesten fra sin verste side, og han skaper dermed en forestilling om Alaska som en langt bedre og sunnere levemåte.

Ingstad legger til rette for en forståelse av nunamiutene som uberørte, og at vestens kulturelle holdninger er påtrengende og voldelige. Han ser imidlertid ikke at nunamiutene allerede er påvirket. Hans kritiske innstilling til det moderne livet, resulterer i at han har behov for å skape et bilde av nunamiutene som uberørte og stillestående.

Når den sjette utgaven av *Nunamiut* kom ut i 1999, tilføyde Ingstad innledningsvis at det har skjedd radikale endringer i nunamiutenes liv: «Nomadepolket er nå blitt bosatte. Alaskas myndigheter har bekostet bygningen av et betydelig antall hus i fjellene (Anaktuvuk Pass) hvor nunamiutene har slått seg til. Der er alt tilrettelagt etter moderne mønster; gode boliger, skolebygning, stort samfunnsrom, forretninger og mange andre slags praktiske løsninger» (H. Ingstad, 2001, s. 10). Uansett hvor lite han ønsker at nunamiutene skal bli påvirket av verden utenfor fjellene, har de i senere tid gått bort fra sine gamle tradisjoner. Analysen gir meg tanker om at Ingstads sterke ønske om å tilbringe tid med et primitivt og naturlig samfunn, kanskje bidrar til en idealiserende fremstilling av et uberørt fellesskap, som i virkeligheten ikke er så uberørt likevel. Dessuten er vurderingen av hva som er bra og praktisk, sett fra det moderne mønsteret og vurderes etter vestlig standard. Det er mulig å tolke «gode boliger» og «praktiske løsninger» som ironi sett i lys av Ingstads øvrige fremstilling av den vestlige kulturen. I tekstens helhet vet vi at Ingstad ikke ser den vestlige levemåten som praktisk eller god.

Innledningsvis viste jeg at Benedicte Ingstad forteller at nunamiutene ikke hadde bodd i fjellene kontinuerlig, og at de nylig hadde funnet tilbake til fjellene da Ingstad besøkte dem. Ingstad forteller kort om dette i sin beretning:

Folket har lite kjennskap til utenverdenen. Bare noen ganske få av dem har vært lenger sør enn Koyukuk-elven. Storparten av de mange barn har ikke sett havet. Den viktige begivenhet i folkets liv var oppholdet i de østlige kyststrøk i tiden fra 1918 til 1938. Det var mindre villrein

på de hjemlige jaktmarker, og dessuten lokket de høyere priser for hvitrev [...] Men de hjemlige jaktmarker i fjellene kalte, og så en dag dro folket tilbake, Ranvefolket til Chandler Lake, Killik-folket til Killik-elven. I 1947 flyttet så Ravnepolket over til Anaktuvuk-passet, og to år etter dro som nevnt også Killik-folket dit (H. Ingstad, 2001, s. 19–20).

I Ingstads beretning er det fundamentale at nunamiutene har «liten kjennskap til utenverdenen». Det synes å være viktig for Ingstad å vektlegge at «bare noen ganske få» har hatt kontakt med verdenen utenfor Brooks-fjellene. Ingstad utdyper ikke særlig hvorfor nunamiutene reiste til kysten, men skriver at det var «mindre villrein på de hjemlige trakter». I forhold til Benedicte som skriver om hungersnød og fraværet av villreinen, kan det sies at Ingstad underdriver hvor vanskelig nunamiutene hadde det i dette tidsrommet. Som vi har sett, viser Benedicte Ingstad at det var flere alvorlige grunner til at nunamiutene flyttet til kysten, og at det gikk på bekostning av livene til deres. Benedicte Ingstad forklarer dessuten at årsaken til retretten var at handelen gikk dårlig. Det er dessuten påfallende at Ingstad skriver at «de hjemlige jaktmarker i fjellene kalte», og at det var grunnen til at de reise tilbake. På den måten viser Ingstad i sin fremstilling at retretten til naturen handlet om en naturlengsel. Ingstad synes å være opptatt av å lage et bilde av nunamiutene som upåvirka, ahistoriske og uforanderlige. Det eneste som forandrer dem, i negativ retning, er når de vestlige tvinger seg på dem. Av den grunn er det kanskje ikke plass til en detaljert beskrivelse av nunamiutenes opphold blant kystfolket, plass i Ingstads fremstilling.

Ingstad viser et særlig kritisk blick på det moderne livet i kapittelet som heter «Ond ånd over Qalutaq». Her vektlegger han hvor dårlig innflytelse andre samfunn har på nunamiutene, og han fremstiller menneskene fra sør som «farlige» for nunamiutene på flere måter. På bakgrunn av analysen som helhet, kan det sies at Ingstads forestilling av nunamiutene som uberørte, bidrar til å fremstille nunamiutene som mer primitive enn realiteten. Det synes å ha rot i Ingstads kritiske blick på det moderne storbylivet.

3.3.4 Oppsummering: Tilbaketrekning

Etter å ha analysert Ingstads tilbaketrekning, har jeg sett et mønster i hvordan han fremstiller nunamiutenes levemåte kontra den moderne levemåten. For det første fremstiller Ingstad en tilhørighet til nunamiutene. Det er lite friksjon mellom han og nunamiutene til tross for kulturforskjellene, og Ingstad synes å tilpasse seg deres kultur uten særlige problemer. Det tekstlige mønsteret gir inntrykk av at Ingstad ser livet på tundraen som en bedre levemåte og

nunamiutene fungerer nærmest som forbilder for han. Kanskje går Ingstads tilpasning så lett på grunn av hans positive innstilling til levemåten?

For det andre synes Ingstad å danne seg nye perspektiver på det moderne livet når han lever i villmark blant inuittene. Det kommer til syne ved at han gjennomgående stiller seg kritisk til den urbane levemåten. Jeg har vist at Ingstad skildrer forholdet mellom den moderne livsverdenen og nunamiutenes livsverden dikotomisk de det urbane livet blir omtalt som livløst, bråkete, monotont og urent. Denne levemåten synes nærmest å ha en farlig «smittende» effekt på nunamiutene, både i medisinsk og metaforisk forstand. Naturen i Alaska derimot, skildres som en livsverden med lys stemning, enkelhet og glede. Selv om livet også er preget av ubehag som sult, slit og kulde, fremstilles nunamiutenes levemåte bedre på grunn av deres vitalitet, livsglede og nærhet til naturen. Den tydelige kontrasten er et virkemiddel som har en forsterkende effekt som igjen skaper forståelse for livet i naturen som meningsfullt til tross for at det også kan være hardt og slitsomt.

Ifølge Gifford innebærer nettopp en pastorale et slikt kritisk blikk på sentrum, og reisen til Alaska kan sies å fungere som en tilbaketrekning for Ingstad, nettopp fra dette kritikkverdige sentrum. I fremstillingen av nunamiutene og den polare levemåten er det et overordna diskursivt mønster at Ingstad kritiserer den moderne levemåten. Mønsteret spenner ut fra det praktiske i tilværelsen som skitt versus renhet, til det ytterste spørsmålet om kulturens levedyktighet. Det åpner opp for refleksjon om hvorvidt det finnes aspekter ved Ingstads opphold som ikke kommer til syne i fremstillingen. I fremstillingen er det få spor etter frustrasjon i møtet med nunamiutenes kultur, og integreringen synes å gå smertefritt. Den utelukkende positive fremstillingen gir dermed lite grunnlag for vurdering av Ingstads virkelighetserfaring. Samtidig er det påfallende at Ingstad ikke nevner de positive sidene ved vestlig levemåte, som for eksempel demokrati, individets frihet, likestilling, medisinsk utvikling og vitenskap. De tekstlige grepene legger dermed til rette for naturen som en bedre levemåte og viser få selvkritiske refleksjoner. Kontrastparene er med på å fremstille forholdet mellom de ulike levemåtene særlig ulike. Teksten viser ingen refleksjon omkring at ulike folkeslag og kulturer kan ha *både* positive og negative sider. Hans fremstilling kan synes å nærme seg et manikeisk verdensbilde der by og natur er to ulike levemåter som gjennomgående utelukker enten «ubehag» eller «glede». Ingstads bortimot absolutte kontraster fremstiller urban og rural levemåte som en dikotomi.

Roten i Ingstads fremstilling kan være hans tidlige antagelser om nunamiutene og livet i Alaska. I teksten har jeg lagt merke til Ingstads åpenbare forestillinger, idealer og oppfatninger som former hans fremstilling av livet i Alaska. Flere av Ingstads tidligere verk er kjent for å vise respekt for naturen og menneskene som lever i ett med den. Det er dermed mulig å se en sammenheng i hans fremstillinger.

4. Drøfting: hjemkomst

Den overordnede problemstillingen i denne masteravhandlingen er: Hvordan fremstilles naturen og nunamiutenes levemåte i Helge Ingstads *Nunamiut*?

Giffords begreper har vært sentrale i analysen, og med utgangspunkt i funnene i kapitlene «Arkadia» og «tilbaketrekning» vil jeg nå drøfte om teksten gir leseren en «hjemkomst», slik Gifford bruker begrepet. Mens Arkadia handlet om slik Ingstad skildret landskapet og inuittene, og tilbaketrekingen Ingstads erkjennelse, handler «hjemkomst» om *leserens erkjennelse*. En økokritisk pastorale legger til rette for at leseren erkjenner at det som skjer i Arkadia har relevans for egen forståelse av forholdet mellom urban og rural levemåte. Dersom teksten fungerer slik Gifford bruker begrepet, vil det forekomme en utvikling hos leseren i møtet med teksten. Det kan for eksempel være at leseren endrer synet på forholdet mellom mennesker og natur, åpner seg for et mer økosentrisk natursyn eller danner seg et kritisk blikk på det vestlige moderne samfunnet.

Det er viktig å presisere at jeg ikke kan vurdere hvordan enhver leser opplever Ingstads tekst eller hva de erkjenner i møtet med den. Jeg vil derfor drøfte hva den tekstlige fremstillingen legger til rette for av erkjennelse. Drøftingen vil dessuten gi meg grunnlag for å vurdere det økokritiske potensialet i teksten. Jeg vil nå punktvis ta for meg de forventningene som kan ses i sammenheng med funnene i analysen.

4.1 Ærefrykt

Giffords første forventning til post-pastoralen handler om hvorvidt den tekstlige fremstillingen legger til rette for en *ærefrykt for naturen*. Gifford presiserer at ærefrykten ikke skal stamme fra observasjon og erkjennelse av at vi ødelegger naturen. Ærefrykten bunner i en erfaring av at naturen har en egenverdi og at den har en større egenskap enn å være til nytte for mennesket. Ærefrykt kan forstås som noe man ikke kan redusere til menneskelig vane, og

som bidrar til en dyp respekt. Ifølge Gifford fungerer ærefrykten som en utvikling fra antroposentrisk til økosentrisk syn på naturen. Jeg vil først drøfte funnene som taler for at Ingstad legger til rette for en ærefrykt for naturen, og deretter hva som taler mot.

Det første som taler *for* at Ingstad legger til rette for en ærefrykt for naturen, er hans sensibilitet overfor naturen. Jeg har vist i analysen at Ingstad beundrer, verdsetter og er nysgjerrig på det polare landskapet (3.1). Det er tydelig at han har brukt mye tid på å bruke sansene i møtet med naturen, og det tar han med seg inn i den tekstlige fremstillingen på en detaljert måte. Den tekstlige fremstillingen legger til rette for en forståelse av naturen som noe særegent og vakkert, noe som kan resultere i at leseren får et følelsesladd forhold til naturen og dermed får et ønske om å verne om den. Ærefrykten fremstilles altså ikke eksplisitt i teksten, men gjennom en utbroderende, estetisk og visualiserende beskrivelse av naturen. Dessuten har vi sett at Ingstad vektlegger naturens størrelse og rikdom (3.1.4). En leser som klarer å se for seg dette landskapet, kan utvikle en respekt for naturens egenverdi. Dersom det er resultatet, kan Ingstads fremstilling av det polare landskapet tolkes i en økosentrisk retning.

Dessuten kan Ingstad sies å fremstille naturen i et økosentrisk perspektiv, i form av en ærefrykt, når han beskriver landskapets vekst, grøde og dyreliv (3.1.3). Det økosentriske natursynet vektlegger at alle arter og andre ikke-levende elementer i naturen har en iboende verdi. Alt i naturen inngår altså i en større helhet. Ingstad viser nettopp at naturen har en sammenheng og at alle artene i naturen påvirker hverandre.

Det som imidlertid taler *mot* Giffords første punkt er blant annet at Ingstad har en tendens til å infantilisere og besjele dyrene i villmarken ved å tillegge dem menneskelige tanker, følelser og handlinger (3.1.2). Når Ingstad gir uttrykk for at han vet hva dyrene føler og tenker, er det tydelig at han vurderer dyrene med menneskets følelser og tanker som utgangspunkt. I den forstand er det mulig å tolke fremstillingen som antroposentrisk. Besjelingen og infantiliseringen viser at Ingstad ikke klarer å se artenes egenverdi, men heller ser dem i lys av mennesket.

Videre har vi sett at Ingstad fokuserer på det vakre og estetiske, noe som skaper en forestilling om hva som er vakkert for menneskelige øyne. Ingstad skriver sjeldent direkte hvordan naturen påvirker han som individ, men viser dette implisitt gjennom stadig utbrodering av det estetiske landskapet. Til tross for at det kanskje er umulig for et menneske å se eller fremstille

naturen uten å ta hensyn til egne følelser, er det likevel en stor implisitt vektlegging av hvordan naturen påvirker menneskene. På den måten kan det sies at Ingstad fremstiller naturen som nyttig for mennesket, fremfor å fremstille dens egenverdi. I denne omgangen tenker jeg ikke på nyttig som i at han fremstiller naturen som en ressurs, men i betydning av at han fremstiller naturen som noe behagelig, vakkert og harmonisk for menneskets sanser.

Til slutt har vi sett at Ingstad vektlegger det øde landskapet (4.1.4). Det synes å være viktig for Ingstad å være «alene», og at han er den første vestlige som har møtt nunamiutene som folkeslag. På den måten tar han fokuset vekk fra naturens egenverdi, og vektlegger heller hvor viktig det er for han å være en plass som skiller seg fra det vestlige storbysamfunnet. Det er nettopp jaget etter noe uberørt, som kommer frem når han implisitt og eksplisitt fremstiller kontrasten mellom urban og rural levemåte. Motivasjonen for Ingstads reise, er å være den første til å oppleve det uberørte landskapet, snarere enn at naturen i seg selv er en motivasjon.

På noen områder kan vi se at Ingstad gir uttrykk for ærefrykt i fremstillingen av det polare landskapet. Samtidig tenderer han mot å fremstille naturen antroposentrisk, noe som drar teksten i motsatt retning.

4.2 Skapende og destruktiv

Giffords andre forventning til post-pastoralen handler om hvorvidt naturen fremstilles som *skapende og destruktiv*. Det skapende innebærer at naturen fremstilles som rik, som en grøde og som noe levende, mens det destruktive handler om at naturen som ubehagelig, uforutsigbar og dramatisk. På den måten forventer Gifford at en post-pastorale fremstiller både positive og negative opplevelser ved livet i naturen, som for eksempel både liv og død. Jeg vil først vise hvordan Ingstad legger til rette for naturen som skapende, og deretter som destruktiv.

Vi har sett flere eksempler på at Ingstad fremstiller det polare landskapet som *skapende*. Jeg har vist at Ingstad gjennomgående vektlegger det estetiske ved landskapet i Brooks-fjellene (3.1.1). Ingstad fremhever det vakre og behagelige ved naturen, og er tilsynelatende utbroderende når han skildrer naturen som eventyrlig, harmonisk, levedyktig og sjelfull. På den måten kan det sies at Ingstad fremstiller naturen som skapende, slik Gifford bruker begrepet.

Videre har vi sett at Ingstad har en tendens til å harmonisere og besjele landskapet og dyrene i Brooks-fjellene (3.1.2). Været og miljøet er sentrale faktorer i Ingstads fremstilling som stadig får oppmerksomhet i den estetiske skildringen av landskapet. Han forteller hvordan snøen brer seg som et teppe over landskapet og fremstiller landskapet som levende og selvforanderlig. Snøen endrer utseende på naturen på en givende og skapende måte. Her er ingenting monotont eller stillestående, i motsetning til det ensformige livet i vesten.

Det andre aspektet i Giffords andre forventning, handler om at teksten også legger til rette for en forståelse av naturen som *destruktiv*. På den ene siden har vi sett at Ingstad fremstiller dyrene i næringskjeden som en dynamisk prosess (3.1.3) Det kommer særlig frem når Ingstad forteller om villreinen og andre dyr som nunamiutene jakter på. Ingstad vektlegger den organiske prosessen og den naturlige næringskjeden i naturen. Synliggjøringen av forholdet mellom liv og død som likeverdige prosesser, legger til rette for en forståelse av at livet i naturen er dynamisk.

På den andre siden gjør Ingstads idealisering at teksten i mindre grad fremstiller naturen som destruktiv. Som vi har sett, finnes det hint av ubehag i teksten der Ingstad føler sult og kulde og lengter etter komforten i det moderne samfunnet. Det negative får likevel liten oppmerksomhet og Ingstad underspiller hvor farlig og ubehagelig livet på tundraen kan være. Dermed kan det sies at Ingstad opererer med en harmonimodell som ikke legger til rette for en dynamisk fremstilling av naturlandskapet. Ingstad skriver snarere frem et svart-hvitt bilde av rural og urban levemåte. Som vist i kapitlet om byens monotoni (3.3.2), kan vi se at han eksplisitt og implisitt skildrer livet i villmarken som omtrent utelukkende positivt, og det moderne bylivet som det motsatte. Det er altså ikke fravær av ubehag i livet i villmarken, men likevel en tydelig overvekt av positive skildringer.

Dessuten har Ingstad en tendens til å ufarliggjøre både naturen og dyrene. Det kommer særlig frem i analysekapitlet som handler om besjeling og harmonisering (3.1.2). Ingstad skaper et bilde av naturen som fredelig, istedenfor destruktiv, ubehagelig og dramatisk. Ytterligere kan besjelingen sies å dra teksten i retning av antroposentrisme.

Til slutt kan det sies at Ingstad er ambivalent i sin fremstilling av forholdet mellom liv og død. Selv om han i noen grad fremstiller en forståelse av døden som en naturlig prosess, finnes det eksempler på at denne forståelsen ikke er fullkommen. Under kapitlet som tematiserer

nunamiutenes jaktkultur uttrykker Ingstad sin bekymring overfor villreinen som tidligere var et levende innslag i naturen (3.2.6). Han synes å være mer opptatt av det estetiske ved landskapet og dyrelivet, og av den grunn erkjenner han ikke at livet i naturen innebærer både liv og død. Igjen kan Ingstad sies å fremstille naturen på en nokså antroposentrisk måte, fordi han bruker menneskelige behov og vurderinger som optikk.

For å oppsummere kan vi se at Ingstad på flere måter fremstiller naturen på en ambivalent måte når det gjelder det skapende og destruktive. På noen områder viser han at død, ubehag og uforutsigbarhet er en like sentral del av polarlivet som det skapende. Likevel har fremstillingen en overvekt av idealisering. Teksten er lite nøktern, men verdsetter landskapet på en positiv måte, noe som synes å være i tråd med Ingstads eget syn på naturen som en form et Arkadia.

4.3 Indre og ytre

Giffords tredje forventning til post-pastoralen er at teksten fremstiller en sammenheng mellom indre og ytre natur. Det innebærer at menneskets indre tanker, følelser og holdninger blir erkjent som en pågående utvikling som står i forhold til den ytre naturen. Dessuten vil en forståelse av naturens syklus bidra til en forståelse av menneskets egen syklus og egne biologiske vilkår. Jeg vil begynne med å drøfte de funnene som taler for Giffords tredje forventning, deretter de funnene som taler mot.

Et særlig aspekt som taler *for* at teksten fremstiller en sammenheng mellom det indre og det ytre, er at Ingstad fremstiller nunamiutene som særlig tilpasset naturen. I sin beskrivelse av inuittene, sammenligner Ingstad ofte nunamiutenes fysikk og mentalitet med dyr og dyriske egenskaper. På den måten samsvarer fysikken og mentaliteten med livet i naturen, og nunamiutene er åpenbart tilpasset miljøet de lever i. De går aktivt på jakt, oppfostres i naturen og er vant til kulde og sult. Dermed blir de formet til å leve i og håndtere livet i fjellene. Ifølge Ingstad er nunamiutene spesialiserte på livet i naturen, noe om påvirker deres personlighet, fysikk og mentalitet. Dessuten har Ingstad en tendens til å bruke zoomorfisering i beskrivelsen av inuittene. På den måten tenderer Ingstad mot å fremstille nunamiutene som naturvesener. Slik sett kan Ingstads fremstilling av nunamiutene sies å være i tråd med Giffords tredje forventning til post-pastoralen.

Videre har vi sett at Ingstad vektlegger nunamiutenes livsutfoldelse, noe som fremstilles i sterk sammenheng med livet på tundraen (3.2.6). Ingstad skriver sjeldent direkte at livet i naturen gjør nunamiutene lykkelige, men fremstiller det indirekte. I kapittelet som omhandler inuittene (3.2.1), beskriver han både deres utseende og personlige indre. Ingstad legger altså til rette for en forståelse av at nunamiutene er lykkelige fordi de lever primitivt og tett på naturen. Dessuten har vi sett at nunamiutene holder humøret oppe til tross for at livet i villmarken kan være strevende. Musikk og dans er noen faktorer som bidrar til lykke fordi det gir nunamiutene en følelse av å være en del av en større sammenheng. Igjen kan vi se at fremstillingen kan vurderes i lys av Giffords tredje forventning til post-pastoralen.

Dessuten er inuitt-barna et tydelig eksempel på at livet i naturen påvirker det indre livet. Barna blir skildret tilsynelatende vitale og frie. Inuitt-barnas livsutfoldelse kommer særlig frem når Ingstad bruker barndommen i det vestlige samfunnet som implisitt kontrast.

I tillegg kommer dynamikken mellom det indre og det ytre særlig frem når Ingstad beskriver samfunnsstrukturene. Som jeg har vist i analysen (3.2.2) har nunamiutene lite kriminalitet og menneskene er svært preget av en kollektiv tenkemåte. Det er mulig å tolke menneskene som harmoniske fordi de lever i et harmonisk miljø.

Til slutt har vi sett at Ingstad viser dynamikken mellom indre og ytre i det vestlige samfunnet, men med motsatt fortegn. Det kommer tydelig frem når Ingstad skildrer livet blant nunamiutene som kontrast til det moderne livet, og at han både implisitt og eksplisitt fremstiller vestlige som ulykkelige.

Likevel finnes det eksempler som taler *mot* at Ingstad legger til rette for en forståelse av at indre og ytre naturen hører sammen. Ingstad er ikke like detaljert, som når han skildrer naturen, i beskrivelsen av eget eller nunamiutenes indre. Det er dermed få spor i teksten etter samtaler med nunamiutene om deres indre liv. Ingstad kjenner nunamiutenes kultur og levemåte, men problematiserer ikke hva slags betydning den potensielle uformelle makten har på individnivå eller hvordan samfunnsstrukturene påvirker nunamiutenes indre.

Vi har dessuten sett i kapittelet om avvik fra mønsteret at Ingstad ofte underspiller de negative aspektene ved nunamiutenes samfunn (3.2.7). De få gangene Ingstad forteller om utfordringer ved livet i naturen, har han en tendens til å omvende dette til noe positivt, eller sammenligne

med noe som veier opp for utfordringene. Ettersom Ingstad tenderer mot å bare fokusere på det ytre ved de to levemåtene, legger teksten lite til rette for en forståelse av at indre og ytre natur påvirkes av hverandre. Dessuten er det vanskelig å se en sammenheng mellom det indre og ytre når Ingstad fremstiller rural og urban levemåte som dikotomi. Ettersom Ingstad overser eller underspiller de sosiale og relasjonelle skyggesidene, undrer jeg meg over om han også underspiller negative aspekter ved nunamiutenes indre liv. I hans fremstilling synes «alle» nunamiutene å leve i harmoni med naturen, og han problematiserer ikke sosial vold og urettferdighet i samfunnet.

Oppsummert kan vi se at teksten på noen områder legger til rette for en forståelse av at indre og ytre natur henger sammen. Likevel har Ingstad lite fokus på indre sjeleliv, og på den måten oppfyller ikke teksten helt Giffords tredje forventning til post-pastoralen.

4.4 Kultur som natur, og natur som kultur

Den fjerde forventningen til post-pastoralen er at teksten formidler en bevissthet om både natur som kultur, og kultur som natur. Mens det tredje punktet handlet om at individet og naturen påvirker hverandre, handler dette punktet om at samfunnet og naturen har en gjensidig påvirkning. I Ingstads tekst vil det innebære en erkjennelse av at nunamiutenes naturlige og primitive levemåte er basert på en kulturtradisjon, og motsatt. Jeg vil nå drøfte hva som taler for og mot at Ingstad legger til rette for en slik forståelse i teksten.

Det er særlig et aspekt som taler *for* at Ingstad legger til rette for en forståelse av dynamikken mellom natur og kultur. Boken handler jo om Ingstad, som menneske, i møte med naturen. Ingstad har med seg kunnskap og erfaring fra livet i et moderne samfunn, og ser naturen og nunamiutenes kultur med egen kultur som optikk. Dessuten fremstiller Ingstad sitt engasjement for kulturen til nunamiutene i teksten gjennom å beskrive deres samfunnsstrukturer, tradisjoner, historie og levemåte. Han vektlegger særlig hvordan nunamiutenes kultur skiller seg fra den vestlige, men anerkjenner samtidig at begge levemåtene er kulturer.

Det er derimot flere eksempler som taler *mot* at teksten belyser dynamikken mellom kultur og natur. For det første henviser Ingstad ofte til livet i det moderne samfunnet som «sivilisasjon» og livet Brooks-fjellene som det «naturlige». Det kommer i stor grad frem når han skildrer bylivet og nomadelivet som en omtrent absolutt kontrast. Selv om nunamiutenes levemåte

naturligvis skiller seg fra det moderne livet i vesten, er deres levemåte også basert på en kultur og tradisjon. Ingstads syn og innstilling til nunamiutenes kultur som «stillestående», gjør at den tekstlige fremstillingen i liten grad viser det faktumet at levemåten er en form for kultur.

For det andre kommer fremstillingen av natur og kultur som dikotomi tydelig frem når Ingstad forteller hvor farlige vestlige mennesker er for nunamiutene. Jeg har vist i analysen at Ingstad forteller om kystfolket som smittsomme, både i form av sykdom og påvirkning (3.3.3). Samtidig er det ambivalent av Ingstad å kritisere andre mennesker for å tre inn i nunamiutenes liv, etter som han jo selv er en del av det folkeslaget som han omtaler som farlig. Han kom selv med fly, utstyr, proviant og kanskje sykdommer som nunamiutene ikke har immunitet mot.

For det tredje har Ingstad en tendens til å fremstille nunamiutene som historieløse. Nunamiutene har tilpasset seg forholdene i naturen og er innstilte på å leve bærekraftig. Dermed fremstiller Ingstad kulturen som stillestående og som en kultur som er fremmed for omverdenen. Ved å zoomorfisere nunamiutene, skaper han i tillegg et bilde av at nunamiutene er natur. Han lager dermed et bilde av nunamiutene som natur, og vestlige som kultur. Vi ser at Ingstad skaper en dikotomisk fremstilling av natur og kultur.

Samlet sett kan vi si at Ingstad vektlegger det destruktive ved den moderne levemåten og vitale ved nomadelivet. På den måten kan det være vanskelig for en leser å anerkjenne at det finnes en viktig dynamikk mellom kultur og natur i møte med Ingstads tekst.

4.5 Samvittighet og bevissthet

Giffords femte punkt handler om at teksten legger til rette for en bevissthet om hvordan vi påvirker naturen. Han presiserer at samvittighet er en følge av en slik bevissthet. Det vil si at vår evne til å føle ansvar, avhenger av kunnskap og innsikt. Dessuten vektlegger han at vår bevissthet og samvittighet påvirker oss til å ta ansvar for valgene vi gjør overfor andre arter. Dersom teksten trykker på leserens samvittighet, vil det ha noe å si for hvordan hun oppfører seg overfor naturen og artene i den. Jeg vil nå drøfte hva som taler for og mot at Ingstad legger til rette for en slik ny innsikt hos leseren.

Det første som taler *for* at Ingstad legger til rette for bevissthet og samvittighet er ved å vektlegge hvordan det vestlige samfunnet har utviklet seg bort fra den naturlige levemåten. Det kommer tydeligst til uttrykk gjennom eksplisitte kontraster mellom byliv og nomadeliv. Ingstad skaper et bilde av hvordan vi en gang levde, i motsetning til hvordan vestlige lever i dag. Han kritiserer den moderne vestlige levemåten og legger til rette for at leseren danner negative bilder av bylivet. Ved å fremstille nunamiutene som sunnere, lykkeligere og enklere, legger han til rette for at leseren også kan oppdage dette. Ikke minst virker naturen ren, givende, verdifull, frodig, rik og vakker. Det åpner opp for refleksjon om hvorvidt menneskene i vestlige samfunn har ødelagt for seg selv i utviklingen. En slik fremstilling av naturen vil dermed få leseren til å innse at det finnes en «bedre» levemåte.

Det andre aspektet som taler for, er at Ingstad vektlegger Alaskas dyreliv og fruktbarhet. Ingstad fremstiller et landskap full av liv og skapelse, og bylivet fremstilles som det motsatte. På den måten legger han til rette for at leseren anerkjenner at vestlige forliser den rike, vakre og levende naturen. Ved å vise hvor rik naturen er, legger han potensielt til rette for at leseren kan ta ansvar for naturen og artene som lever i den.

Likevel finnes det aspekter ved Ingstads fremstilling som taler *mot* at teksten legger til rette for bevissthet og samvittighet. Det må nevnes at den absolutte kontrasten mellom vestlig kultur og nomadelivet, altså selve den grunnleggende kontrasten i pastoralen, vekker en mistanke om at han overdriver og fortegner. Det er et faktum som potensielt motvirker sympati og ansvar overfor naturen.

Dessuten har jeg tidligere vist at Ingstad i overkant vektlegger det ved naturen som er bra for mennesket. Ingstads fokus på hvordan naturen påvirker menneskene setter lys på hvordan vi opplever møtet med naturen og dens bidrag til våre liv. Det hindrer kanskje leseren i å forstå naturens egenverdi.

Alt i alt kan vi se at Ingstad heller ikke her oppfyller Giffords forventning. Det kan sies at Ingstad på flere måter legger til rette for en forståelse av kjærlighet til og lengsel etter naturen som vi ikke lenger er en del av. Likevel er han mest opptatt av det han ser og opplever, og ikke nødvendigvis naturens egenverdi. Det kan jo ha med reiselitteraturen som sjanger å gjøre, der målet er å vise frem en opplevelse. Ettersom boken ble skrevet på 50-

tallet, var bekymringen rundt forurensing og klima et langt mindre samfunnsdebertert tema. Det må tas med i betraktningen i vurderingen av dette aspektet.

4.6 Miljømæssig og sosial urettferdighet

Giffords sjette forventning til krav til post-pastoralen handler om at teksten viser en forståelse av at miljømæssig og sosial urettferdighet henger sammen. Punktet stammer fra økofeminismen hvor det fundamentale er at vi må ta hensyn til miljømæssig utnyttelse og sosial utnyttelse, og hvordan disse strukturelt sett henger sammen. Med det mener Gifford at destruktiv utnyttelse av naturen ligner på destruktiv utnyttelse av andre mennesker.

Som jeg har nevnt i teoridelen, skriver Gifford at alle de seks forventningene ikke trenger å være til stede i vurderingen av teksten som en post-pastoralen. Det sjette punktet er det som i minst grad har resonans i Ingstads fremstilling av det polare landskapet og inuittene og deres levemåte. Det har nok sammenheng med pastoralen, slik Ingstad former den: som en positiv vurdering av nunamiutene, der han nettopp underspiller sosial maktbruk.

For det første kan sjangeren være en mulig årsak til at Ingstad ikke tematiserer den sosiale urettferdigheten. Det fundamentale for Ingstad har vært å beskrive sitt opphold blant slående natur og uoppdagede mennesker, ikke å tematisere en potensiell sosial urettferdighet. For det andre var det ikke så stort fokus på miljømæssig og sosial urettferdighet da Ingstad skrev *Nunamiut* i 1951, som det er i dag.

4.7 Det økokritiske potensialet

Det har vært viktig for meg å utforske bokens økokritiske potensial, i lys av Giffords seks forventninger til post-pastoralen. I teksten trer det frem ulike syn på forholdet mellom natur og mennesket, noe som kan vurderes ut fra det senmoderne menneskets ambivalente forhold til naturen. Det kan sies at Ingstad i noen grad oppfyller Giffords forventninger til post-pastoralen når det gjelder naturfremstillingen, men i mindre grad når det gjelder fremstillingen av nunamiutene. Ingstads fremstilling av nunamiutene som et upåvirket og autentisk folkeslag, og hans absolutte verdsetting av de primitive, fremstår i stor grad som overtatt fra den romantiske forestilling om «den edle ville», på en uproblematiskert og lite selvreflektert måte.

5. Avsluttende refleksjoner

Denne masteravhandlingen har fått meg til å tenke over det senmoderne menneskets ambivalente forhold til naturen. Vi drømmer om den i en idealiserende form, søker den, men vender tilbake til det komfortable og trygge livet hjemme. Når vi kommer hjem, forteller vi igjen om opplevelsen i en idealiserende form. I det sekundet vi er hjemme, glemmer vi naturens potensielle ubehag. Det er som om hjernen påvirkes av vår kroppslig følelse, og dermed blir det vanskelig å huske og å forestille seg ubehaget.

Vårt ambivalente forhold til naturen, slo meg igjen da jeg og samboeren min var i Femundsmarka i sommer. Jeg satt ved bålet og forberedte dagens middag mens jeg gledet meg over det vakre landskapet. Det slo meg at vi brydde oss lite om at vi ikke hadde dusjet på en uke, at det var litt jord i smøret som jeg skulle bruke i maten, og at vi ikke hadde vasket bestikken etter gårsdagens middag. Jeg prøvde å sette meg inn i hvordan jeg hadde reagert på dette om jeg var hjemme, og konkluderte med at jeg aldri hadde godtatt en slik standard der. Et annet aspekt som jeg bemerket meg under oppholdet i villmarken, var vårt forhold til kulde. Ofte tilpasses forestillingen om hva som er kaldt, etter omgivelsene man befinner seg i. Det som føles kaldt innendørs, oppleves plutselig som normaltemperatur når man befinner seg ute.

Dessuten har jeg, i arbeidet med denne oppgaven, blitt mer bevisst over hvordan jeg minnes, og dermed hvordan jeg forteller om opplevelsen i etterkant. Jeg glemmer ofte at vi hadde et voldsomt uvær, at tarpen ble ødelagt av et kraftig vindkast og at jeg ble spist opp av mygg. Jeg minnes heller at vi hadde en fantastisk tur i flott natur og at vi opplevde et rikt dyreliv. Kanskje var det også slik for Ingstad da han skildret livet blant nunamiutene i Alaska? I naturen har man en større aksept for hva som er komfortabelt, og dermed vektlegger man gjerne ikke det destruktive ved naturopplevelsen når man forteller om den. Kanskje er akkurat det grunnen til at Ingstad fremstiller naturen og livet til nunamiutene på en idealiserende måte?

Det ambivalente forholdet til naturen engasjerer meg fortsatt og er sannsynligvis noe jeg alltid vil undre meg over. Pastoralen er kanskje en slik sjanger som preger fortellinger og forestillinger i en idealiserende form. Kanskje er det mulig å se pastoralen som en sjanger i lys av Schillers ide om at vi lengter etter naturen fordi vi ikke lenger er en del av den?

Litteraturliste

Primærlitteratur

Ingstad, H. (2001). *Nunamiut: Blant Alaskas innlandeskimoer* (7. utgave). Oslo: Gyldendal.

Sekundærlitteratur

Alnæs, J. (2008). *I eventyret: Norske reiseskildringer fra Astrup til Aasheim*. Oslo: Cappelen Damm.

Alpers, P. (1996). *What is pastoral?* Chicago & London: SI: University of Chicago Press.

Hentet fra <http://portal.igpublish.com/iglibrary/search/UCHIB0001499.html>

Armbruster, K., & Wallace, K. R. (Red.). (2001). *Beyond Nature Writing: Expanding the Boundaries of Ecocriticism*. USA: University of Virginia Press.

Bate, J. (1991). *Romantic Ecology: Wordsworth and the Environmental Tradition*. London: Routledge. Hentet fra

<http://ebookcentral.proquest.com/lib/uisbib/detail.action?docID=1520952>

Buell, L. (2005). *The future of environmental criticism: Environmental crisis and literary imagination*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.

Dagestad, B. W. E. (2019). *Kitsch eller danning?: En studie av pastorale trekk i NRKs dokumentarserie Der ingen skulle tru at nokon kunne bu* (Universitetet i Stavanger).

Universitetet i Stavanger, Stavanger. Hentet fra <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2601330>

Empson, W. (1935). *Some versions of pastoral*. London: Chatto & Windus.

FN. (2019). Klimaendringer. Hentet 2. august 2020, fra <https://www.fn.no/tema/klima-og-miljoe/klimaendringer>

Garrard, G. (2012). *Ecocriticism* (2nd ed). Abingdon, Oxon ; New York: Routledge.

Gee J.P (1999) *An Introduction to Discourse Analysis*. London. Routledge.

- Gifford, T. (1999). *Pastoral*. London and New York: Routledge.
- Gifford, T. (2012). Pastoral, Anti-Pastoral and Post-Pastoral as Reading Strategies. *Critical Insights: Nature and Environment*, 42–61.
- Havnevik, I. (2005). *Den store norske diktbogen*. Oslo: Pax forlag.
- Hverven, S. (2018). *Naturfilosofi*. Oslo: Dreyers forlag.
- Ingstad, B. (2010). *Oppdagelsen: En biografi om Anne Stine og Helge Ingstad*. Oslo: Gyldendal.
- Ingstad, H. (1948). Landet med de kalde kyster. I *Norbok*. Oslo: Gyldendal. Hentet fra https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2014103007553
- Ingstad, H. (1974). *Øst for den store bre*. Oslo: Gyldendal. Hentet fra https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2015091506151
- Jakobsen, T. G. (2005). *Økofilosofi: Økologi, evolusjonsteori og transformativ læring*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Junquera, C. F., Gifford, T., & Olivia, J. I. (2012). Ecocriticism: A theoretical biosphere. *Revista Canaria de Estudios Ingleses*, 13–28.
- Kittang, A. (1975). Tre forståingsformer i litteraturforskninga. I *Litteraturkritiske problem*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Knutsson, J. H. (2018). Helge Ingstad—For det er blant mennesker at ensomhet blir til. Hentet 2. mars 2020, fra Revir website: <https://www.revir.no/blogs/nyheter-og-artikler/helge-ingstad-for-det-er-blant-mennesker-at-ensomhet-blir-til>
- Lothe, J., Refsum, C., & Solberg, U. (1997). *Litteraturvitenskapelig leksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Lysaker, O. (2016). Utvidelse av klimadebattens kampsoner. Hentet 27. februar 2020, fra Cicero website: <https://www.cicero.oslo.no/no/posts/klima/utvidelse-av-klimadebattens-kampsoner>

- Melberg, A. (2005). *Å reise og skrive: Et essay om moderne reiselitteratur* (T. Haugen, Overs.). Oslo: Spartacus forlag.
- Prentiss, S., & Wilkins, J. (2017). *Environmental and Nature Writing: A Writer's Guide and Anthology*. London og New York: Bloomsbury Publishing.
- Rem, T. (1998). Økokritikk: Det grønnes i litteraturens verden. I *Samtiden* (s. 127–134). Oslo: Aschehaug.
- Rousseau, J.-J. (2010). *Emile—Eller om oppdragelse*. Oslo: Vidarforlaget.
- Schiller, F. (2007). Om dikterens holdning. I E. Eide, A. Kittang, & A. Aarseth (Red.), & K. Ekroll (Overs.), *Klassisk litteraturteori: En antologi* (2. Utgave, s. 157–178). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skarstein, F. (2010). *Helge Ingstad: En biografi*. Oslo: Spartacus.
- Skoie, M. (2003). Nyere bøker om pastoralen. *Norsk litteratur-vitenskapelig tidsskrift*, 6(01), 86–93.
- Trevelyan, R. C. (1947). *A Translation Of The Idylls Of Theocritus*. Hentet 5. november 2020 fra <http://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.86553>
- Universitetet i Bergen, & Språkrådet. (2020a). Litot. I *Bokmålsordboka | Nynorskordboka*. Hentet 5. oktober 2020 fra https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=litot&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&okmaal=+&ordbok=bokmaal
- Universitetet i Bergen, & Språkrådet. (2020b). Metonymi. I *Bokmålsordboka | Nynorskordboka*. Hentet 5. oktober 2020 fra https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=metonymi&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&bokmaal=+&ordbok=bokmaal
- Universitetet i Bergen, & Språkrådet. (2020c). Primitivisme. I *Bokmålsordboka | Nynorskordboka*. Hentet 9. november 2020 fra <https://ordbok.uib.no/PRIMITIVISME>

- Uthaug, G. (2017). *Romantikkens univers: Kunsten, naturen, mennesket*. Oslo: Dreyers forlag.
- Westling, L. (2012). Litterature and ecology. I G. Garrard (Red.), *Teaching ecocritism and green cultural studies* (s. 75–89). New York: Palgrave Macmillan.
- Wærp, H. H. (2017). *Arktisk litteratur: Fra Fridtjof Nansen til Anne B. Ragde*. Stamsund: Orkana Akademisk.
- Wærp, H. H. (2018). «*Hele livet en vandrer i naturen*»: Økokritiske lesninger i Knut Hamsuns *forfatterskap*. Orkana Akademisk.